

Sociální vztahy transsexuálů a postoje mladých dospělých k transsexualitě

Lucie Kročilová

Bakalářská práce
2011

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lucie KROČILOVÁ**
Osobní číslo: **H08483**
Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Transsexualita a sociální vztahy**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti transsexuality.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvalitativního výzkumu Transsexualita a sociální vztahy.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

FAFEJTA, M. Úvod do sociologie pohlaví a sexuality. Věrovaný: Jan Piszkwicz, 2004. ISBN: 80-86768-06-6.

FIFKOVÁ, H., et al. Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity. 2.vyd. Praha: Grada, 2008. ISBN: 978-80-247-1696-1.

JANOŠOVÁ, P. Dívčí a chlapecká identita. Praha: Grada, 2008. 285 s. ISBN: 978-80-247-2284-9.

MIOVSKÝ, M. Kvalitativní přístup a metody vápsycho-logickém výzkumu. Praha: Grada, 2006. 332 s. ISBN: 80-247-1362-4.

OAKLEY, A. Pohlaví, gender a společnost. Praha: Portál, 2000. 171 s. ISBN: 80-7178-203-6.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Jarmila Šťastná
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

20. ledna 2011

Termín odevzdání bakalářské práce:

6. května 2011

Ve Zlíně dne 20. ledna 2011

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně .....^{22. 4. 2011}.....

.....*Kovářová Duše*.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užitje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce je zaměřena na problematiku transsexuality. V teoretické části jsou řešena základní východiska tohoto fenoménu. Praktická část je věnována smíšenému výzkumu, který se zabývá sociálními vztahy transsexuálů a postoji mladých dospělých k transsexualitě.

Klíčová slova: transsexualita, transgender, gender, genderová identita, genderová role, mladí dospělí, sociální vztahy, smíšený výzkum

ABSTRACT

This bachelor theses is focused on an issue of the transsexuality. Basis solutions of this phenomenon are described in the theoretical part. The practical part is devoted to a mixed research which is dealing with social relations of transsexuals and attitudes of young adults to the transsexuality.

Keywords: transsexuality, transgender, gender, gender identity, gender role, young adults, social relations, mixed research

Poděkování:

Tímto bych chtěla v první řadě poděkovat Mgr. Jarmile Šťastné za to, že se ujala vedení mé práce, že ve mně dokázala vzbudit jistou dávku entuziasmu při našich sezeních a dokázala mi vždy poradit. Také bych chtěla velice poděkovat třem respondentům, kteří se se mnou setkali a poskytli mi informace formou osobního rozhovoru.

„Pravé štěstí je vždycky v našich rukou. Následuje za dobrým životem jako stín za předmětem.“

- Lev Nikolajevič Tolstoj

„Být tím, čím opravdu jsme, a stát se takovými, jakými jsme schopni se stát, je skutečné naplnění života.“

- Robert Louis Stevenson

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 ZÁKLADNÍ POJMY	13
1.1 POHLAVÍ.....	13
1.2 GENDER	14
1.3 GENDEROVÁ ROLE.....	14
1.4 GENDEROVÁ IDENTITA	15
1.5 POHLAVNÍ IDENTITA.....	15
1.6 LGBTIQ MENŠINA A KOMUNITA	16
1.7 TRANSGENDER	17
1.7.1 Transhistorie.....	18
1.8 TRANSFOBIE.....	19
2 TRANSSEXUALITA	20
2.1 HISTORIE A DEFINICE POJMU TRANSSEXUALITY	20
2.2 TEORIE PŘÍČIN TRANSSEXUALITY	21
2.3 ETAPY PROCESU PROMĚNY POHLAVÍ	23
2.3.1 Coming-out	24
2.3.2 Diagnostika	25
2.3.3 Fáze rozhodovací	26
2.3.4 Real life experience / Real life test.....	26
2.3.5 Hormonální terapie.....	27
2.3.6 Operativní zákroky.....	27
2.4 SOCIÁLNÍ A PSYCHOLOGICKÉ CHARAKTERISTIKY	28
2.4.1 Sociální adaptace.....	28
2.4.2 Psychologické charakteristiky.....	28
2.4.3 Partnerská a sexuální adaptace.....	29
2.4.4 Transsexuální jedinec jako rodič.....	30
2.5 PRÁVNÍ ASPEKTY TRANSSEXUALITY V ČR	32
II PRAKTICKÁ ČÁST	34
3 VÝZKUMNÁ ČÁST	35
3.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	35
3.2 VÝZKUMNÝ CÍL	35
3.2.1 Dílčí výzkumné cíle	36
3.3 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	36
3.4 METODY VÝZKUMU A JEHO STRATEGIE	38
3.5 VÝZKUMNÝ SOUBOR	39
3.6 ZPŮSOB VYHODNOCOVÁNÍ DAT.....	44
4 VÝSLEDKY VÝZKUMU A JEHO INTERPRETACE	45
4.1 VYHODNOCENÍ KVALITATIVNÍ ČÁSTI	45
4.1.1 Vyhodnocení hlavní výzkumné otázky kvalitativní části	58

4.2	VYHODNOCENÍ KVANTITATIVNÍ ČÁSTI	59
4.2.1	Vyhodnocení výzkumných otázek kvantitativní části.....	68
4.3	SHRNUTÍ KVALITATIVNÍ A KVANTITATIVNÍ ČÁSTI	69
	ZÁVĚR	71
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	72
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	76
	SEZNAM OBRÁZKŮ	77
	SEZNAM TABULEK.....	78
	SEZNAM GRAFŮ	79
	SEZNAM PŘÍLOH.....	80

ÚVOD

Téma pro svou bakalářskou práci jsem si zvolila z důvodu toho, že jsem na toto téma psala v rámci svého studia na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně seminární práci, díky čemuž jsem se k této problematice dostala blíže, avšak můj zájem o tuto problematiku přetrvával. Proč tedy nevyužít možnosti seberealizace se v něčem, co člověka zajímá?

Bakker et al. (in Procházka, Weiss, 2008) uvádějí, že transsexualita je fenomén, který se vyskytuje v populaci odhadem asi 1:11900 pro male to female (MtF) a 1:30400 pro female to male (FtM) transsexualitu, což napovídá tomu, že by se v české populaci transsexualita týkala něco málo přes tisíc lidí, avšak uvádí se, že tato čísla nejsou konečná, jelikož je spousta jedinců, kteří se snaží spíše integrovat do většinové společnosti a svůj problém nijak neřeší. Transsexualita je ve světě velice různě vnímána, asi nejliberálnějšími státy jsou Holandsko, Singapur či Thajsko. Mezi země, které transsexualitu nijak nepodporují, patří například Portugalsko, odkud je znám případ, kdy i Nejvyšším soudem byla zamítnuta operativní změna pohlaví. V některých zemích není povoleno transsexuálními lidmi uzavírat sňatky, například ve Velké Británii či Itálii. Mimoto Velká Británie ani nepovoluje právní změnu jména. Česká republika patří mezi liberálnější státy, umožňuje změnu pohlaví, úřední změnu jména a rodného čísla, možnost vyžadovat vystavení úředních dokumentů s novými údaji a také možnost uzavírat sňatky. V České republice zatím také převažuje počet transsexuálů FtM nad MtF, tento stav je pravděpodobně zapříčiněn socialistickým režimem, kdy se FtM transsexuálové hůře společensky prosazovali, ale uvažuje se také nad tím, že mohly hrát jakousi roli i diagnostická kritéria (Weiss, Fifková, Procházka, 2008). Avšak Landén et al. (in Weiss, Fifková, Procházka, 2008) odhadují, že tyto dvě skupiny pohlaví budou čtenostně spíše vyrovnané. Podle Fifkové, Weiss a Procházky (2008) v České republice celkově do roku 2006 dospělo k přeměně pohlaví 761 jedinců.

Teoretická část bakalářské práce je rozdělena na dvě hlavní kapitoly. V první z nich definují termíny, které souvisí s transsexualitou. Jedná se o pojmy pohlaví, gender, genderová role, genderová identita, pohlavní (jádrová) identita; lesbická, gay, bisexuální, transgender, intersexuální a queer (LGBTIQ) menšina, transgender a transfobie. V každé z těchto podkapitol se snažím, co nejpřesněji vymezit daný pojem, jeho strukturu a souvislost s transsexualitou.

Druhá kapitola je věnována souhrnu teoretických východisek transsexuality, a to jak transsexuality FtM, tak transsexuality MtF. V kapitole Transsexualita se věnuji v první

podkapitole historií pojmu transsexualita a zároveň i jeho definici, dále navazují příčinami transsexuality, etapami přeměny pohlaví, které zahrnují coming-out, diagnostiku, rozhodovací fázi, real life experience / real life test, hormonální terapii a v neposlední řadě operativní zákroky. V následující podkapitole se zabývám psychologickými a sociologickými aspekty transsexuality, jako je adaptace na partnerský a sexuální život či rodičovství transsexuálních jedinců. Poté následuje poslední podkapitola, která je věnována právním aspektům transsexuality, kde se zabývám zákony, které s transsexualitou v českém prostředí korespondují.

Praktická část je také rozdělena na dvě kapitoly. V první z nich definuji další zásadní pojmy, které se pojí s praktickou částí bakalářské práce, těmito pojmy jsou mladí dospělí, postoje a sociální vztahy (či sociální interakce), zároveň zde vytyčuji výzkumný problém, výzkumné otázky, výzkumné cíle a dílčí cíle výzkumu. Také jsou zde uvedeny výzkumné strategie, metody a techniky, které jsem k této části práce využívala. Druhá kapitola praktické části je věnována výsledkům a interpretacím mého výzkumu.

Celkově je praktická část věnována výzkumu, při kterém jsem zvolila smíšenou výzkumnou strategii. Kvalitativní část se zabývá analýzou tří rozhovorů FtM transsexuálů, které se týkají sociálních vztahů těchto mužů, a v kvantitativní části jsem zaměřila na zjištění toho, jaké jsou postoje mladých dospělých k transsexualitě.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ZÁKLADNÍ POJMY

V této kapitole se věnuji pojmům, které jsou nezbytné pro uchopení problematiky transexuality v širším kontextu. Těmito pojmy jsou zejména pohlaví, pohlavní identita, gender, genderová role, genderová identita, LGBTIQ menšina, transgender a transfobie.

1.1 Pohlaví

Jedná se o základní biologicko-sociální charakteristiku, která determinuje každého člověka. Biologické pohlaví se určuje dle přítomnosti pohlavních chromozomů. V případě, že mluvíme o sociálním pohlaví, měli bychom si představit pohlaví, které má dotýčný jedinec úředně zapsáno. Ve většině případu se u jedinců charakteristiky biologického a sociálního pohlaví překrývají, díky čemuž můžeme stanovit, zda je jedinec mužem či ženou (Maříková, 1996).

Janošová (2008) v teoretické rovině souhlasí s Maříkovou (1996) a dodává, že pojmu pohlaví je využíváno tam, kde se hovoří o biologických rozdílech mezi mužem a ženou. Dále také Janošová (2008, s. 39) uvádí, že pohlaví má svůj vícesložkový charakter, který je tvořen z následujících položek, jedná se o:

- *„Pohlaví chromozomální,*
- *pohlaví gonadální (je dán typem pohlavních žláz – u žen vaječníky, u mužů varlata),*
- *pohlaví vnějších genitálií,*
- *pohlaví vnitřních genitálií (děloha, prostata, pochva, apod.),*
- *hormonální pohlaví (produkce a hladiny mužských a ženských hormonů),*
- *psychosexuální mozková centra predisponující jádrovou pohlavní identitu (emocionální souhlas s přináležením k mužům či ženám)*
- *genotypické pohlaví (sekundární pohlavní znaky – kosterní rozdíly, rozložení tuku, apod.).“*

Drenger (in Janošová, 2008) uvádí, že v populaci se vyskytuje přibližně 1 až 1,7 % jedinců, u kterých mohou být pohlavní složky v rozporu. V tomto případě Janošová (2008) vznáší otázku, zda by nebylo možná přesnější mluvit o „pohlavích“ nikoli jen o pohlaví dvojího typu.

1.2 Gender

Pojem gender je vesměs relativně novým termínem, s kterým se však velice často v dnešní době operuje a dle mého názoru je důležité znát tento pojem v souvislosti s problematikou transsexuality.

Ve své publikaci se Janošová (2008) zmiňuje, že pojem gender byl poprvé použit v článku Johna Moneye, kde autor tento pojem vymezil pro mužskou a ženskou identitu, která vyplývá ze sebeprožívání, tvrzení a chování jedince.

Fafejta (2004) uvádí, že gender je sociálním konstruktem, který se mezi společnostmi liší a může se měnit. Jedná se tedy o určitou proměnnou v čase i v místě, která vzniká na základě daných sociálních norem.

Dle mého názoru nejlépe vymezuje tento pojem Oakleová (2000, s. 20) ve své knize *Pohlaví, gender a společnost*, podle ní se „*gender týká kultury - sociálního rozlišení maskulinity a feminity (...) Zda je člověk ženou či mužem lze odhadnout dle jeho vzhledu. Je-li však mužem či ženou vzhledem k genderu odhadnout nelze, protože kritéria této klasifikace jsou určena kulturou a mění se v závislosti na čase a místě. Je třeba si připustit stálost pohlaví, avšak stejně tak je třeba připustit proměnlivost genderu.*“

Dále Janošová (2008) ve své publikaci odkazuje na Beala, který uvádí, že můžeme díky vymezení typických maskulinních a feminních vlastností a chování, usuzovat na jakém stupni společenského vývoje je daná kultura. Poukazuje na to, že u přírodních národů a společností, které mají inklinaci k tradici, můžeme sledovat pomalejší proměny ženské a mužské role ve srovnání s naší společností. Zde se vlastně prolíná teorie z praxí, a potvrzuje se to, že gender je podmíněn kulturou a společností, ve které se nachází.

1.3 Genderová role

Genderová role, též také rodová role, zahrnuje společenské role, které jsou přisuzovány společnostmi jedincům na základě jejich pohlaví. Každá společnost si tyto představy o dokonalém chování a jednání mužů a žen vytváří sama. Obsahem genderové role jsou projevy a zájmy, které jsou do určité míry vnějším projevem této genderové identity. Tedy člověk prostřednictvím genderové role dává navenek znát to, kým se cítí být či jak chce být svým okolím vnímán (Janošová, 2008).

U transsexuálů je tedy jasný rozpor v jejich projevech genderové role s očekáváním společnosti. Příkladem může být tedy transsexuál FtM, který se narodil sice jako biologická žena, ale navenek svou genderovou roli, která se od něj očekává, neplní.

1.4 Genderová identita

Janošová (2008, s. 42) termín genderová identita charakterizuje jako „*vnitřní osobní složku lidské osobnosti, kterou tvoří genderové atributy, které jedinec prožívá jako jemu vlastní.*“ Genderová identita je tedy jakousi integrovanou jednotkou našeho já, ačkoliv všechny její složky se nemusí navenek plně projevit. Zároveň jsou součástí genderové identity obsahy z genderové role, které jsou však v souladu s vnitřním prožíváním daného jedince, což v podstatě znamená, že se tento jedinec vnitřně identifikuje se svými genderovými vlastnostmi. Fafejta (2004) dodává, že pokud se jedinec identifikuje s přisouzenou genderovou identitou, tak socializace u takového jedince proběhne úspěšně.

Křížková (2001, s. 1) uvádí, že se různí autoři snažili genderovou identitu „*operacionalizovat a měřit.*“ Asi v polovině 70. let 20. století se k tomuto operacionalizování a měření rozmohla škálovací metoda, která využívala přídavná jména, která byla přisuzována jednotlivým objektům a činnostem. Křížková (2001) také upozorňuje, že byla genderová identita zkoumána z mnoha dalších hledisek a na základě toho dodává, že základní otázkou stále zůstává, zda vytváření a následovné prožívání genderové identity je proces vědomý či nevědomý. Většina teoretiků se přiklání k tvrzení, že genderová identita je vědomou složkou osobnosti, výjimku však tvoří psychoanalytici. Též uvádí, že genderová identita není jedinci dána od narození, jelikož před jejím vytvořením existuje tzv. „*genderová kategorizace*“, která je dána biologickým pohlavím daného jedince (Křížková, 2001, s. 2).

1.5 Pohlavní identita

Pohlavní identita (také sexuální identita či pohlavní jádrová identita) se utváří již během raného věku v dětství, a to do věku tří let. Dítě si je již před čtvrtým rokem života schopno uvědomit a vyjádřit svou pohlavní identitu. V rámci toho, co ovlivňuje a determinuje pohlavní identitu, existuje mnoho sporů – někteří autoři se domnívají, že jde o faktory biologické, jiní se spíše přikloňují k ovlivnění faktory sociokulturního rázu (Spilková, 2010).

Procházka a Weiss (2008) poukazují na to, že základy pohlavní identity se vytvářejí již v během nitroděložního vývoje ve druhém trimestru v hypothalamu, a to zřejmě za působení fetálních androgenů.

Janošová (2008) a Procházka s Weissem (2008) popisují pohlavní identitu vesměs podobně, avšak Janošová (2008) využívá pojmu jádrová pohlavní identita. Janošová (2008) jádrovou pohlavní identitu definuje jako emoční souhlas jedince s příslušností k jednomu nebo druhému genderu a zároveň upozorňuje, že se jedná o nejhlubší součást ženské a mužské identity, která je v průběhu života neměnná, v čemž se liší od genderové identity, jelikož ta je z určité části tvárným prvkem. Procházka a Weiss (2008, s. 13) pohlavní identitu popisují jako „*subjektivně vnímaný pocit sounáležitosti či naopak rozpor s vlastním tělem, s jeho primárními a sekundárními pohlavními znaky, i se sociální roli přisuzovanou danému pohlaví.*“

Smolík (in Janošová, 2008, s. 43) řadí jednotlivé části, které mají vliv na utváření mužské a ženské identity následovně:

- „*Biologické pohlaví,*
- *jádrová pohlavní identita, která znamená základní vědomí jedince o příslušnosti ke skupině mužů či žen,*
- *pohlavní identita v širším slova smyslu slova, která se týká toho, jak jedinec sám sebe prožívá a definuje jako příslušníka této skupiny (v našem pojetí se jedná o genderovou identitu),*
- *genderová role, již je vyjádřena psychosexuální identita v chování.*“

Brzek a Pondělíčková-Mašlová (1992) dodávají, že pokud se vyjadřujeme k problematice pohlavní identity v kontextu transsexualismu, musíme si uvědomit, že v tomto případě mluvíme u jedince o zcela opačné pohlavní identitě.

1.6 LGBTIQ menšina a komunita

Jedná se o zkratku, která v sobě nese nejrozšířenější „sexuální menšiny“. L znamená lesbická, G jako gay, B jako bisexuální, T jako transsexuální či transgender, I jako intersexuální a Q jako queer, což označuje „*jakoukoli formu jinakosti, nejčastěji pak v sexuálním či genderovém kontextu*“ (Mikšaníková, Hacsí, Orlando, 2008, s. 47). Důležité je si také uvědomit, že za člena menšiny je považován každý, který splňuje jisté znaky dané menšiny. Jinak je tomu u komunity, kde musí dát sám jedinec souhlas k tomu, aby mu byl přisouzen status člena komunity.

1.7 Transgender

Termín transgender se využívá jako zastřešující termín pro lidi, kteří svým určitým jednáním a chováním překračují hranici svého biologického pohlaví, avšak nemusí se nutně jednat o přeměnu pohlaví, jedná se o tzv. translidi (Spencerová in Feinberg, 2000). Procházka a Weiss (2008) uvádějí, že pro ne zcela jednoznačné poruchy pohlavní identity se využívá pojem gender dysforia, tj. transgenderismus, který vyjadřuje pocit subjektivně prožívaného diskomfortu, který souvisí s neshodou mezi pohlavní identitou a biologickým pohlavím.

Termín transgender byl poprvé použit Virgineou Princeovou. Jednalo se o profesora Princetonské univerzity, který byl transvestitou, avšak tento pojem opět vytvořil již zmiňovaný John Money, a to po dalších výzkumech věnovaných genderu (Spencerová, 2003).

Feinberg (2000) specifikuje typy lidí, kteří spadají pod tento termín. Jedná se tedy o transsexuály, transvestity (slangově cross-dressery), drag queens a drag kings, což jsou lidé, kteří přehnaně zosobňují druhé pohlaví (Spencerová in Feinberg, 2000). Dále sem spadají maskulinní ženy a feminní muži, passing ženy i muži. V tomto slova smyslu passing znamená, že jsou tyto lidé schopni procházet každodenním životem v roli opačného pohlaví (Spencerová in Feinberg, 2000). Dále do skupiny transgenderu spadá tzv. gender blender a gender bender. Gender blender znamená, že osoba v sobě natrvalo pojí znaky či řekněme prvky obou pohlaví a gender bender je osoba, která má tendenci k odklonu od svého biologického pohlaví (Spencerová in Feinberg, 2000). Všichni tyto lidé splňují společnou charakteristiku pojmu transgender, což znamená, že překračují jakýmkoli způsobem své vrozené pohlaví. Leslie Feinberg (2004, s. 6), který je sám transgender (transsexuál FtM) ve své knize vzpomíná „říkali mi různě: *on/a, mužatka, cross-dresser, passing ženská, FtM transvestita, drag king...Pokud to bylo na mně, já sám bych se označil za transgendera.*“ Ekins a King (2006) však upozorňují, že ačkoli je tento termín zastřešující, ne všichni transsexuálové chtěli být pod tento termín zařazení, některé to i přímo uráželo. V dnešní době bychom se s takovými transsexuály mohli určitě také setkat. S velkou pravděpodobností nepůjde jenom o samotné transsexuály, ale i o jiné jedince, kteří bývají do tohoto zastřešujícího termínu zařazováni.

Fafejta (2004) upozorňuje, že tento pojem se neustále vyvíjí, jelikož v dřívějších dobách bychom mohli inklinovat k tomu, že bychom do transgenderu zahrnuli například i muže s náušnicí či ženu v obleku, což je dnešní společností bráno však již spíše v rámci normality.

1.7.1 Transhistorie

Zajímavá je historie transgenderu, kterou se blíže zabývá Leslie Feinberg ve své publikaci *Pohlavní štvanci*, v tomto případě se však nebudu plně zabývat celou historickou plejádou událostí, ale spíše nastíním jednotlivé zajímavé informace a osobnosti transgenderu.

Jedny z prvních transprojevů se objevují během uctívání Velké matky, kdy byla velice důležitá role MtF kněžky. Tyto kněžky podstupovaly náboženský rituál, jehož součástí byla kastrace. Jako další zajímavou postavou historie translidí, lze uvést královnu Hatšepsovet, vládkyni Egypta v době asi 1500 let př. n. l., která vystupovala jako muž a nosila symbolickou falešnou bradku. Za další postavu transgenderu lze považovat posledního krále Asýrie Ašurbanipala, který byl popisován jako muž, který si rád oblékal ženské šaty (Feinberg, 2000). Feinberg (2000) dále zmiňuje tradici tzv. Dvojího ducha, který se objevuje u spousty kmenů původních obyvatel USA. Dvojí duchové byli nejčastěji muži, kteří se oblékali a žili jako ženy, avšak existují i zmínky o FtM dvojím duchu. V případě FtM Dvojího ducha Feinberg vychází ze zápisků Pedra de Magalhãese, který zde popisuje svoji expedici do Brazílie v roce 1576, kde se zmiňuje o tom, že u národu Tupinambů byly ženy, které se oblékaly jako muži a také přijímaly jejich roli – tedy lovily a účastnily se bojů. Zajímavostí je, že díky tomuto si expedice vzpomněla na bájně Amazonky a řeku, která protékala touto oblastí, pojmenovala Amazonka. Kmenů, které vyznávaly tradici Dvojího ducha, bylo spousta, příkladem mohou být bardé u Croweů, warhameh u Cocopů, joya u Chumashů atd., v mnoha případech byl Dvojí duch oslavován a uctíván a v některých případech je tato tradice i nadále dodržována a přetrvává do dnešní doby.

Velmi význačnou a často zmiňovanou historickou osobností, k níž se pojí transgender historie, je známá Johanka z Arku. Dívka, která chodila v mužském oblečení a zbroji, dívka, která byla negramotnou dcerou rolníka, avšak ve školních lavicích se toho o její transgender minulosti mnoho nedovíme, tedy kromě toho, že nosila mužskou zbroj. Všem je jistě známo, co se stalo s Pannou Orleánskou, tedy že byla upálena anglickou inkvizicí, ale jen málo lidí ví, kvůli čemu byla tato žena odsouzena k smrti. Prvním obviněním bylo nošení mužského šatu a čarodějnictví, avšak nakonec se od čarodějnictví ustoupilo pro nedostatek důkazů. Johanka byla lidem brána jako svatá, podle některých byla hned tou nejsvatější po Panně Marii, což v církevních hodnostářích vyvolávalo pocity strachu a s velkou pravděpodobností se jí tato skutečnost stala osudnou. Avšak za nošení šatů druhého pohlaví nehrozila smrt, pouze žalář. Církev však mohla potrestat opakovaný hřích nejvyšším trestem. Johanku nakonec donutili „podepsat“ papír, ve kterém se vzdává svého nošení mužského

šatu a byla poslána odsouzena k doživotí v ženské věznici v ženských šatech. Avšak není jisté, zda věděla, co přesně slíbila, jelikož neuměla číst ani psát. Po pár dnech totiž svému slibu nedostála a oblékla si mužský oděv, díky čemuž byla odsouzena ke smrti upálením (Feinberg, 2000). I když je tento příběh protkán mnohými nejasnostmi, není pochyb o tom, že Johanka z Arku má v historii transgender své místo.

Takových to příkladů by se zajisté našlo ještě mnoho, avšak tato práce se nezabývá jen a pouze transhistorií, takže pokud shrneme dané informace, tak se nám objevuje zajímavý fakt, a to ten, že translidé téměř ve všech koutech světa hráli jakousi roli duchovních vůdců. Toto stvrzují jak transprvky v afrických kmenech, tak asijské transprojevy v podobě hidžrů v Indii, tradice mudang v Koreji nebo obřad winagu nati v Japonsku (Feinberg, 2000). Tedy již od nepaměti se můžeme setkávat s translidmi v různých podobách a v různých kulturách, možná by bylo vhodné se zamyslet, zda se nejedná o jakousi normalitu zahalenou pro nás v abnormalitě historického kontextu, kdy jsme byli vystavováni zejména znechucení tímto fenoménem ze strany mocenského řádu, díky kterému si mohla jistá část z nás tuto objektivní subjektivitu osvojit.

1.8 Transfobie

Slovo fobie ve spojení s předponou trans označuje strach či hostilitu vůči transgenderovým jedincům. Agentura Evropské unie pro základní práva (2009, s. 1) ve své zprávě nazvané *Nenávistné výroky a nenávistně motivované trestné činy vůči lesbicky, homosexuálně, bisexuálně a transsexuálně orientovaným osobám* definuje transfobii jako *„iracionální strach z určité osoby způsobený tím, že daná osoba vyjadřuje jinou pohlavní příslušnost, než jí byla přiřazena při narození, například pomocí hormonální léčby, operace, oděvu či kosmetiky.“* Janošová (2008) transfobii aplikuje ve spojení s transsexuálními jedinci a upozorňuje, že na rozdíl od homosexuálně orientovaných jedinců je coming-out u transsexuálů spojený i s real life test a real life experience fází, kdy se jedná prakticky o „veřejnou“ záležitost. Uvádí také, že lidé, kteří vystupují „proti“ obecně tradičním představám o mužích a ženách, jsou díky tomuto nejvíce ostrakizovanou skupinou v populaci.

2 TRANSSEXUALITA

Transsexualita (či transsexualismus) je v dnešní době fenomén, který je relativně znám i širší společnosti, která se s tímto jevem může nejčastěji setkat zejména v médiích, ve formě různých reportáží a článků či ve formě celovečerních filmů. V některých případech se však může stát, že jedinci zaměňují pojem transsexualita s transvestitismem (převlékání do šatů druhého pohlaví). Co si tedy můžeme představit pod termínem transsexualita?

2.1 Historie a definice pojmu transsexuality

Dříve sexuologie nerozlišovala mezi pojmem transsexualita a transvestitismus (Blandachard in Procházka, Weiss, 2008), možná díky tomuto faktu vkládají či v mnoha případech stále vkládají lidé všechno tzv. „do jednoho pytle“ a nerozlišují mezi těmito dvěma pojmy. Hlavní body v novodobé historii transsexuality popisuje Bullough (in Procházka, Weiss, 2008). Jedním z nich byl případ muže, který se popisoval stejně jako dnešní transsexuálové, tento případ pochází u roku 1897 a popisuje jej lékař Howard. Hirschfeld v roce 1922 informoval o případu poruchy identity, u které zvažoval provedení přeměny pohlaví, stejný lékař o rok později (tedy v roce 1923) uvedl termín „transsexuální“, ale tento terminus technicus byl poprvé použit až v roce 1949 Cauldwellem. Tento termín byl následovně zpopularizován v 50. a 60. letech Harrym Benjaminem (Schaefer a Wheeler in Procházka, Weiss, 2008), který je obecně označován za „otce transsexualismu“ a díky jeho výzkumům byl následovně transsexualismus vymezen jako samostatná porucha. Dle mého názoru stojí za zmínění spíše překonané názory a pohledy na transsexualitu. Jedná se zejména o názory autorky Oakleyové, která u nás sice byla přeložena a vydána v roce 2000, ale kniha je datována do roku 1973. Z mého pohledu se tyto názory na transsexualitu jeví poměrně úsměvně, avšak věřím tomu, že se najdou stále zastánci těchto domněnek a názorů. Oakleyová (2000, s. 128) tedy na transsexualitu pohlíží následovně a vysvětluje ji na příkladě transsexuálního muže MtF *„transsexuální muž se cítí jako žena, a proto popírá, že je homosexuál, a sexuální vztah k jiným mužům je pro něho normální. Transsexuálové se nikdy od matky neodtrhli. Nemají pocit vlastní genderové identity (ani vlastní identity vůbec) jako samostatné identity oddělené od matky, imitují matčinu feminitu od oblasti úzce sexuální až po oblast široce kulturní – v oblečení, činnostech a chování.“* Obdobně se vyjadřuje i k transsexualitě FtM. Další zajímavý pohled přináší Procházka a Weiss (2008), jedná se o definici transsexuality od Meyera (in Procházka, Weiss, 2008, s. 16), podle kterého existují čtyři základní charakteristiky, které musí jedinec splňovat, aby se transsexualita mohla

diagnostikovat. První z nich je určitý pocit diskomfortu, který je vyvolán v rámci anatomicky dané pohlavní role jedince. Dalším kritériem je, že by měl jedinec věřit tomu, že změna role povede ke zlepšení jeho dosavadní situace, dále se jedná o touhu chirurgicky změnit své pohlaví a poslední položkou Meyerových kritérií je, aby si jedinec vybíral sexuální partnery téhož biologického pohlaví a chápal sám sebe jako heterosexuála. V tomto jediném bodě nemohu s Meyerem souhlasit, jelikož transsexualita není podmíněna sexuální orientací. Jak uvádí Janošová (2000), transsexuálové mohou vstupovat do vztahů jak heterosexuálních, tak i homosexuálních.

Co se týče novodobých definic transsexuality, můžeme se například potýkat s definicí Zvěřiny (2003, s. 135), který transsexualitu definuje jako „*sexuální deviace charakterizovanou inverzivní sexuální identifikací. Transsexuální muž se identifikuje s ženským pohlavím, transsexuální žena s pohlavím mužským. Tito lidé mají trýznivý a stálý pocit opačné sexuální příslušnosti, než do jaké je nutí jejich tělesné vybavení. Jsou nespokojeni se svým genitálem a přejí si být vybaveni tělesnými znaky opačného pohlaví. Pochopitelně touží po sexuální roli opačného pohlaví.*“ Pokud jde však o definici, která je dle mého názoru nejvíce výstižná, jedná se o definici, kterou lze nalézt v Mezinárodní klasifikaci nemocí (WHO, 2008), transsexualita je zde vedena pod diagnózou F64 Poruchy pohlavní identity. Je definována jako touha jedince žít a být akceptován jako člen opačného pohlaví. Obvykle je tato touha doprovázena pocitem nespokojenosti nebo nevhodnosti anatomického pohlaví. Je zde také přání podstoupit hormonální léčbu a operaci, aby tělo odpovídalo, pokud možno, preferovanému pohlaví. Zároveň má tato definice několik kritérií, kterými je, aby se transsexuální identita u jedince projevovala minimálně po dobu dvou let a nebyla projevem jiné duševní poruchy, jako je schizofrenie a nebyla součástí nějaké intersexuální, genetické či chromozomální vady.

2.2 Teorie příčin transsexuality

Existují dvě skupiny teorií, které se zabývají příčinou transsexuality. Jsou jimi psychologické a biologické teorie. Tyto teorie nabízí několik možných způsobů, jak může vzniknout u člověka pohlavní a genderová identita a tedy i samotná transsexualita.

Prvně bych se zaměřila na skupinu psychologických teorií, do kterých spadají jak psychoanalytické teorie, tak behavioristické teorie učení. Janošová (2008) se ve své publikaci zmiňuje například o identifikační teorii Sigmunda Freuda, která spadá pod psychoanalytické teorie. Podle této teorie se musí dítě identifikovat s rodičem stejného pohlaví, aby

vznikla plně odpovídající pohlavní identita. V rámci behavioristických teorií učení se Janošová (2008) zmiňuje o teorii sociálního učení. Teorie sociálního učení předpokládá, že pohlavní identita dítěte a genderová role se vytvářejí na základě výchovných zásahů jeho rodičů a vychovatelů. Základní hnací síly k upevnění dané genderové role dítěte jsou odměny a tresty, jedná se tak o jakousi motivaci k výběru chování, které se od dítěte očekává. Podle teorie učení si dítě osvojuje svou genderovou roli třemi způsoby, a to posilováním, napodobováním a pozorováním. Tato teorie je postavena na stereotypním vnímání genderových rolí - tedy dítě je odměňováno či trestáno podle toho, jak se přizpůsobuje od něj očekávanému chování a jednání. Fifková a Weiss (2008, s. 25) uvádějí, že tyto dvě koncepce, psychoanalytická i behavioristická, vycházejí z předpokladu, že „*vývoj osobnosti je zcela naučený a ustavený v prvních letech života, a to především na základě výchovy a rodičovských vztahů.*“ Největšími zastánci, kteří uváděli, že pohlavní identita dítěte při narození není diferenciována a že se dále rozvíjí až následným nastavením a výchovou v prvním roce života bez ohledu na jeho vnitřní či vnější charakteristiky, byli John Money a Anke Erhardtová (in Fifková, Weiss, 2008). Fifková a Weiss (2008) dále uvádějí, že Money et al. (1955) použili pojem imprinting i v oblasti vývoje lidské pohlavní identity. Podle těchto autorů existuje kritické období pro utváření sexuální identity, které je v rozmezí od jednoho a půl do čtvrtého a půl roku. Dle jejich názoru je pak výsledkem imprintingu sexuální role, která je souhrnem sociálních a psychologických charakteristik dané osoby, která těmito charakteristikami usiluje o získání sociálního statusu muže či ženy. Tato teorie tedy uvádí, že celá lidská sexualita je výsledkem učení a po uplynutí kritického intervalu je také nezvratitelná. Money chtěl tuto koncepci ověřit na dvojčatech, kdy jednoho z jednovaječných dvojčat chlapců nechal v jeho 17 měsících přeoperovat na dívku, protože chlapec přišel při nehodě o penis. Diamond (in Fifková, Weiss, 2008) se chtěl pokusit ověřit stav tohoto chlapce v pubertě, avšak zjistil, že s chlapcem se v tomto směru dále nikdo nezabýval. Pravděpodobně kvůli tomu, aby nebyla původní teorie ohrožena, jelikož chlapec ženskou roli nepřijímal, tak jak se očekávalo. Nakonec někteří zastánci teorií, které jsou založené na tom, že pohlavní identita vzniká na bázi sociálního učení a výchovy, připustili i vliv biologických faktorů. Janošová (2008, s. 116) v rámci psychologických teorií zmiňuje také Kohlbergovu kognitivně vývojovou teorii, která předpokládá, že „*utváření rodové identity vychází z vnitřní potřeby dítěte stanovit vlastní sebepojetí a najít určité nástroje k orientaci ve světě lidí.*“

Biologické koncepce, které se zabývají vznikem transsexuality, jsou výlučně založeny na tom, že vznik transsexuality je podmíněn hladině pohlavních hormonů v prenatálním období vývoje jedince. Tuto teorii zastává Dörner a Gooren (in Fifková, Weiss, 2008) kteří označili hlavní oblasti mozku, které jsou zodpovědné za procesy sexuální diferenciacce, jsou jimi hypothalamus a amygdala. Dle jejich koncepce zde nalezneme „*tři relativně samostatná centra, kterými jsou centrum pro maskulinní či feminní typ sekrece gonadotropinů, centrum sexuální orientace a centrum pro sexuální roli*“ (Dörner a Gooren in Fifková, Weiss, 2008, s. 27). Fifková a Weiss (2008) dodávají, že tato tři centra jsou předpokládána zejména pro vysvětlení některých zvláštností, které se mohou vyskytnout v lidské sexuální orientaci a identifikaci. Tím, jak se náš mozek vyvíjí a kompletuje, se vysvětluje vznik homosexuality, transsexuality, ale i heterosexuality. Organizace těchto center je závislá na hladině pohlavních hormonů a neurotransmiterů během kritických období nitroděložního vývoje jedince. Změny hladin specifických pohlavních hormonů ovlivňují centra, která jsou zodpovědná za variace chování v pohlavní roli a za sexuální orientaci jedince. Pohlavní hormony androgeny jsou zodpovědné za mužskou organizaci sexuálního mozku a skupina pohlavních hormonů estrogenů je zodpovědná za ženskou organizaci sexuálního mozku, tudíž pokud dojde k určitým nesrovnalostem v hladinách pohlavních hormonů během kritického období nitroděložního vývoje, může dojít k určité rekonstrukci organizace těchto center, např. pokud u mužského plodu budou varlata produkovat méně androgenů, může se mozek zkoncipovat jako ženský. Existuje i spousta výzkumů a experimentů, které tyto teorie potvrzují (Fifková, Weiss, 2008). Fifková s Weissem (2008) na závěr uvádějí, že veškeré dostupné výzkumy a studie o problematice vzniku pohlavní identity hrají ve prospěch biologických koncepcí.

2.3 Etapy procesu proměny pohlaví

Proměna pohlaví má svůj charakteristický sled, který bych chtěla v následující kapitole nastínit. Každý transsexuální jedinec si prvně musí tuto skutečnost uvědomit, tedy musí projít tzv. coming-outem, dále musí navštívit odborníka kvůli diagnostice, následuje fáze rozhodování, fáze real life experience a real life test, hormonální léčba a operativní výkony. Celkový proces proměny pohlaví trvá zhruba 2 – 3 roky, avšak jedná se o ryze individuální záležitost.

2.3.1 Coming-out

Jako první část etapy proměny pohlaví uvádím coming-out, který je důležitý pro vnitřní i vnější život transsexuálního jedince. Coming-out je obdobím, kdy si jedinec začne uvědomovat svou vlastní individualitu, včetně sexuality. Tento proces začíná v pubertě nebo posléze také v adolescenci, ale můžeme se setkat i s takovými případy, kdy se coming-out dostaví mnohem později (Janošová, 2000).

Podle Stehlíkové et al. (in Janošová, 2000, s. 20-21) má coming-out dvě hlavní fáze, kterými člověk prochází a které se mohou i navzájem prolínat. Prvně uvádí fázi „*zjištění zkušenosti o svém zaměření a její akceptace*“, která se dále dělí na podfáze „*precoming-out*“ a „*vlastní coming-out*.“ V podfázi precoming-outu si jedinec uvědomuje svou odlišnost, ale nedokáže ji vyjádřit. Vlastní coming-out je podfází, kdy je člověk schopen pojmenovat svoji odlišnost. Tuto svoji (sexuální) odlišnost může zprvu odmítat, ale po čase si ji sám sobě může přiznat, díky čemuž je posléze schopen přiznat ji i jinému člověku. Druhou fází je „*uspořádání života v jejím souladu*“, která se dělí na tři podfáze, první z nich je „*fáze explorace*“, ve které by jedinec měl navazovat první sexuální vztahy a experimentovat. Druhou podfází je „*fáze partnerství*“, v níž se vytvářejí trvalejší sexuální a partnerské vztahy, které by měly odpovídat vnitřnímu citění jedince a v poslední řadě se jedná o „*fázi integrace*“, ve které dochází k dotvoření hodnot a upevnění role jedince v rámci jeho okolí a zejména dochází k integraci osobnosti tohoto jedince. Janošová (2000) dále uvádí, že coming-out je pro jedince úkolem, kdy je důležité přijmout své odlišné citění jako neměnnou pravdu, z které by měl jedinec vycházet při uvažování nad svou budoucností.

Příkladem takového procesu coming-outu může být prakticky téměř celý životopis Mikea Perryho (2010) Klec pro majáky, ve kterém popisuje své životní peripetie, které jsou zejména tvořeny pocity zmatku a chaosu, které vyplývají z nejistoty své vlastní pohlavní identity. Tento životopis je velice intimní zpovědí tohoto transsexuála FtM. Perry (2010, s. 122) vzpomíná na rozhodující moment, kdy se konečně odhodlal vyhledat odbornou pomoc „*nekonečně dlouho jsem se smiřovala s vědomím, že téměř po pětatřiceti letech poruším své přísně střežené tajemství, ale hlavně slib, který jsem kdysi dávno dala sama sobě. Vydala jsem se na milost a nemilost svému rozhodnutí pustit se do křížku s osudem, naskočit do posledního vlaku a zachránit si zdravý rozum. Rozhodla jsem se vyhledat někoho, kdo by mi byl schopen říct, kdo vlastně jsem a jak mám s takovým poznáním žít dál.*“

Perry je jeden z transsexuálů, kteří proměnu pohlaví podstoupili až v pozdějším věku svého života. Svůj coming-out a další etapy přeměny pohlaví odkládal na dospělý věk své biologické dcery. Blíže se k problematice transsexuálního rodiče věnuji v další části teorie.

2.3.2 Diagnostika

Diagnostika u transsexuality je využívána k tomu, aby bylo možno stanovit přesnou diagnózu. U transsexuality se využívá psychologické diagnostiky, která se zaměřuje na odchylky v oblastech osobnosti, motivace či charakteru a tyto odchylky srovnává s populační normou (Weiss, Fifková, Procházka, 2008). Weiss, Fifková a Procházka (2008, s. 31) dále uvádějí, že u „*transsexuálních jedinců jsou spíše pomocí diagnostiky zjišťovány důsledky situace jedince než jeho specifické projevy odlišného psychosexuálního vývoje.*“ Autoři dále uvádějí, že v rámci diagnostiky transsexuality jsou využívány tři druhy diagnostických metod, jedná se o „*metody psychodiagnostické, psychofyzilogické a anamnestické.*“ Uvádějí také, že na základě psychodiagnostických metod, které jsou standardizované na většinovou populaci, nelze určit diagnózu transsexuality, spíše napomáhají k určení charakterových vlastností, motivace jedince či k výběru vhodného způsobu léčby apod. Co se týče psychofyzilogických metod k určení diagnózy transsexuality, uvádějí Weiss, Fifková a Procházka (2008, s. 32), že se někteří autoři shodují na tom, že v diagnostice transsexuality lze využít tzv. phaloplethysmografie (PPG) a vulvoplethysmografie (VPG), „*tyto techniky jsou založeny na přístrojovém zjištění změn prokrvení genitálu v závislostech na předpokládaných vizuálních či auditivních erotických stimulech.*“ Tyto metody byly využity při různých experimentálních pokusech, při kterých byly potvrzeny určité zákonitosti, avšak osobně se domnívám, že tato technika je spíše formy, která je degradujícího charakteru a která o osobnosti dané individuality neřekne nic jiného krom toho, zda je heterosexuální či homosexuální. Transsexuálové bývají ve většině případů heterosexuální, ale jsou i tací jedinci, kteří mohou mít sexuální orientaci homosexuální, proto vnímám tuto metodu diagnostiky jako bezpředmětnou.

Další možností diagnostiky, a dle mého názoru jde také o nejlepší variantu, je anamnestický rozhovor s jedincem, ve kterém se odborníci zaměřují na určitá specifika, která mají transsexuální jedinci vesměs velice podobná, jedná se např. o preferenci hraček a her v předškolním věku, o preferenci oděvu, o vztah ke svému biologickému pohlaví, tento rozhovor se dále může také zabývat neerotickými a erotickými sny, denní fantazií, zamilovaností či partnerskými vztahy apod. (Weiss, Fifková, Procházka, 2008).

Weiss, Fifková, Procházka (2008) uvádějí, že v rámci diagnostiky je také nezbytnou nutností, aby byl jedinec podroben internímu a endokrinologickému vyšetření. Další nutností je také diferenciální diagnostika, při které jde o odlišení a vyloučení jiných poruch a stavů, které by se mohly s transsexualitou zaměnit. Může se jednat jak o somatické i psychické poruchy a stavy. Jmenovitě se jedná o intersexualitu, homosexualitu, poruchu pohlavní identity v dětství, o transvestitismus fetišistický, transvestitismus dvojí role, psychotickou poruchu, syndrom skopců či o organické mozkové léze (Procházka, 2008).

2.3.3 Fáze rozhodovací

Fifková (2008) uvádí, že tato fáze nastupuje, pokud se diagnóza transsexuality potvrdí. Jedná se o fázi, kdy je terapeut povinen poskytnout klientům dostatečné množství informací, které se týká možných přístupů v terapii, možných rizicích a výhodách těchto jednotlivých přístupů, přičemž by měl terapeut co nejméně ovlivňovat klientovo jednání a rozhodnutí.

2.3.4 Real life experience / Real life test

Podle Standardů péče pro poruchy pohlavní identity (2001) se jedná o akt plného přijetí nové, nebo rozvíjející se genderové role nebo genderu v každodenním životě. Tyto standardy také uvádí, že se jedná o nezbytnou fázi, kdy jedinec přechází k genderové roli, která je v souladu s jeho genderovou identitou.

Fifková (2008) poznamenává, že díky real life experience (RLE), jedinec podstupuje určitou novou zkušenost a zároveň skrze real life test (RLT) podstupuje test, který ho má utvrdit ve správnosti jeho rozhodnutí. V tomto období dochází k úřední změně jména a příjmení na neutrální tvar, avšak je nutno k tomuto aktu podat žádost. Příkladem takového neutrálního jména a příjmení je např. René Nováků či Nikola Janů apod.

V této fázi jsou transsexuálové nejvíce nápadní svým zjevem, jelikož RLE / RLT se vesměs prolíná s hormonální terapií, díky níž u transsexuálního jedince probíhají nejen vnitřní změny, nýbrž i změny vnějšího charakteru, proto v této fázi léčby může být transsexuální jedinec jednodušeji rozpoznatelný, s čímž mohou korespondovat i různé reakce jeho okolí, které mohou být i negativního podtextu.

2.3.5 Hormonální terapie

Další fází, která se prakticky prolíná s výše uvedenou fází RLE / RLT je hormonální terapie. Fáze hormonální terapie by měla trvat minimálně rok před samotnými operativními výkony (Fifková, 2008).

U transsexuálů FtM se indikují hormony androgeny (např. testosteron), v případě transsexuálů MtF jsou to pak estrogeny a antiandrogeny (Zvěřina, 2003). K tomuto dále Zvěřina (2003) dodává doporučení se zahájením hormonální terapie nejlépe rok po důkladných psychologických vyšetřeních. Dále uvádí, že nedoporučuje hormonální léčbu u transsexuálů, u kterých není dokončen jejich tělesný pohlavní vývoj, avšak při nesporné diagnostice a se souhlasem rodičů lze hormonálně léčit i jedince, kteří nejsou zletilí, ve věku 16-17 let. V samotných mezinárodních standardech se udává věková hranice šestnácti let (Fifková, 2008). Fifková (2008) dále dodává, že v tomto období proměny jsou pro jedince nedílnou a důležitou součástí reakce okolí, avšak tyto reakce jsou podmíněny vnějšími signály v podobě oblečení, účesu apod. Také proto uvádí, že pro transsexuální jedince je v tomto období důležité obdržet informace o různých službách, které se týkají úpravy zevnějšku, např. u transsexuálů MtF se může jednat o odstranění ochlupení či vousů (epilace) a u transsexuálů FtM se může jednat o nabytí muskulatury (posilovny).

2.3.6 Operativní zákroky

Jako poslední fázi proměny pohlaví uvádím operativní zákroky. Tyto zákroky mohou nastat po minimálně roční hormonální terapii a déle než rok úspěšně trvající RLT / RLE a jedinec žádající o tuto změnu pohlaví musí dosáhnout plnoletosti. Pokud chce transsexuální jedinec podstoupit operativní změnu pohlaví, musí podat žádost komisi, která rozhoduje o realizaci chirurgických zákroků a o operativní změně pohlaví (Fifková, 2008). Zajímavý pohled na proměnu pohlaví přináší Skoblík (2006), který nevyužívá slova změna pohlaví, ale připodobnění, což obhájí překladem anglických slov sex reassignment surgery (SRS) jako operace sexuálního připodobnění. Podle něj není vhodné tato slova překládat jako přeměna pohlaví, jelikož té dle jeho názoru nelze jako takové dosáhnout. Brzek a Pondělíčková-Mašlová (1992) upozorňují, že operativní změna pohlaví nemá z lékařského hlediska dokonalý dopad na jedincovo biologično, avšak co se týče zdraví jedincova psyché jsou tyto operativní výkony úspěšné.

FtM transsexuálové podstupují během operativních zákroků redukční mamoplastiku (mastektomie), při které dochází ke zmenšení prsou, dále se podstupuje hysterektomie, která

zahrnuje odstranění dělohy a děložních přívěšků a posléze následuje rekonstrukce penisu, močové trubice a šourku (tzv. faloplastika), avšak faloplastiku nepodstupuje každý FtM transsexuál, o čemž jsem se přesvědčila v průběhu rozhovorů s mými respondenty. U MtF transsexuálů jde o orchiektomii, kdy dochází k odstranění pohlavních žláz, následuje vaginoplastika a mamoplastika (Translide.cz, 2003-2011, Přeměna u FtM a MtF). Paulis (2008) dodává, že MtF transsexuální jedinci většinou ještě vyžadují další doplňkové chirurgické zákroky, které jsou estetického charakteru. MtF jedinci tak chtějí být více femininní, tedy kromě mamoplastiky, která je uvedena výše, se provádí různé korekce tváře, např. zmenšení nadočnicových oblouků či zjemnění brady.

2.4 Sociální a psychologické charakteristiky

V této kapitole je mou snahou nastínit sociální a psychologické charakteristiky transsexuálních jedinců, zejména bych se pak chtěla zaměřit na sociální, partnerskou adaptaci, psychologické charakteristiky a na problematiku transsexuálního rodičovství. Tyto sociální a psychologické charakteristiky byly zjišťovány či jsou zjišťovány na základě výzkumů, které se zaměřují primárně na rozdíly mezi skupinami FtM a MtF transsexuálů.

2.4.1 Sociální adaptace

Weiss, Fifková, Procházka (2008) uvádí dle Paulyho, že výzkumy, které byly provedeny k problematice sociální adaptace transsexuálních jedinců, vedou ke zjištění, že FtM transsexuálové jsou lépe sociálně přizpůsobiví a jsou více realističtí ve vnímání svých možností. Naproti tomu Dixen et al. (in Weiss, Fifková, Procházka, 2008) uvádí, že MtF transsexuálové jsou méně stabilní v rámci zaměstnání a uvádí, že mají méně příznivou sociální anamnézu, jelikož výzkumný vzorek transsexuálů MtF uváděl častěji aktivitu v trestné činnosti a prostituci. Zároveň se u této skupiny vyskytla vyšší přítomnost psychických poruch. Kockott a Fahrner (in Weiss, Fifková, Procházka, 2008) uvádí, že rozdíly mezi těmito dvěma skupinami se objevily i v oblasti rodinných vztahů. V tomto kontextu měli bližší vztahy s rodinou FtM transsexuálové.

2.4.2 Psychologické charakteristiky

V tomto aspektu se výzkum psychologických charakteristik u transsexuálů opět věnuje rozdílům mezi příslušníky FtM a MtF transsexuálů. Weiss, Fifková a Procházka (2008) uvádějí výzkumy, které se v této oblasti problematiky prováděly. Pro výzkumníky jsou zajímavé z pohledu psychologie osobnostní charakteristiky, jako jsou inteligence jedince či

temperament. Výzkumy, které se zabývaly typem inteligence transsexuality uskutečnili Hunt et al. a Herman et al. (in Weiss, Fifková, Procházka, 2008, s. 129). Díky těmto dvěma výzkumům bylo zjištěno, že u transsexuálních jedinců dochází k tendenci „výraznější hemisférické asymetrii než u kontrolních skupin.“ Z tohoto výsledku výzkumu vyplynul závěr, že pohlavní identita může také hrát určitou roli ve vývoji mozkové lateralizace. Jak je všeobecně známo, muži se v tomto případě lépe potýkají s úlohami praktického charakteru, kdežto ženy skórují v lépe v úlohách verbálních. Zajímavé jsou tedy výsledky výzkumu, jelikož transsexuální jedinci skórovali stejně jako většinová populace. MtF jedinci tedy skórovali lépe v úlohách praktických, kdežto FtM jedinci ve verbálních. Z těchto poznatků vyplývá, že typ inteligence transsexuálů se spíše shoduje s biologickým pohlavím než s jejich pohlavní identitou (Weiss, Fifková, Procházka, 2008). V českém prostředí se uskutečnilo také výzkumné šetření, které provedli Weiss a Švecová (in Weiss, Fifková, Procházka, 2008, s. 130). Tohoto výzkumu se zúčastnilo 171 transsexuálů. Z tohoto šetření vyplynulo, že MtF jedinci mají „více neurotických a psychopatologických rysů než FtM.“ U FtM byl dle výzkumu z anamnézy také vyšší výskyt manželství a vlastních dětí, což je zřejmým projevem adaptace na své biologické pohlaví a začlenění se tak do většinové společnosti. Mezi těmito skupinami nebyly dále nalezeny žádné výrazné rozdíly v „inteligenci, úrovni vzdělání, věku uvědomění si vlastní sexuální identity a ani ve věku zahájení pohlavních styků.“ Další rozdíly nebyly nalezeny ani v rámci trestné činnosti, alkoholismu, zneužívání drog či sebevražedných pokusů.

2.4.3 Partnerská a sexuální adaptace

Pokud budeme srovnávat transsexuály FtM a transsexuály MtF v rámci partnerské a sexuální adaptace, uvádí se dle výzkumů, že více transsexuálů FtM zakládá pevné partnerské vztahy, které jsou spíše heterosexuálního charakteru (Kockott a Fahrner in Weiss, Fifková, Procházka, 2008). Fifková (in Janošová, 2008) uvádí, že pravděpodobnost homosexuality transsexuálů je vyšší na straně MtF, kdežto u FtM se vyskytuje zhruba stejně často jako v běžné populaci. U některých MtF transsexuálů však může jít v rámci jejich sexuální orientace o přechodnou fázi, kdy si v mužském těle neodvažují myslet na muže jako na své potencionální partnery, proto se adaptují na své biologické pohlaví, avšak u některých transsexuálů MtF může jít o ryze trvalou lesbickou orientaci (Weiss, Fifková, Procházka, 2008). Weiss, Fifková a Procházka (2008) odkazují na Paulyho, podle kterého se v partnerských vztazích lépe adaptují transsexuálové FtM. Tytéž autoři také uvádí, že dle Steinera a Bernsteina jsou FtM schopni vstupovat do partnerských vztahů ještě před pře-

měnou pohlaví. Dále Weiss, Fifková a Procházka (2008) poukazují také na to, že i dle českého výzkumu, který provedli Weiss a Švecová je schopnost adaptace v rámci partnerských a sexuálních vztahů u FtM lepší než u MtF a obhajují tyto výsledky tím, že je tato situace pravděpodobně ovlivněna našimi sociokulturními podmínkami, ve kterých je snadnější přeměna pohlaví pro FtM transsexuály. Výsledky výzkumů Huxley et al. (in Weiss, Fifková, Procházka, 2008) také dokládají fakt, že pokud transsexuálové žijí v partnerském vztahu, jsou mnohem lépe sociálně adaptabilní, taktéž jsou lépe adaptabilní i v pracovní sféře, mají mnohem méně psychiatrických problémů a jsou také více motivováni v průběhu proměny pohlaví. Co se týče sexuálních charakteristik, MtF transsexuálové po chirurgické změně pohlaví mohou nabýt lepšího sexuálního uspokojení, avšak i tak nejsou často jejich očekávání naplněna (Kockott a Fahrner in Weiss, Fifková, Procházka, 2008). Weiss, Fifková a Procházka (2008) uvádějí, že sexuální život FtM transsexuálních jedinců, kteří jsou již po přeměně pohlaví, je vesměs uspokojující.

2.4.4 Transsexuální jedinec jako rodič

Rodičem se po přeměně pohlaví může stát transsexuální jedinec několika způsoby, a to „*adopcí, získáním dítěte do pěstounské péče a u FtM umělým oplodněním partnerky spermatem dárce*“ (Fifková, 2008, s. 135). Jednou z variant je také uchovávání zárodečných buněk transsexuálů, avšak tuto variantu vyhledává málokterý jedinec, jedná se spíše o výjimky, kdy tito jedinci touží být spojeni se svým dítětem pokrevním poutem.

Komplikovanější situace nastává, pokud je transsexuální jedinec rodičem již před přeměnou. Jsou to povětšinou jedinci, kteří si svou pohlavní identitu v průběhu svého života plně nepřipustili a neuvědomili a svůj problém začali řešit až později. Jak již bylo psáno v psychologických charakteristikách, většinou se jedná o transsexuály MtF (Fifková, 2008). Fifková (2008, s. 135) uvádí, že rodičovství je v rámci přeměny pohlaví vnímáno jako „*relativní překážka*“ jak širším okolím a odborníky, tak i samotným transsexuálním jedincem. Někteří transsexuální jedinci odkládají přeměnu pohlaví na dobu, kdy budou jejich děti dospělými. Jiní se však rozhodnou pro okamžitou přeměnu pohlaví. Podle některých odborníků je vhodné, aby transsexuální rodič opustil svoji rodinu. V některých případech se stávalo, že opuštění rodiny bylo i vyžadováno. Musíme si však uvědomit, že přeměnou pohlaví rodiče není ohrožen psychosexuální vývoj dítěte. Jak uvádí Janošová (2008) traumatem pro dítě většinou není samotná přeměna pohlaví rodiče, avšak celkové změny v rodině. Negativně tedy může působit na dítě rozvod rodičů, jehož okolnosti jsou

mu špatně interpretovány. Fifková (2008) uvádí, že z tohoto důvodu je důležité získat druhého rodiče ke spolupráci, díky čemuž by tak dítě mělo získat dostatečné a otevřené informace od obou rodičů. Autorka také uvádí, že pro dítě je mnohdy snazší pochopit danou situaci než pro některé dospělé. Dále také uvádí, že se můžeme setkat také s tím, že FtM transsexuál si najde partnerku, která má své vlastní děti a ty jej většinou nic netušící přijmou jako svého nevlastního otce.

Podle studie Richarda Greena (in Fifková, 2008), která se zabývala případy 18 dětí, jejichž rodič byl transsexuální, vyplývá, že ani jedno z těchto dětí nevykazovalo kritéria, která by byla nezbytná pro diagnózu poruchu pohlavní identity či transvestitismu. Většina dětí uváděla, že se nepotýkala s žádným problémem. Pouze tři děti uvedly, že se zprvu potýkaly s posměchem ze strany svých vrstevníků. Fifková (2008) uvádí výsledky výzkumu HBIGDA, který se také zabýval studií dětí transsexuálních rodičů. Z předběžných výsledků vyplynulo, že dětem, jejichž rodič podstoupil změnu pohlaví v průběhu jejich útlého dětství, se daří celkově lépe. Dále výsledky výzkumu poukazují na to, že není vhodné zatajovat před dítětem skutečnost transsexuality, jelikož jej tím pádem stavíme později do mnohem složitější situace. Totéž i v případě odkládání změny pohlaví na starší věk dítěte, výjimku však podle terapeutů tvoří děti v pozdním pubertálním věku, u kterých doporučují sečkat do dospělosti dětí. Fifková (2008, s. 137) uvádí v knize *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity* mýty spojované s transsexualitou rodičů, které se snažila vyvrátit podpůrná skupina transgender rodičů na jejich stránkách (tyto stránky již nefungují), mýty a jejich vyvrácení jsou následující:

„Mýtus 1: Transsexuální rodiče poznamenávají své děti.

⇒ Ne, děti spíše poznamenává transfobie společnosti.

Mýtus 2: Děti nemohou nést úděl spojený s přeměnou pohlaví rodiče.

⇒ Existuje však mnoho rodin, v nichž se průběžně diskutuje o problémech pohlavní přeměny rodiče a ve kterých je možné reagovat pružně na potřeby dítěte.

Mýtus 3: Transsexuální rodiče musí být ideální.

⇒ Ne, dělají stejné chyby jako všichni ostatní, ale protože jsou často středem pozornosti, tyto chyby se mohou zdát většími, než opravdu jsou.“

Fifková (2008) uvádí, že i v ČR existují rodiny, které transsexualita jednoho rodiče zcela nerozdělila a jsou stále v kontaktu. Autorka poukazuje na to, že je to možné zejména v důsledku lepší informovanosti společnosti, ale také díky rodinným terapeutům, kteří se touto problematikou zabývají. Lze tedy konstatovat, že transsexuální rodič není ohrožujícím prvkem pro „normální“ vývoj dítěte, tudíž není potřeba omezovat vzájemnou interakci mezi transsexuálním rodičem a jeho dítětem.

2.5 Právní aspekty transsexuality v ČR

Transsexualitou se v České republice zabývá několik zákonů, jedná se o Zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu; Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu, příjmení a pohlaví a o změně některých souvisejících zákonů; Zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů a vyhláška č. 223/2005 Sb., o některých dokladech o vzdělání.

Zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu se k transsexualitě vyjadřuje § 27a, v odstavci 1, a to tak, že *„kastrace, stereotaktické operace a zákroky u transsexuálů se provádějí pouze na žádost osoby, u níž mají být provedeny, a po schválení odbornou komisí, kterou tvoří právník, nejméně dva lékaři se specializací v příslušném oboru a dva další lékaři nezúčastnění na provádění lékařského zásahu.“*

V rámci Zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu, příjmení a pohlaví a o změně některých souvisejících zákonů se přímo o transsexualitě zákon vyjadřuje v oddílu 3, který je nazván Změna jména a příjmení, kterou řeší § 72 odstavec 5, a to v souvislosti s neutrálním jménem v průběhu změny pohlaví, ve kterém je napsáno, že *„fyzické osobě, u níž probíhá změna pohlaví, povolí matriční úřad užívat neutrální jméno a příjmení na základě její žádosti a potvrzení zdravotnického zařízení, u něhož léčba pro změnu pohlaví probíhá.“* Pechová, Raichlová a Procházka (2008) dodávají, že podle tohoto zákona má transsexuální jedinec, který se rozhodne pro proměnu pohlaví, po provedení operativních zákroků, právo zažádat na matričním úřadě o změnu zápisu jména, příjmení a pohlaví. Tuto žádost musí podložit potvrzením od odborníka z oboru sexuologie o provedení úplné změny pohlaví. Ke změně rodného čísla se vyjadřuje Zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel v § 17, kde je v odstavci 2d uvedeno, že změna rodného čísla se provede, pokud došlo ke změně pohlaví jedince.

Zákon nezapomíná ani na změnu dokladů, které se týkají vzdělání, v tomto případě se jedná o vyhlášku Ministerstva školství č. 223/2005 Sb., o některých dokladech o vzdělání, která v § 3 v odstavci 6 upozorňuje, že pokud dotyčný potřebuje stejnopis dokladu „z důvodu změny jména, příjmení nebo rodného čísla, uvede se na stejnopisu jméno a příjmení žadatele a jeho rodné číslo podle stavu ke dni vydání stejnopisu. K žádosti o vydání stejnopisu se přiloží prvopis vysvědčení, výučního listu nebo diplomu o absolutoriu a doklady o změně jména, příjmení a rodného čísla. Změna jména nebo příjmení se dokládá rozhodnutím příslušného správního úřadu o povolení změny jména a příjmení, popřípadě jeho úředně ověřeným opisem. Změna rodného čísla se dokládá v souladu s jiným právním předpisem.“

Pechová, Raichlová a Procházka (2008) upozorňují, že v rámci rodičovských práv, tedy pokud se transsexuálními jedinci narodí dítě, zůstává i nadále zapsán v rodném listě potomka v dané kolonce rodičovství. Dále také uvádějí, že ačkoli někteří terapeuti požadují před započítím přeměny pohlaví po transsexuálních jedincích majících potomka, aby se zřekli svých rodičovských práv, nejedná se o akt, který by byl nutný ze zákona, jelikož jak uvádějí autoři Zákon č. 94/1964 Sb., o rodině termín vzdání se svých rodičovských práv nezná. Tímto aktem pravděpodobně chce terapeut dosáhnout nějakého řešení, které by nijak nepříznivě ovlivňovalo potomky daného transsexuálního jedince, což jak bylo psáno již v předchozí kapitole, není potřeba.

Zdravotní péče je transsexuálním jedincům hrazena zdravotními pojišťovnami, doplácí pouze na doplňující estetické výkony, jakými je epilace, mamoplastika apod. (Pechová, Raichlová a Procházka, 2008).

Antidiskriminační zákon č.198/2009 Sb. se přímo o transsexualitě či translidech nezmiňuje, tudíž můžeme tuto problematiku pravděpodobně zahrnout do problematiky o diskriminaci pohlaví, jelikož žádné lepší východisko se v tomto ohledu nenabízí.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 VÝZKUMNÁ ČÁST

Pro výzkumnou část je také nutno si stanovit určité teoretické termíny. Jedná se o termín sociální vztahy, kterými je zde myšlena sociální interakce, kterou Jandourek (2001) vymezuje jako jednání vzájemného se ovlivňování jedinců, jehož nedílnou součástí je komunikace ať už verbálního či nonverbálního charakteru. Další zásadní položkou je vymezení věkového rozmezí mladých dospělých, kde se odkazují na Vágnerovou (2007), která mladou dospělost vymezuje mezi 20 – 40 lety. V neposlední řadě je důležité si vymežit pojem postoj, který podle Jandourka (2001, s. 189) „*hypotetický konstrukt, který nemůžeme pozorovat přímo, ale usuzujeme na něj podle chování a vyslovených mínění.*“

3.1 Výzkumný problém

Mým výzkumným účelům nejlépe odpovídá výzkumný problém deskriptivního charakteru, tj. výzkumný problém popisný. Jak uvádí Gavora (2000) stanovením tohoto výzkumného problému zjišťujeme a popisujeme situaci či výskyt určitého jevu. Účelem této práce v případě kvalitativní části je zjištění, popis a přiblížení situací transsexuálů, které následovně analyzují a porovnávají a jsou hledány jisté podobnosti či naopak odlišnosti. Co se týče kvantitativní části, jedná se o zjištění a následovný popis postojů mladých dospělých k transsexualitě. A díky tomuto smíšenému výzkumu zjistit, zda většinová společnost (v tomto výzkumu ji zastupují mladí dospělí) zaujímá takový postoj k transsexualitě, který vnímají samotní transsexuální jedinci.

Výzkumný problém č. 1 – kvalitativní část:

- Jaké jsou sociální vztahy transsexuála po vnějším coming-outu?

Výzkumný problém č. 2 – kvantitativní část:

- Jaký zaujímají postoj mladí dospělí k transsexualitě?

3.2 Výzkumný cíl

Vzhledem k výzkumným problémům, jsem si stanovila následující hlavní výzkumné cíle a dílčí výzkumné cíle.

Výzkumný cíl č. 1 – kvalitativní část:

Hlavním cílem bakalářské práce je zjistit, jaké jsou sociální vztahy transsexuálů po vnějším coming-outu.

Výzkumný cíl č. 2 – kvantitativní část:

Hlavním cílem je zjistit, jaký postoj zaujímají mladí dospělí k transsexualitě.

3.2.1 Dílčí výzkumné cíle

- a) Zjistit reakce nejbližšího sociálního okolí (rodina, přátelé, kolegové) na transsexualitu respondenta a aktuální stav vztahů.
- b) Zjistit zda má zájem transsexuální respondent navazovat vztahy a zda má v tomto případě zájem i o transsexuální partnerku.
- c) Zjistit zda se transsexuální respondent dostal do styku s diskriminací a jak tato situace proběhla.
- d) Zjistit, zda se transsexuální respondent považuje za příslušníka transsexuální komunity a zda více v dnešní době navazuje vztahy s transsexuálními jedinci.
- e) Zjistit jak transsexuální respondenti vnímají pohledy a názory společnosti na transsexualitu či sebe samotné.
- f) Zmapovat postoje a názory mladých dospělých v kontextu problematiky transsexualismu a dle výsledku tohoto mapování případně navrhnout řešení aktuálního stavu.
- g) Zjistit, zda se postoje k transsexualitě mladých dospělých prolínají s tím, jak tyto postoje vnímají transsexuální jedinci.

3.3 Výzkumné otázky

Vzhledem ke stanovému cíli a dílčím cílům byly stanoveny tyto výzkumné otázky. Výzkumné otázky jsou rozděleny do tří částí – výzkumné otázky ke kvalitativní a kvantitativní části a výzkumná otázka, která tyto dva výzkumy v závěru spojuje. Chtěla jsem touto stratifikací výzkumných otázek postihnout problematiku v širším kontextu. Hlavní výzkumná otázka je psána **černou tučnou kurzívou**, výzkumné podotázky jsou psány **oranžovou kurzívou**, kurzívou jsou znázorněny *podbody výzkumných podotázek*.

Výzkumné otázky ke kvalitativní části výzkumu:

Hlavní výzkumná otázka kvalitativního výzkumu je zaměřena na sociální vztahy transsexuálů. K této hlavní výzkumné otázce jsou vytvořeny výzkumné podotázky, které se zabývají rodinnými, přátelskými, kolegiálními a partnerskými vztahy. Dále se zabývají proble-

matikou transsexuálního rodiče, diskriminací, příslušností k transsexuální komunitě, tím jak transsexuální jedinec vnímá postoje většinové společnosti.

1.) Jaké jsou sociální vztahy transsexuála po vnějším coming-outu?

a) Jaké jsou rodinné vztahy transsexuála po vnějším coming-outu?

- Jaký je vztah matka – transsexuální jedinec po vnějším coming-outu transsexuála?
- Jak je vztah otec – transsexuální jedinec po vnějším coming-outu transsexuála?
- Jaký je vztah sourozenec – transsexuální jedinec po vnějším coming-outu transsexuála?
- Jaký je vztah ostatní příbuzní – transsexuální jedinec po vnějším coming-outu transsexuála?

b) Jaké jsou přátelské vztahy transsexuála po vnějším coming-outu?

- Hledá transsexuál po vnějším coming-outu přátele spíše mezi transsexuály?

c) Jaké jsou kolegiální vztahy transsexuála po vnějším coming-outu?

d) Jaké jsou partnerské vztahy po vnějším coming-outu transsexuála?

- Hledá transsexuál partnera spíše mezi transsexuály?

e) Pokud má transsexuál dítě, jaký je vztah dítě-transsexuální rodič?

- Jakým způsobem byla dítěti vysvětlena transsexualita rodiče?
- Jaký vztah má transsexuální rodič se svým dítětem s odstupem času?

f) Považuje se transsexuál za člena transsexuální komunity?

g) Setkal se někdy transsexuál s diskriminací vůči své osobě kvůli transsexualitě?

h) Jak vnímá transsexuál pohled/postoj společnosti na transsexualitu?

Výzkumné otázky ke kvantitativní části výzkumu:

1.) Mají věřící respondenti negativnější postoj k transsexualitě?

2.) Jak ovlivňuje respondenty osobní známost transsexuála v jejich postojích k transsexualitě?

- 3.) *Jaká by byla reakce respondentů, pokud by jim jejich dítě řeklo, že je transsexuál?*
- 4.) *Jaká by byla reakce respondentů, pokud by jim jejich kamarád/ka řekl/a, že je transsexuální?*
- 5.) *Jaký zaujmají respondenti postoj ke změně pohlaví?*

Společná výzkumná otázka – styčný bod:

- 1.) *Korespondují postoje mladých dospělých k transsexualitě (tj. většinové společnosti v rámci tohoto výzkumu) s tím, jak postoje většinové společnosti vnímají samotní transsexuální respondenti?*

3.4 Metody výzkumu a jeho strategie

Ke svému výzkumnému účelu jsem si vybrala smíšenou výzkumnou strategii, tj. kombinaci kvalitativního a kvantitativního výzkumu.

K uskutečnění kvalitativní části výzkumu jsem využila polostrukturovaného interview, kdy jsem si dle výzkumných cílů a výzkumných otázek stanovila témata rozhovoru. K těmto tématům jsem následovně vytvořila otázky. Gavora (2000, s. 111) uvádí, že se „*polostrukturované interview se může blížit více strukturované nebo naopak nestrukturované formě.*“ V mém případě se spíše blíží strukturované formě. Respondenty jsem oslovovala skrze inzeráty, ve kterých jsem vysvětlila zběžně, o čem jde a umístila je na internetové portály, kde bylo nejpravděpodobnější, že se mi někdo ozve. Těmito portály byly translide.cz, transsexualitaunas.cz či transforum.cz. Poté proběhla komunikace přes emailovou poštu, kde jsme se spolu s respondenty domluvili na datu, času a místě našeho setkání. Respondenti byli poučeni o záměru výzkumu, což stvrdili svým podpisem v informovaném souhlasu (viz příloha PI). Rozhovory byly zaznamenávány na digitální diktafon, následovně doslovně přepsány. Poté proběhla dodatečná úprava textu redukcí prvního řádu, kdy se z textu odstraňují přebytečné zvuky či tzv. slovní vata, která narušuje plynulost textu (Miovský, 2006). Rozhovory byly přepsány do kazuistik, které se zabývají hlavním tématem mé bakalářské práce, a to transsexuály a jejich sociálními vztahy, tyto kazuistiky jsou umístěny v příloze této práce (viz příloha PIV, PV, PVI). K analýze rozhovorů bylo využito kódování, což je technika, které se nejčastěji využívá v rámci zakotvené teorie, avšak jak uvádí Švaříček a Šedřová (2007) je často využívána i v rámci jiných kvalitativních výzkumů. Ke kódování jsem využila svých výzkumných otázek a dle kódování podle výzkumných otázek

zek, jsem si stanovila kategorie a popřípadě jejich subkategorie (příklad kódování rozhovoru viz příloha PVII). Díky tomuto kódování také vyplynulo několik kategorií, které nebyly ve výzkumných otázkách zahrnuty. Tyto kategorie a subkategorie jsou vyhodnocovány do tabulek, které jsou opatřeny komentářem.

Ke kvantitativnímu výzkumu jsem využila ankety, tj. dotazníkové šetření, které je zaměřeno na zjištění názorů veřejnosti na některé otázky (Klimeš, 1998). Anketa byla sestavena jak z otevřených, tak i uzavřených otázek (viz příloha PII). Otevřené otázky byly posléze z kategorizovány podle slovníku cizích slov a slovníku synonym pokud to bylo možné, v některých případech bylo využito intuitivního cítění. K vyhodnocení četnosti odpovědí byla využita sestavena tabulka četností pomocí tzv. čárkovací metody. Výsledky ankety byly vloženy do tabulek a graficky znázorněny a následovně byly opatřeny poznámkami z nich vyplývajících, popřípadě byl u některých uveden komentář, který upozorňoval na zajímavé či překvapující zjištění.

3.5 Výzkumný soubor

Stručná charakteristika respondentů kvalitativní části:

V rámci kvalitativní části byli vybráni respondenti dle prostého účelového výběru, kdy bylo nutno splňovat kritérium transsexuality. Celkově se ozvalo osm respondentů, jak FtM, tak MtF. Celkově šest z nich uvažovalo nad osobní schůzkou. Ačkoli jsem v jednom z případů byla domluvena s respondentkou na osobní schůzce, nakonec nedorazila. V jednom případě byla schůzka zrušena ze zdravotních důvodů. Ostatní sice o osobní schůzce a o participaci na této práci uvažovali, avšak posléze přerušili kontakt. Celkově se tedy zúčastnili tři respondenti FtM, ačkoli mým primárním záměrem nebylo se zabývat pouze touto skupinou transsexuálů. Chtěla bych upozornit, že jediný rozhovor s Lukášem probíhal formou vykání, v ostatních dvou případech bylo vzájemně nabídnuto tykání.

Lukáš (rozhovor proveden v listopadu 2010)

- FtM transsexuál,
- 37 let,
- žije ve městě,
- dokončená střední odborná škola s maturitou,
- pracující,
- coming-out ve 27 letech,

- po operacích celkově 6 let (nemá však faloplastiku).

René (rozhovor proveden v listopadu 2010)

- FtM transsexuál,
- 29 let,
- žije ve městě,
- ukončeno střední vzdělání s maturitou,
- pracuje z domu ze zdravotních důvodů,
- coming-out kolem 18 roku života,
- pouze v diagnostice a prozatím se nechystá k přeměně pohlaví,
- žije v RLT / RLE,
- nepodstupuje ani hormonální léčbu,
- přeměnu zatím nechce podstoupit ze dvou důvodů, a to z důvodu víry v Boha a kvůli tomu, že nechce poškozovat své zdravé tělo.

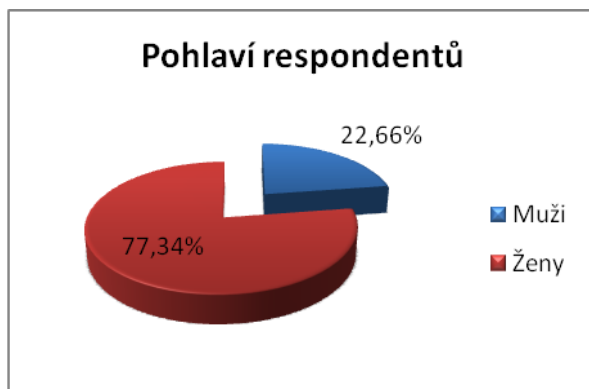
Sam (rozhovor proveden v březnu, 2011)

- FtM transsexuál,
- 22 let,
- žije ve městě,
- student vysoké školy v dvouoborovém programu,
- coming-out v 16 letech,
- celkově je jeden rok po operacích (nemá však faloplastiku).

Stručná demografická charakteristika respondentů kvantitativní části:

Kvantitativní část byla zaměřena primárně na mladé dospělé (20-40 let), avšak na stránkách vyplnto.cz jsem nikterak nespécifikovala věkovou skupinu v úvodním textu z důvodu toho, že vyplnto.cz při bližší specifikaci výzkumného vzorku výzkum dále nerozšiřuje na spřátelené weby, čímž se snižuje návratnost ankety. Tedy z celkových 156 vyplněných anket bylo vyřazeno 26 respondentů, jelikož nesplňovali věkové kritérium. Posléze byli vyřazeni ještě 2 respondenti, kteří uvedli své pohlaví jako mužské, avšak v rámci otevřených otázek následovně odpovídali v rodě ženském. Zde uvádím některá demografická fakta o mých respondentech.

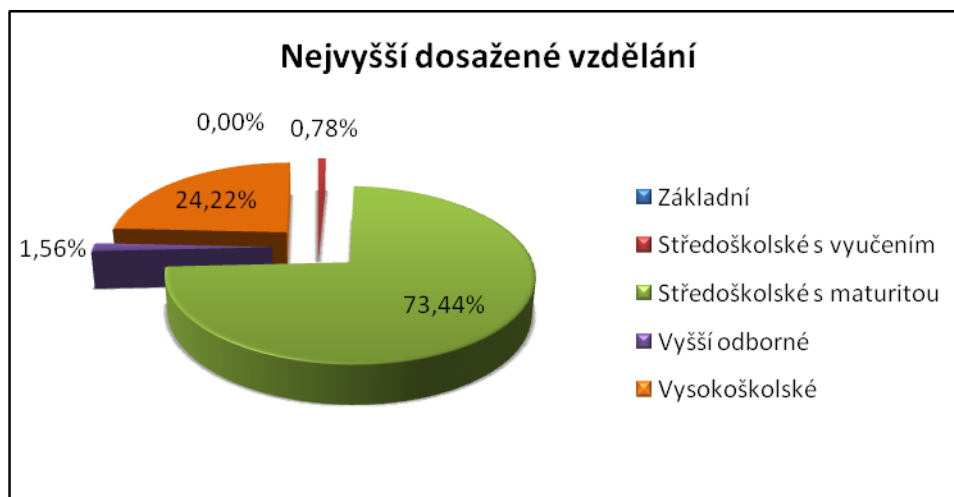

Graf 3.5.1 Pohlaví respondentů

Výzkumu se zúčastnilo, jak bylo výše řečeno celkově 128 respondentů, z toho 29 mužů, což činí v procentuálním vyjádření 22,66 % a 99 žen, což je 77,34 %.

Komentář:

Osobně si nedokážu přesně vysvětlit o tolik větší účast žen v mém výzkumu, pravděpodobně je možné, že jsou více sdílné, co se internetových šetření týče, kdežto muži své názory nemají takovou potřebu sdělovat.

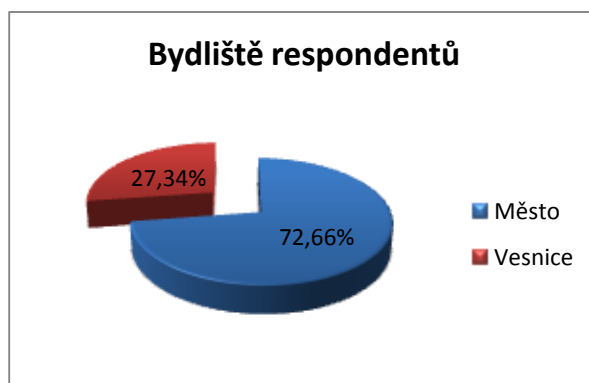

Graf 3.5.2 Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů

Výzkumu se zúčastnilo 94 respondentů, kteří dosáhli středoškolského vzdělání s maturitou, což v relativní četnosti činí 73,44 %. Dále se zúčastnili respondenti, jejichž nejvyšší dosažené vzdělání je vysokoškolské, jichž bylo celkem 31 a tvoří tak 24,22 %. Vyššího odborného vzdělání dosáhlo celkem 1,56 % respondentů a středoškolského vzdělání s vyučením dosáhlo 0,78% respondentů. Žádný z respondentů nevedl jako nejvyšší dosažené vzdělání základní.

Komentář:

Výzkum jsem publikovala na různých sociálních sítích, diskuzích a internetových portálech, nemám přesné vysvětlení pro vyšší účast lidí s dokončeným středoškolským vzděláním. Tohoto výzkumu se mohl prakticky zúčastnit kdokoli a tedy jako výzkumník jsem neměla žádnou možnost tyto demografické charakteristiky ovlivnit.

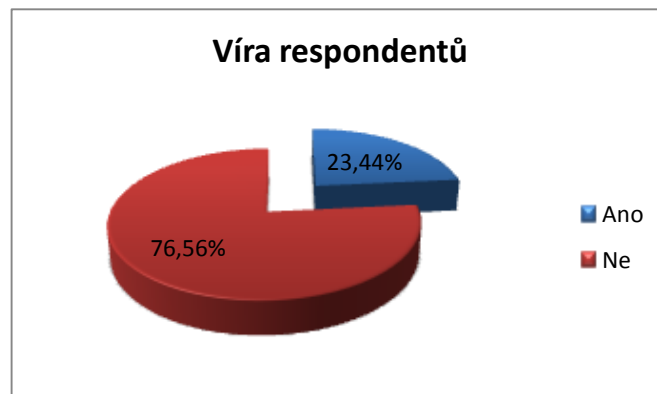

Graf 3.5.3 Bydliště respondentů

V rámci výzkumu byli respondenti tázáni na jejich bydliště, tj. zda bydlí ve městě či na vesnici. 72,66 % respondentů uvedlo, že žije ve městě a 27,34 % respondentů uvedlo, že žije na vesnici.

Komentář:

Obdobně jako u předchozí demografické charakteristiky respondentů, bych chtěla konstatovat, že jsem výzkum publikovala na různých sociálních sítích, diskuzích a internetových portálech, proto nemám přesné vysvětlení ani pro vyšší účast lidí s bydlištěm ve městech. Tohoto výzkumu se mohl prakticky zúčastnit kdokoli a tedy jako výzkumník jsem neměla žádnou možnost tyto demografické charakteristiky ovlivnit.

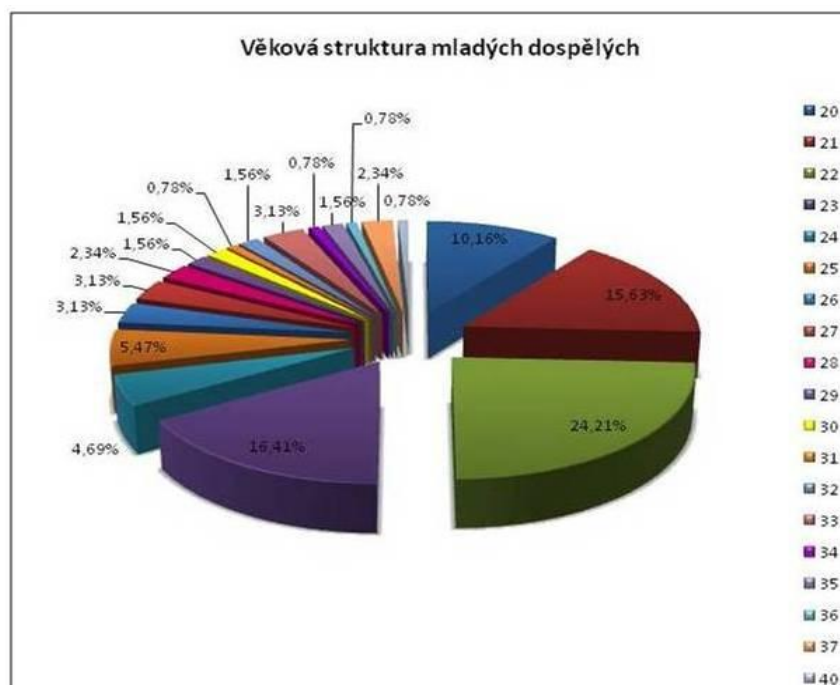

Graf 3.5.4 Víra respondentů

Výzkumu se účastnilo 23,44 % respondentů, kteří odpověděli, že jsou věřícími a zbylých 76,56 % respondentů uvedlo, že jimi nejsou.

Komentář:

Ačkoli jsem se zprvu odhadovala, že většina věřících respondentů bude pocházet z vesnice a otázka víry tak bude odpovídat demografickému rozložení bydliště respondentů. Mýlila jsem se. Většinu věřících respondentů dle údajů ve vyplněných anketách tvořili respondenti pocházející z města.

Graf 3.5.5 Věková struktura respondentů

Zajímavá je i věková struktura mladých dospělých, kdy nejvyšší procentuální zastoupení mají lidé ve věku 22 let, a to 24,21 %. Dále následují respondenti ve věku 23 let s 16,41 %

a lidé ve věku 21 let, kteří tvoří z 15,63 %. Další početnější skupinu vytvářejí lidé ve věku 20 let v relativní četnosti 10,16 %. Dále se relativní četnosti snižovaly, proto nebyli respondenti děleni v rámci výzkumu na menší skupiny, které by se mezi sebou porovnávali, ale byli bráni jako homogenní skupina mladých dospělých. Avšak zohledňuji skutečnost, že lidé do 20-30 let celkově tvoří 88,29 % respondentů.

Komentář:

Jelikož jsem svůj výzkum publikovala na různých sociálních sítích, diskuzích a internetových portálech, nemám přesné vysvětlení ani pro nejvyšší účast lidí ve věkovém rozmezí mezi 20 – 23 lety. Tohoto výzkumu se mohl prakticky zúčastnit kdokoli a tedy jako výzkumník jsem neměla žádnou možnost tyto demografické charakteristiky ovlivnit.

3.6 Způsob vyhodnocování dat

Kvalitativní výzkum

Nahrané rozhovory byly přepsány doslova, jak již bylo zmiňováno, a proběhla kontrola opakovaným poslechem, což doporučuje i Miovský (2007) k tomu, abychom odhalili a minimalizovali vlivy, které ovlivňovaly výzkumníka při vlastní transkripci textu. Po transkripci proběhlo kódování dle daných kategorií, které se již zformovaly v průběhu stanovení výzkumných otázek a podotázek a popřípadě se některé kategorie „vynořily“ během samotného kódování textu. Tyto kategorie jsou vneseny do tabulek, které jsou okomentovány.

Kvantitativní výzkum

Získaná data z ankety jsou taktéž vneseny do tabulek a znázorněny graficky. Otevřené otázky byly posléze zkategorizovány podle slovníku cizích slov a slovníku synonym pokud to bylo možné, v některých případech bylo využito intuitivního cítění. K vyhodnocení četnosti odpovědí byla využita sestavena tabulka četností, pomocí tzv. čárkovací metody. Výsledky ankety jsou vloženy do tabulek a graficky znázorněny a následovně jsou opatřeny poznámkami z nich vyplývajících, popřípadě byl u některých uveden komentář, který upozorňoval na zajímavé či překvapující zjištění.

4 VÝSLEDKY VÝZKUMU A JEHO INTERPRETACE

V této kapitole se věnuji výsledkům výzkumu a jejich interpretaci. V první části se věnuji vyhodnocení kvalitativní části rozhovorů pomocí kategorií a jejich subkategorii, které jsou vloženy do tabulek a ty jsou okomentovány. Druhá část je vyhodnocením a interpretací výsledků z kvantitativní části výzkumu, kde jsou jednotlivé výsledky otázek ankety vkládány do tabulky a ty jsou okomentovány. V třetí části vyhodnocuji shrnutí těchto dvou výzkumů.

4.1 Vyhodnocení kvalitativní části

Rozhovory zde vyhodnocuji dle kategorií, které byly logicky odvoditelné od výzkumných otázek, popřípadě jde o kategorie, které v průběhu kódování vyplynuly najevo. Ke každé kategorii uvádím útržky rozhovoru, které se k ní vztahují. Tyto odpovědi jsou následovně vyhodnoceny do tabulky a okomentovány. Tato kapitola obsahuje podkapitulu, ve které je vyhodnocena hlavní výzkumná otázka tohoto kvalitativního šetření.

a) Vyhodnocení kategorie *Vztahy v rodině a její subkategorii*

Odpovědi respondentů:

Lukáš:

Rodinné vztahy: „Ehm...to bylo dost problematický, protože já jsem skutečně nevěděl, jakou bude mít reakci, byť jsem teda, jí to řekl první, kupodivu ne otcí. (...) No a tak jsem začal tragicky a mamka se lekla, že potom ta informace, co to je, byla pro ni tak nějak potěšující, protože ona si myslela, že mám rakovinu, nebo že jsem smrtelně nemocnej a takový věci. (...) Otcí to sdělila mamka, otec mi řekl teda no, že jsem jeho děčko a že v podstatě mě bude mít rád takovýho jaký jsem. (...) A perfektní a navíc teď si momentálně si už nedovedou představit, oni, že by to bylo jinak. (...) Tak zcela jistě to byl pro ostatní příbuzné šok, jo, ale nemůžu říct, že bych měl nějakou vyloženě negativní jako reakci.“

Strach z nepřijetí rodiči: „...což se mi obrovsky ulehčilo, protože jsem měl zakódovanou v hlavě tu reakci před třeba x rokama, jak jsem řekl, že se mi líbí ta holka, tak jsem z toho měl děsnej strach...“

René:

Rodinné vztahy: „Jako první jsem to řekl, to bylo asi sestře, no, sestře. Ona už to dávno věděla. Ona to už věděla od malička. Ona, ona mi to říkala, já si pamatuju, jak mi to naznačila. Vztahy máme pořád stejné. (...) No mamka byla překvapená. Vycházíme spolu pořád dobře, nijak to neřeší. Otec to taky neřeší, ale i když s ním se nedá o tomhle tolik mluvit, o této věci, protože ho to asi jako, samozřejmě ho to asi rmoutí, že. (...) Ale otec to přijal taky. Ostatní příbuzní se to dozvěděli od rodičů. (...) Možná protože ti rodinní příslušníci jsou rodinní příslušníci, tak to berou. (...) Takže se bereme, snažíme se nějak pochopit ve všem.“

Strach z nepřijetí rodiči: „...možná kdyby to rodiče nevzali (...)...tak jsem měl strach, že mě budou proklínat, že budou proti, že se to potom poveze i se mnou...“

Sam:

Rodinné vztahy: „Tak já jsem to řekl mamce, ta teda byla vyděšená, samozřejmě řekla, že je to pubertální nápad, což se dá pochopit, v šestnácti. (...) Takže řekla ne, jako ještě to řešit nebudeme, ale když by to pokračovalo, kupodivu se k tomu postavila docela dobře, což mě udivilo, ale jako to byla tak jediná z rodiny bytost nebo ještě ségra teda no(...) ségra - ideální člověk. (...) S mámou máme takové ty výkyvy, že se prostě někdy máme strašně rádi, a pak prostě propad a zase. Je to takový zvláštní vztah. Jakože bere mě dobře a jako kluka, i když říká, že pořád tam tu holku prostě vidí, že s tím má problém a že by chtěla, abych byla holka, ale tak to prostě je.(...) Samozřejmě otec se to potom dozvěděl což jako on vyloženě menšiny absolutně nějak, tak ne, že by je nebral, ale jako nebere, ale pod našim tlakem, čím jsme jako rodina, teda ségra, já a mamka, jsme takoví tolerantní, takže pod našim tlakem, jako dobře. Takže on přizná, že jojojo, ale jako vím, že niterně s tím prostě nesouhlasí. On to neřeší, on si to řeší v sobě, vře to v něm, ale nedá to najevo. To je asi nejhorší, fakt žádný výbuch. (...) My teda žijeme právě ještě s otcovými rodiči (...), jsou hodně konzervativní právě ta jejich rodina, tam absolutně nemám šanci. (...) Oni holky nemají rádi, takže dřív mě brali jako holku v podřadné roli, teďka mě berou jako holku, která je úplně mimo, protože dělá takové věci. (...) Bohužel ta rodina od mamky taky jsou takoví konzervativnější, ale spíš v tom jiném smyslu, jakože nás mají prostě za takové šašky, nebo že to děláme jenom z nudy.“

Strach z nepřijetí rodiči: „Jsem si to jak kdyby pořád zakazoval, protože bych vlastně zklamal někoho, koho má člověk rád,“

Vyhodnocení odpovědí na tuto kategorii a její subkategorie jsou vloženy do tab. 4.1.1 a 4.1.2

Subkategorie	Lukáš	René	Sam
Matka	Vtáh perfektní*	Vztah dobrý	Vztah spíše dobrý
Otec	Vztah perfektní	Vztah spíše dobrý	Vztah komplikovaný
Sourozenec	Nemá sourozence	Vztah se sestrou výborný	Vztah se sestrou výborný
Ostatní příbuzní	Vztahy dobré	Vztahy dobré	Vztahy komplikované

Tab. 4.1.1 Vyhodnocení kategorie Vztahy v rodině

* biologická matka zemřela, má nevlastní matku

Subkategorie	Lukáš	René	Sam
Strach z nepřijetí rodiči	Ano, zejména strany otce	Ano, ze strany obou rodičů	Bál se, že své rodiče zklame

Tab. 4.1.2 Vyhodnocení subkategorie Strach z nepřijetí rodiči

Komentář:

Vesmíš se domnívám, že vztah Lukáše s celou rodinou je ovlivněn tím, že u něj potřeba něco změnit nastala spíše v pozdějším věku, a to ve 27 letech, kdy byl ekonomicky soběstačný. Zároveň mělo na rodiče velký vliv to, že znají osobně člověka, který má tuto diagnózu a je dlouholetým kamarádem jejich syna. Ostatní příbuzní Lukáše nijak tuto problematiku neřeší, ačkoli Lukáš zmiňuje svého strýce, který měl ze začátku problémy se ztrátou své neteře. René žije v roli mužského pohlaví zhruba od svých sedmnácti, jeho rodiče jsou již s tímto faktem sžiti, ačkoli otec není otevřený k diskusi k tomuto tématu, avšak přijal jej. Ostatní rodinní příslušníci Reného přijali. Samova situace je pravděpodobně nejkomplicovanější, ačkoli jeho vnější coming-out proběhl již v jeho šestnácti letech. Předpokládám, že za to může vliv negativismu matky vůči mužské populaci, a také to, že jeho rodiče nemají vzájemně dobrý vztah, takže krom svých vlastních manželských problémů, museli přijmout problém svého dítěte a ten posléze řešit. Příbuzní od obou rodičů Sama mají zkreslený názor na transsexuály, většinou se domnívají, že jsou to šašci nebo že je transsexualita rozmarem. Vztahy s prarodiči z otcovy strany nebyly dobré ani předtím, avšak pravděpodobně se problematický vztah prohloubil i z důvodu toho, že si Sam změnil jméno i příjmení.

Všichni respondenti uvádějí jakýsi strach z reakce rodičů. U Lukáše je to zejména podmíněně reakci otce v jeho dospívání, kdy Lukáš upozornil na hezkou dívku a otec se zděsil možné lesbické orientace u své dříve dcery. René toto pociťoval spíše z důvodu toho, že se obával přidělování starostí svým rodičům a také toho, že v případě negativní reakce bude

sám sebe obviňovat ještě více. U Sama je to podobné jako u Reného, s tím, že Sama stále mrzí, že pravděpodobně „pokazil“ vztah mezi sebou a otcem.

Domnívám se tedy, že reakce rodičů či příbuzných závisí na věku daného jedince, tedy je velkým rozdílem, kdy se daný jedinec rozhodne podstoupit změnu pohlaví, avšak je zcela logické, že „jen“ kvůli reakci rodičů by neměl jedinec vyčkávat do svého pozdějšího věku.

b) Vyhodnocení kategorie Přátelské vztahy a její subkategorii

Odovědi respondentů:

Lukáš:

Odezva přítel: „Myslím, že jsem se nesešel s negativní odezvou. (...) A já tak jako kamarádů mám sice dost, ale těch opravdovech přítel tak moc nemám. Takže na reakci těch lidí, co mně nejsou tak bližší, to mně bylo celkem jedno. (...) Ale v podstatě mám spoustu přítel už z doby, když jsme se začali přátelit z doby, kdy já už jsem měl po operaci, takže ti to o mně neví vůbec nic. Jo? A nehodlám to nějak...“

Hledání přítel v TS komunitě: „Ne, ne, ne, nehledám (přátele spíše v transsexuální komunitě). Ne, já tak nějak jsem zatím v podstatě udělal tlustou čáru.“

René:

Odezva přítel: „No ono většinou ty přátele, co mám, tak jsem je poznal už v těch letech, kdy jsem se sám představoval jako kluk. (...) A občas když jsem to řekl některým lidem nebo přítelům, tak to bylo trapné, neměl jsem se vůbec vyjadřovat a vůbec je považovat za přátele, protože strašně zdlouhavě jsem musel vysvětlovat, kdo jsem a taky jsem z toho zjistil hodně věcí o těch lidech, jestli byli se mnou kvůli tomu, že jsem já člověk, nebo kvůli tomu, že jsem holka, anebo po mně něco chtěli, no. Ale ti nejlepší zůstávají...“

Hledání přítel v TS komunitě: „To ne, nehledám (kamarády spíše v transsexuální komunitě). Vůbec.“

Sam:

Odezva přítel: „Zůstali, já jsem měl tři a zůstali tři. Já jsem měl dobré kamarády. Jakože ty holky (...) No a ty to teda vzaly. Všechny úplně v pohodě. Neuvěřitelným způsobem. (...) A co se týče vysoké, tak já tady nemám žádné výjimečné kamarády, to je právě zajímavé, že já jsem si zatím za ty dva roky nenašel nikoho, s kým bych se dokázal bavit nějak osobněji. Jsem takový samotář jako, ale jako jediného mám teda vyučujícího – hrozné, já se kama-

rádím s vyučujícím – jako ono je to dost zvláštní, dost osobní, já jsem mu to i sobě říkal, právě o tom svém problému, protože na to přišla řeč, řešíme různé věci...“

Hledání přátel v TS komunitě: „*Hledám, hledám kamarády mezi transsexuály. Jakože přes internet.*“

Vyhodnocení odpovědí na tuto kategorii a její subkategorie jsou vloženy do tab. 4.1.3

Subkategorie	Lukáš	René	Sam
Odezva přátel	Pozitivní	Spíše pozitivní	Pozitivní
Hledání přátel v ts komunitě	Ne	Ne	Ano, hledá je, ale ne častěji než mezi běžnou populací

Tab. 4.1.3 Vyhodnocení kategorie Přátelé

Komentář:

Ani jeden z respondentů se prakticky nesetkal s negativní odezvou od svých přátel, ačkoli René se setkal s problematickým vysvětlováním některým lidem, díky čemuž zjistil, že je za přátele považovat neměl. Pokud Lukáš pocítil nějakou negativní reakci, tak ji nebral v potaz, jelikož to nebylo od člověka, který by mu byl blízký. Sam jakožto jedinec, který neměl nikdy mnoho přátel, se nesetkal od svých nejlepších tří přátel s negativní reakcí.

Lukáš a René se shodují v tom, že ani jeden nehledají přátele mezi transsexuálními jedinci. Jediný Sam hledá přátele v transsexuální menšině většinou prostřednictvím internetu, avšak neupřednostňuje ani transsexuální přátele či přátele z většinové společnosti. Důvodem jeho zájmu je zejména sdílení podobného problému s někým jiným, což je zcela pochopitelné, jelikož sdílení stejného problému s jinou osobou snižuje jeho intenzitu a umožňuje načerpání nových zkušeností, které mohou daný problém pomoci vyřešit. Protože jak uvádí Řezáč (1998) tzv. sociální podpora je důležitým aspektem pro zvládání zátěžových situací.

c) Vyhodnocení kategorie Kolegové / spolužáci

Odpovědi respondentů:

Lukáš:

Odezva kolegů/spolužáků: „*Skoro všichni kolegové to o mně ví. No takhle, já jsem v té době dělal na jednom místě a vzhledem k tomu, že jsem tam byl už, když jsem začal řešit tu věc, asi osm let. (...) V práci jsem to samozřejmě řekl svému šéfovi, řediteli a kolegyním nejbližším. S každou jsem se zavřel v kanceláři, a pak šeptanda. Ono totiž v té době, když je někomu sedmadvacet, nemá partnera, jo? Každý si myslí, že něco není v pořádku. Jakože*

pro rodiče to bylo tak nějak logickým vyústěním mnohých pochybností, takže v podstatě ví, na čem jsou a v té práci si myslím, že to bylo stejný.“

René:

Odezva kolegů/spolužáků: „...a po čase jsem se o tom zmínil spolupracovníkům a ono spíše, já jsem s moc těma lidma nekomunikoval, a když jsem náhodou o tom řekl, tak někomu, kdo to bral, ale ti lidé kterým jsem to řekl, s kterými jsem mluvil, tak to povětšinou vzali.“

Sam:

Odezva kolegů / spolužáků: „...A pak se to teda rozdělilo asi na tábory (...) To byly tři kamarádky, potom teda ti slušnější, takový ten tábor těch slušných lidí, kteří to nějak přijali a jako v pořádku, nezajímalo je to a potom teda ta většina (...) Dvě, no dvě třetiny lidí, kteří opravdu využívaly toho, aby si na mě mohli vylévat různé své problémy. (...) Od prostě toho, že mě neustále oslovovali ženském rodě (...) to bylo i na věcech třeba, že mi prostě ničili různé věci moje. (...) A teď na vysoké se to rozneslo mezi vyučující. Spolužáci doufám, že to neví, já opravdu nevím, jako jestli to ví, tak to neřekli, ale zatím všechno nasvědčuje tomu, že to nikdo neví.“

Vyhodnocení odpovědí na tuto kategorii jsou vloženy do tab. 4.1.4

Kategorie	Lukáš	René	Sam
Odezva kolegů/spolužáků	Pozitivní	Spíše pozitivní	Pozitivní, neutrální i negativní

Tab. 4.1.4 Vyhodnocení kategorie Kolegové

Komentář:

U Lukáše nebyl problém s přijetím od jeho kolegů, dokonce i sám jeho nadřízený mu vyšel vstříc, když si žádal o neschopenku kvůli operaci. René momentálně sice pracuje z domu, avšak dříve různě střídal profese, kde povětšinou narazil na kolegy, kteří jeho transsexualitu pochopili. Samův coming-out proběhl již v jeho šestnácti letech na střední škole, kdy o tom své spolužáky informoval skrze internetový portál spolužáci.cz. Jeho spolužáci ze střední školy se k této problematice postavili různorodě. Rozdělili se na pomyslné tři skupiny. První se k tomu postavila pozitivně, jelikož ji tvořili přátelé Sama. Druhá skupina byla spíše neutrálního postavení a třetí tvořili lidé, kteří Sama za jeho jinakost šikanovali. Sam momentálně studuje vysokou školu a není si jist, zda o tom jeho spolužáci vědí, pokud ano, k této problematice se nevyjadřují.

d) Vyhodnocení kategorie Partnerské vztahy a její subkategorie

Jelikož jsme se s respondenty bavili i o tom, jaké byly jejich partnerské, milostné vztahy či zamilovávání se před coming-outem v původní roli a díky kódování tyto subkategorie vyplynuly, tak je zde uvádím.

Odpovědi respondentů:

Lukáš:

Momentální vztah: „Momentálně partnera nemám. Partnerku jako ženu jsem měl až po těch sedmadvaceti letech. (...) Já jsem se před dvouma rokama rozešel s přítelkyní. (...) ale byla to tak celkem velká láska. A já jsem si ještě do července letošního roku nedokázal představit, že bych měl partnerku. Ne, nedokázal, ale nehledal jsem, protože jsem neměl chuť hledat. A teď už tak nějak postupně bych možná i tu chuť měl.“

Transsexuální partnerka: „Transsexuální žena ne, to ne, to mně nic neříká...“

Před coming-outem: „...A potom v pubertě se mi začaly líbit holky (...) ale já jsem nechtěl, aby mě milovaly jako holku, ale jako kluka. (...) tak jsem se chtěl začlenit do normálního života (...) Já jsem si myslel, že to vůli překonám, jo? Já jsem si třeba nedokázal představit, že budu matka. (...) Tak nicméně dva, dva sexuální zážitky mám, jako s mužem.“

René:

Momentální vztah: „...mám partnerku. Už tři roky to bude. Je to čistě heterosexuální partnerka. (...) My jsme se poznali na pokoji v nemocnici. (...) Já jsem jí to řekl normálně. (...) A hlavně ten vztah mě neuráží a nebolí mě ohledně sexu. (...) No my už žijeme spolu, my vlastně žijeme spolu už téměř celou tu dobu v jednom bytě. (...)“

Transsexuální partnerka: „Tak kdybych to měl jako blíž, jako kdybych měl tu možnost, tak by mě transsexuální partnerka zajímala, určitě.“

Před coming-outem: „...že když jsem se zamiloval, tak jsem to dusil v sobě a bylo to strašné, když někoho milujete, nemůžete mu to ani naznačit. Jako holka jsem nenavazoval nic.“

Sam:

Momentální vztah: „...ale já už jsem dost rezignoval na vztahy. (...) Takže jako spíš takhle, ty vztahy fakt jako jo, homosexuální vztah si nedovedu třeba představit právě z toho pohledu tělesného. Jakože duchovně nebo duševně dobře, ale nevím, ne. Ne, myslím, že ne. Myslí, že jsem spíš heterosexuální, i když měl jsem v sobě, prostě dřív to bylo až takové zma-

tené právě (...), takže možná, že to ještě ve mně přetrvává a oprostím se od toho úplně ale. (...) Na jedné sexuologii i řekli, abych si našel partnerku (...), tak jsem bloudil po seznamce, našel jsem si tam jednu dívčinu, z blízkého okolí, (...) právě jsme si strašně moc rozuměli (...) a jsme teďka fakt spíš přátelé, jakože měli jsme spolu i pár intimnějších chviliek, ale jakože nějaké chození, to bylo spíš takové hodně jiné. (...) ze střední mám pořád rád jenu spolužačku. (...) a teď na výšce jsem se řekněme zamiloval do jedné spolužačky, ale já už to moje zamilování je tím způsobem jakože si to prostě nepřipustím a nenechám si to připustit jako až k tělu, takže se vlastně nezamiluju (...) Protože těch zklamání bylo neuvěřitelně moc a strašně to bolelo a už prostě nechci znova.“

Transsexuální partnerka: „Nad transsexuální partnerkou jsem taky přemýšlel a měl jsem období, kdy jsi si říkal, že jo a měl jsem období, kdy jsem si říkal, že ne. (...) možná to vyzní jako divně, ale vím, že bych nechtěl partnerku, která je vyšší než já (...) jako, takže z tohoto důvodu, ale já bych jako možná i bral normálně transsexuální holku k sobě.“

Před coming-outem: „Na základce (...) to byla taková ta láska, no asi ta dětská, taková ta éterická, platonická. Ale to jsem se teda zamiloval do kluka, to byl můj úplně nejlepší kamarád a to bylo něco mezi kamarádstvím, něco takového fakt v pomezí přátelství a lásky, jako. (...) no a do druháku na střední myslím, že to bylo právě ten extrém těch dvou roků, kde jsem se fakt snažil být holčičí, v prváku jsem se pak zamiloval, to nebylo zamilování, jako taky do jednoho kluka, to jsem, to bylo podle mě v rámci toho, že jsem se snažil integrovat do té holčičí.“

Vyhodnocení odpovědí na tuto kategorii a její subkategorie jsou vloženy do tab. 4.1.5

Subkategorie	Lukáš	René	Sam
Momentální vztah	Ne	Ano	Ne
Milostný vztah s mužem před coming-outem v původní roli	Ano	Ne	Ne
Zamilovávání se v původní roli do muže	Nevyjadřuje se	Ne	Ano
Zájem o transsexuálního partnera	Ne	Ano	Spíše ano
Zájem o partnerský vztah	Ano	Je ve vztahu	Spíše ne

Tab. 4.1.5 Vyhodnocení kategorie Partnerské vztahy

Komentář:

Z těchto tří mužů má momentálně dlouhodobý vztah pouze René. Lukáš dlouhodobější vztah měl, avšak byl ukončen. Sam vztah jako takový zatím neměl. Jediný Lukáš se vyjádřil, že se pokoušel navázat intimnější vztah s mužem před svým coming-outem v původní roli, což bylo pravděpodobně zkoušeno v rámci integrace do své původní ženské role,

avšak nezmiňuje, že by se někdy do mužů zamilovával. Sam se v původní roli zamiloval několikrát do muže, avšak opět v rámci snahy integrace do ženské role.

O transsexuální partnerku by měl zájem René, pokud by byl samozřejmě nezadán a měl takovou možnost. Lukáš se v tomto ohledu vyjadřuje negativně a nepřipouští vztah k transsexuální partnerce a tvrdí, že má zájem pouze o biologickou ženu. Samovi by vyhovovala partnerka, která by byla výškově menší než on a domnívá se, že toto specifikum nemůže splňovat skoro žádná MtF žena, avšak proti vztahu s MtF ženou by určitě plně nebyl. Zájem o partnerský vztah v momentální době by měl určitě Lukáš, jelikož se domnívá, že přišel pravý čas k hledání nové partnerky po rozchodu s bývalou přítelkyní. René je ve vztahu a je spokojen. Sam se momentálně spíše vyhýbá navazování partnerských vztahů, ačkoli by jej chtěl, avšak je postižen vlastním strachem ze vztahů, který vznikl na základě několika zklamání.

e) Vyhodnocení kategorie Dítě a její subkategorii

Jelikož ani jeden s respondentů nemá dítě, do kategorie Dítě jsem se rozhodla zařadit subkategorie, které vyplynuly z našeho rozhovoru, kde jsem se ptala na potenciální možnost mít dítě.

Odpovědi respondentů:

Lukáš:

Vlastní biologické dítě a budoucnost: „*Děti nemám. (...) No samozřejmě své děti mít nemůžu, takže tam to všechno záleží na tom, koho si najdu. Když si najdu ženu s dětmi, nebo s dítětem, což je asi ideální, jako jo. Tak jsem ochoten jim dělat otce. (...) pokud by to byla žena bez dětí, samozřejmě pro ni je to určitý handicap, protože by musela, pokud by děti chtěla, ta by musela absolvovat umělé oplodnění. (...) ale jako jo, nebránil bych se mít děti...“*

Oznámení dítěti ohledně transsexuality (TS): „*Rozhodně ne. Možná časem až to děcko bude dospělý, tak jako jo. (...) Taky záleží na partnerce, jestli by to chtěla. Ale nebráním se tomu říct to, jo?“*

René:

Vlastní biologické dítě a budoucnost: „*Děti nemám. (...) No bude-li to možné, tak možná bych je i chtěl.“*

Oznámení dítěti ohledně transsexuality (TS): „*No normálně, jo. (...) Já myslím, že dítě by to spíš pochopilo, než někteří tvrdohlavci.*“

Sam:

Vlastní biologické dítě a budoucnost: „*Děti nemám. Ne já jsem, to bylo taky dost problém, samozřejmě člověk si musí nechat odstranit teda ty reprodukční orgány, tak jsem to řešil, (...) tak samozřejmě porodit, to jsem si říkal, to bych nedokázal.(...) ale jako děti nechci. Teď ne, teď bych jako nechtěl. Ale nevím, co bude za dvacet let, samozřejmě člověk nemůže být sám pořád, ale nevím, to nevím.*“

Oznámení dítěti ohledně transsexuality (TS): „*Ale jo, takže děti, jo, jak bych to řekl, no, já jsem to, nevím. Ne, jako určitě, tak samozřejmě, to prostě, to chce vystudovat psychologii napřed, přečíst hodně knížek, kdy je vhodné jim to říct.*“

Vyhodnocení odpovědí na tuto kategorii a její subkategorii jsou vloženy do tab. 4.1.6

Subkategorie	Lukáš	René	Sam
Vlastní biologické dítě	Ne	Ne	Ne
Budoucnost	Nebránil by se mít dítě	Chtěl by jej, ale je spíše skeptický	Zatím dítě nechce
Oznámení dítěti o TS	oznámení by nechal na dospělý věk dítěte	bez problému by mu to oznámil	oznámil by mu to, ale není si jistý kdy

Tab. 4.1.6 Vyhodnocení kategorie Dítě

Komentář:

Ani jeden z nich své vlastní biologické dítě nemá, což je u transsexuálu FtM celkem běžné, své vlastní děti většinou mívají transsexuálové MtF. V budoucnosti by o dítě stáli prakticky všichni, ačkoli Sam zatím dítě nechce, což je celkem pochopitelné vzhledem k jeho relativně nízkému věku. Lukáš by dítě sám za sebe chtěl a nebránil by se mu. René téma dítě moc nevyhledává, jelikož jej velice mrzí, že nemůže být biologickým otcem svého potencionálního dítěte, avšak zároveň se domnívá, že dítě pravděpodobně nebude mít vzhledem k psychickým problémům, které má jak on, tak i jeho partnerka.

O své transsexualitě by svému dítěti řekli všichni tři, avšak jediný René by mu to řekl bez jakýchkoli servítek. Lukáš by toto oznámení spíše nechal na dospělý věk svého potencionálního dítěte. Sam neví, kdy by to bylo nejvhodnější a zdá se mu to velice komplikované.

f) Kategorie Člen transsexuální (TS) komunity

Odpovědi respondentů:

Lukáš:

Člen TS komunity: „Takže že bych měl tlustou čáru a vyloženě nekontaktoval. (...) nejsem ten typ, kterej by vyhledával společnost, jo? Jo, třeba na ty translidi chodím i protože mám tak nějak pocit, že třeba můžu někomu pomoci. (...) Ale jinak se o tom v podstatě nebavím, ani s tím kamarádem vlastně.“

René:

Člen TS komunity: „Ano, považuju“

Sam:

Člen TS komunity: „...já nevím, já spíš, jo, považuju se.“

Vyhodnocení odpovědí na tuto kategorii jsou vloženy do tab. 4.1.7

Kategorie	Lukáš	René	Sam
Člen TS komunity	Spíše ano	Ano	Ano

Tab. 4.1.7 Vyhodnocení kategorie Člen TS komunity

Komentář:

René a Sam se za členy transsexuální komunity považují. Lukáš jen částečně. Lukáš a Sam mají společný zájem na kontaktování lidí, kteří si se svým problémem nevědí rady a snaží se jim poradit dle svých vlastních zkušeností. Prakticky v tomto vidí oba dva smysl udržování fór a různých diskuzí. René tvrdí, že kdyby měl možnost, tak by se určitě chtěl podílet aktivněji na rozvoji různých fór, jelikož se mu zdá, že stagnují a nikam dál se nerozvíjí, zdá se mu, že se spíše ruší.

e) Kategorie Setkání se s diskriminací

Odpovědi respondentů:

Lukáš:

Setkání se s diskriminací: „Ne.“

René:

Setkání se s diskriminací „No je to možné, ale nějak, že bych byl přímo diskriminován pracovní nebo tak, tak to ne.“

Sam:

Setkání se s diskriminací „...já přímo s diskriminací ne-e.“

Vyhodnocení odpovědí na tuto kategorii jsou vloženy do tab. 4.1.8

Kategorie	Lukáš	René	Sam
Setkání se s diskriminací	Ne	Ne	Ne

Tab. 4.1.8 Vyhodnocení kategorie Setkání se s diskriminací

Komentář:

Ani jeden z respondentů nezmiňuje diskriminaci vůči své osobě kvůli transsexualitě. Vesměš všichni tři popisují spíše netoleranci ze strany většinové společnosti, v případě Lukáše šlo spíše o nevědomost úřední osoby, která se dříve s tímto fenoménem nesetkala.

Sam i René popisuje spíše nářky na vlastní osobu. U Sama se tyto nářky však vyskytovaly během přeměny pohlaví. René má pravděpodobně tyto problémy stále, jelikož u něj neprobíhá žádná léčba, tudíž je pro své okolí lehčeji rozpoznatelný.

g) Kategorie Vnímání pohledu společnosti: Odpovědi respondentů:**Lukáš:**

Vnímání pohledu společnosti: „...ale myslím si, že ta informovanost společnosti všeobecně je lepší a já protože to nikomu neříkám, já nevím, na jaké úrovni ta informovanost je. (...) Je pravda, že hodně lidí to nemůže pochopit. To se nedá. Kdo to neprožil, tak to prostě nemůže pochopit. (...) může být tolerantní, to stačí úplně. (...) Takže já nevím, co říct o té společnosti. Myslím si, že Češi jsou všeobecně tolerantní, aspoň se to teda říká.“

René:

Vnímání pohledu společnosti: „Cítím (názory společnosti), protože společnost jako razantně odděluje pohlaví a vlastně už to jde vidět, jak obě ty dvě strany buď si něco dokazují, nebo se perou, nebo se porovnávají, nebo naopak se zase sblížují. Oni se vlastně, ten mužský a ženský svět, že se dobírá a jakoby jen aby se sblížil. Takže myslím, že jsme pořád jedno jako člověk. (...) Ale třeba si všimnu, že to jsou takoví ti blbci, co si ani nemusím všimnout, co jako dokážou používat hrubý a trapný slovník vůči lidem, kteří nejsou na jedné nebo na druhé straně pohlaví.“

Sam:

Vnímání pohledu společnosti: „...Rozmar a transsexualita podle většinové společnosti, protože oni to jako nic jiného nevidí (...) takže prostě rozmar, nebo nějaká, nebo i oni hodně si myslí podle mě, že, nevím, že jsme blázni, nebo mně přijde, že něco špinavého. (...) Nejistota, strach, to prostě jsou takové ty hnací pohony nenávisti, zloby a agresivity. (...) prostě oni neví, co si o tom mají myslet (...) a to právě v nich vyvolává fakt tu nejistotu a strach z tebe a fakt se tě štítí.“

Vyhodnocení odpovědí na tuto kategorii jsou vloženy do tab. 4.1.9

Kategorie	Lukáš	René	Sam
Vnímání pohledu společnosti	Pozitivní	Spíše pozitivní	Spíše negativní

Tab. 4.1.9 Vyhodnocení kategorie Vnímání pohledu společnosti

Komentář:

Lukáš vnímá pohled společnosti na transsexualitu jako pozitivní, jelikož dle jeho názoru informovanost o tomto jevu neustále narůstá. René nahlíží na postoje většinové společnosti spíše pozitivně a nad urážky lidí, kteří mají problém s jeho vzezřením, se povznáší. Sam jako jediný pociťuje negativní pohled společnosti, což je pravděpodobně ovlivněno i jeho rodinným zázemím, ale také zkušenostmi, které během své snahy o přeměnu pohlaví zažil, ale sám uznává, že kdyby byl členem většinové společnosti, asi by zaujal obdobný postoj. Lukáš i Sam se shodují na tom, že tuto problematiku nelze pochopit, pokud ji člověk nezažije na vlastní kůži, takže od většinové společnosti ani neočekávají pochopení, ale spíše tolerantní vstřícnost.

h) Kategorie Změna životního stylu Odpovědi respondentů:**Lukáš:**

Změna životního stylu: „ Ne, ne, jako nezměnil.“

René:

Změna životního stylu: „Ne, nezměnil“

Sam:

Změna životního stylu: „Určitě (změnilo). (...) změnil jsem kompletně svoji osobnost, teda úplně ne, ale fakt jako v tomhle se dostat spíš k tomu lepšímu, že člověk se aj osamostatní

hodně a věří sám sobě a vytyčí si cíle. (...) když se porovná se sestrou, nechci jí nějak křivdit, ale ona, nebo i s ostatními lidma taky, tak oni nemají tolik tu potřebu něco pořádně tak čínorodě prostě využít ten život, podle mě, my si víc uvědomíme tu jeho cenu, a to že bysme ho jako nějak využít měli, když už jsme si došli toho prvního cíle a už jsme tím, kým jsme chceme být, tak si toho mnohem víc vážíme.“

Vyhodnocení odpovědí na tuto kategorii jsou vloženy do tab. 4.1.10

Kategorie	Lukáš	René	Sam
Změna životního stylu	Ne	Ne	Ano

Tab. 4.1.10 Vyhodnocení kategorie Změna životního stylu

Komentář:

Lukáš ani René údajně nepocítují žádné změny ve svém životě, avšak domnívám se, že si je spíše neuvědomují, jelikož dle mého názoru změnou je již oslovování mužským rodem, na který jistě ve své původní roli nebyli zvyklí. Sam pocítuje výraznou změnu, ačkoli se domnívá, že nikdy nežil naplno v ženské roli a vždy si připadal jako příslušník mužského pohlaví. Změnu zejména vidí v tom, že může žít naplno životem, který vždy chtěl žít.

4.1.1 Vyhodnocení hlavní výzkumné otázky kvalitativní části

V této části vyhodnocení bych se ráda zabývala odpovědí na hlavní výzkumnou otázku kvalitativní části, která má zodpovědět, jaké jsou sociální vztahy transsexuála po vnějším coming-outu.

1.) Jaké jsou sociální vztahy transsexuála po vnějším coming-outu?

Vztahy transsexuálních jedinců po vnějším coming-outu jsou rozličného charakteru, jelikož každý transsexuální respondent, jakožto individualita se v pocíťování svých sociálních vztahů liší. Domnívám se, že se ve vnímání jejich sociálních vztahů také odráží jim vlastní psychologické a sociologické charakteristiky. Tedy i to, jak se dokážou vyrovnat se stresory, kterým byli kvůli diagnóze transsexuality vystaveni. Ve vnímání jejich sociálních vztahů se také odráží jak pozitivní, tak i negativní reakce ze strany jejich nejbližšího okolí, zejména pak rodiny.

Lukášovu životní situaci v rámci sociálních vztahů považuji jako jedinou za plně vyrovnanou. Pravděpodobně i jeho rodina je s tímto smířena a akceptuje jej plně v jeho nové roli. Toto je patrně způsobeno tím, že Lukáš ke coming-outu dospěl v pozdějším věku svého života, kdy byl již ekonomicky soběstačný a také to, že již šest let žije jako muž, takže

jeho nejbližší okolí, které jej znalo v původní roli, mělo čas k tomu se s tímto faktem sžít a přijmout jej.

René a jeho sociálně vztahová situace je dobrá. Je schopen navazovat partnerské vztahy a v jednom dlouhodobém momentálně je. S rodinou problémy většího charakteru nemá. S diskriminací se nesetkal, má celkem pozitivní náhled na společenské mínění o transsexualitě a s vyloženě negativní odezvou se mu od jeho okolí nedostalo. Domnívám se, že jeho situace jako taková by se však ještě zlepšila, kdyby podstoupil léčbu své transsexuality, jelikož mám za to, že jedním ze zdrojů jeho psychických problémů by mohla být samotná transsexualita, avšak toto posouzení je samozřejmě na odbornících.

Samova situace je jako jediná spíše negativnějšího rázu. Vztahy s rodinou jsou proměnlivé, až tedy na vztah s jeho sestrou, se kterou má dobrý vztah. S matkou má spíše relativně dobrý vztah. Ačkoli jeho matka s faktem, že ztratila dceru a získala syna, zatím není sžítá a neustále mu toto připomíná, ale snaží se se Samem vycházet. Jeho otec problematiku zatím vnitřně nepřijal, ale snaží se k němu chovat jako k synovi. S ostatními příbuznými není momentálně v jeho situaci lehké vycházet. Se spolužáky měl taky různorodé peripetie, které měly neutrální, pozitivní, avšak i negativní charakter. Partnerské vztahy spíše odmítá z důvodu toho, že se bojí zklamání. Osobně se domnívám, že existence negativních prvků v jeho sociálních vztazích jsou dočasné a soudím, že jen vznikají v důsledku toho, že Sam žije teprve rok ve své mužské roli a jeho blízké okolí se zatím ještě s tímto faktem zcela nesžilo a z tohoto důvodu se Sam musí vyrovnávat každodenně s komplikovanějšími sociálními vztahy.

4.2 Vyhodnocení kvantitativní části

Otázky ankety, jsou ve vyhodnocení napsány kurzívou a podtrhnuty. Odpovědi na tyto otázky jsou vyhodnoceny do tabulky četnosti v absolutní a relativní četnosti, následovně graficky znázorněny a opatřeny vyplývajícím popisem stavu, popřípadě komentářem. Na konci této kapitoly je podkapitola, ve které jsou vyhodnoceny hlavní výzkumné otázky kvantitativního výzkumu

a) Znáte osobně nějakého transsexuála?

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	20	15,63

Ne	108	84,37
	Σ 128	Σ 100,00

Tab. 4.2.1 Osobní známost transsexuála respondentem

Graf 4.2.1 Osobní známost transsexuála respondentem

U otázky, kde jsem se zaměřila na to, zda respondenti znají osobně nějakého transsexuála, uvedlo 15,63 % respondentů, že osobně nějakého transsexuála zná. Většina, v tomto případě 84,37 % uvedla, že žádného transsexuála osobně nezná.

Komentář:

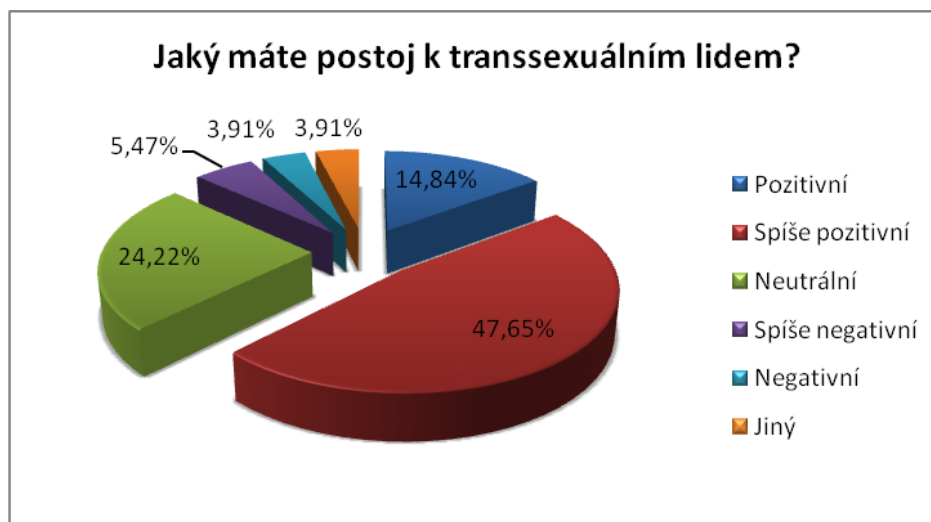
Z výsledků ankety vyplynulo, že pokud dotyčný respondent zná osobně nějakého transsexuála, má tendenci ve většině případů odpovídat neutrálně, spíše pozitivně či pozitivně, avšak v jednom případě respondent ačkoli zná transsexuálního jedince, zaujímá spíše negativní postoje. Dle mého názoru je celkem očekávatelné, že osobní známost transsexuála má spíše neutrální či až pozitivní vliv na dotyčného respondenta, tudíž u takových respondentů pravděpodobně nehrozí objevení fenoménu transfobie.

b) Jaký máte postoj k transsexuálním lidem?

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Pozitivní	19	14,84
Spíše pozitivní	61	47,65
Neutrální	31	24,22

Spíše negativní	7	5,47
Negativní	5	3,91
Jiný	5	3,91
	Σ 128	Σ 100,00

Tab. 4.2.2 Postoj respondentů k transsexuálním lidem

Graf 4.2.2 Postoj respondentů k transsexuálním lidem

V tomto případě jsem jednotlivé odpovědi rozčlenila do jednotlivých kategorií v tabulce. Pozitivní postoj vůči transsexuálům zaujímá 14,84 % mladých dospělých. Dále 47,65 % zaujímá postoj spíše pozitivní. K neutrálnímu postoji inklinuje 24,22 % respondentů. Spíše negativní postoj zaujímá 5,47 % respondentů, kteří se zúčastnili výzkumu a 3,91 % tvoří respondenti s negativním postojem vůči transsexualitě. Co se týče položky jiné, která tvoří 3,91 %, spadají do ní odpovědi, které nešlo zkatégorizovat do výše uvedených kategorií, jednalo se například o odpověď „budiž“ či „lidé, kteří se narodili ve špatném těle“, z tohoto důvodu jsem vyčlenila tuto skupinu zvlášť.

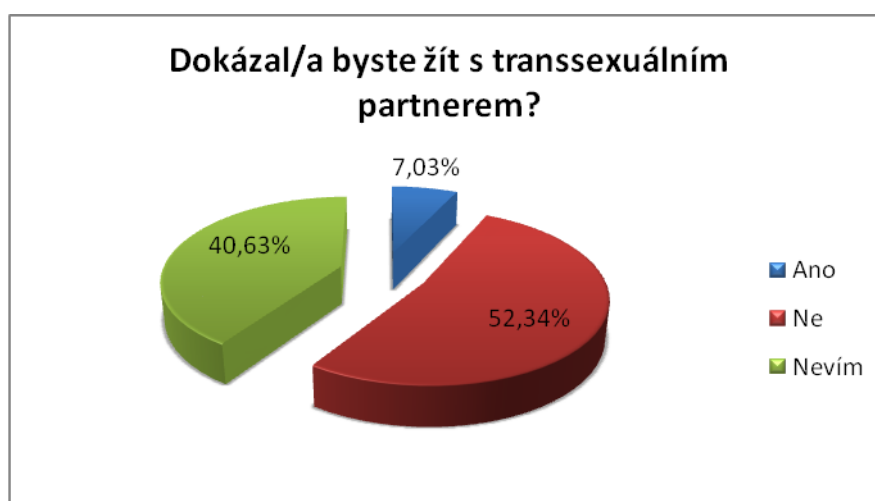
Komentář:

Zde jsem velice zaujata pozitivním zjištěním, kdy respondentů, kteří vyloženě zaujímají negativní postoj, není mnoho. Prakticky pouhých 13 respondentů je spíše negativního až negativního smýšlení v rámci postojů k transsexualismu, což je zajisté velice potěšující informace.

c) Dokázal/a byste žít s transsexuálním partnerem?

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	9	7,03
Ne	67	52,34
Nevím	52	40,63
	Σ 128	Σ 100,00

Tab. 4.2.3 Potenciální partnerský vztah respondenta s transsexuálem

Graf 4.2.3 Potencionální partnerský vztah respondenta s transsexuálem

Při otázce, zda by dokázali žít s transsexuálním partnerem, většina (52,34 %) respondentů se vyjádřila, že by toho schopna nebyla, což jsem u této otázky předpokládala. 40,63 % respondentů si v tomto případě není jistá a odpověděli, že v tomto případě neví a pouhých 7,03 % respondentů by s transsexuálním partnerem byla ochotna žít.

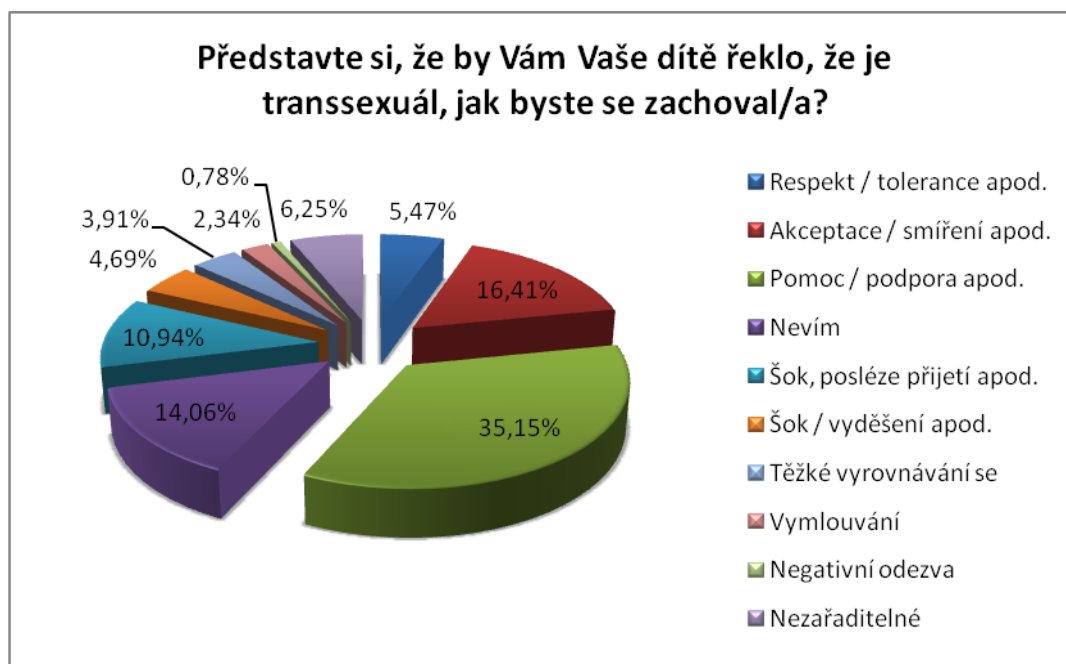
Komentář:

Dle mého názoru, bylo velice zajímavá položka ano, ke které se hlásí prakticky 9 respondentů. Zajímavé je totiž to, že celkově 3 respondenti z těchto devíti jsou věřícími a k této problematice staví kladně a dokáže si vztah s transsexuálním partnerem představit, jeden z těchto věřících zná osobně transsexuálního jedince. Další zajímavostí je účast jedné transsexuální ženy (MtF), která se sama k této otázce vyjádřila, že neví, zda by dokázala žít s transsexuálním partnerem.

d) Představte si, že by Vám Vaše dítě řeklo, že je transsexuál, jak byste se zachoval/a?

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Respekt / tolerance apod.	7	5,47
Akceptace / smíření apod.	21	16,41
Pomoc / podpora apod.	45	35,15
Nevím	18	14,06
Šok, posléze přijetí apod.	14	10,94
Šok / vyděšení apod.	6	4,69
Těžké vyrovnávání se	5	3,91
Vymlouvání	3	2,34
Negativní odezva	1	0,78
Nezařaditelné	8	6,25
	Σ 128	Σ 100,00

Tab. 4.2.4 Potenciální reakce respondenta na zjištění transsexuality svého dítěte

Graf 4.2.4 Potenciální reakce respondenta na zjištění transsexuality svého dítěte

V tomto případě se jednalo opět o otázku s otevřenými odpověďmi, avšak v tomto případě nešlo tak jednoduše kategorizovat jednotlivé položky, které respondenti uváděli. Nejvíce

(35,15 %) respondentů by svému dítěti, které by jim řeklo, že je transsexuální, nabídlo pomocnou ruku či podporu, snažili by se ho pochopit a vesměs by se snažili situaci řešit kladně. Další skupinou respondentů, tvořící 16,41 %, jsou ti, kteří by se s touto situací vyrovnali, smířili a akceptovali by ji. Celkově 18 respondentů, což činí v relativní četnosti 14,06 %, se shodlo, že by v tomto případě nevěděli jak se zachovat či si nedokázali takovou situaci představit. Šok a posléze přijetí či smíření zmiňovalo 14 respondentů, což je 10,94 %. Sdělení svého dítěte by respektovalo, tolerovalo či bralo jako fakt 5,47 % respondentů. Dále 4,69 % respondentů se domnívá, že by u nich v tomto případě nastal šok či vyděšení. Těžce by se vyrovnávalo s touto situací 3,91 % respondentů a 2,34 % respondentů se domnívá, že by zřejmě tuto situaci řešili vyloučováním. Negativní reakci uvedl pouze jeden respondent. Nezařaditelné položky zde vytváří v relativní četnosti 6,25 %, jde opět o položky, které se do výše stanovených kategorií nedali nikterak zařadit.

Komentář:

Reakce na potenciální transsexualitu svých dětí by byla neutrálního až pozitivního charakteru. Podle mého názoru je velice příjemné zjištění, že respondenti by se k tomuto faktu postavili takovýmto způsobem a své dítě by nezavrhlí a neodsoudili za to, za co ani samo nemůže. Také však musíme brát v potaz to, že výzkumu se z velké části účastnili lidé v rozmezí mezi 20 – 23 let, kteří již vyrůstali v poměrně otevřené společnosti, která měla a má větší přístup k informacím.

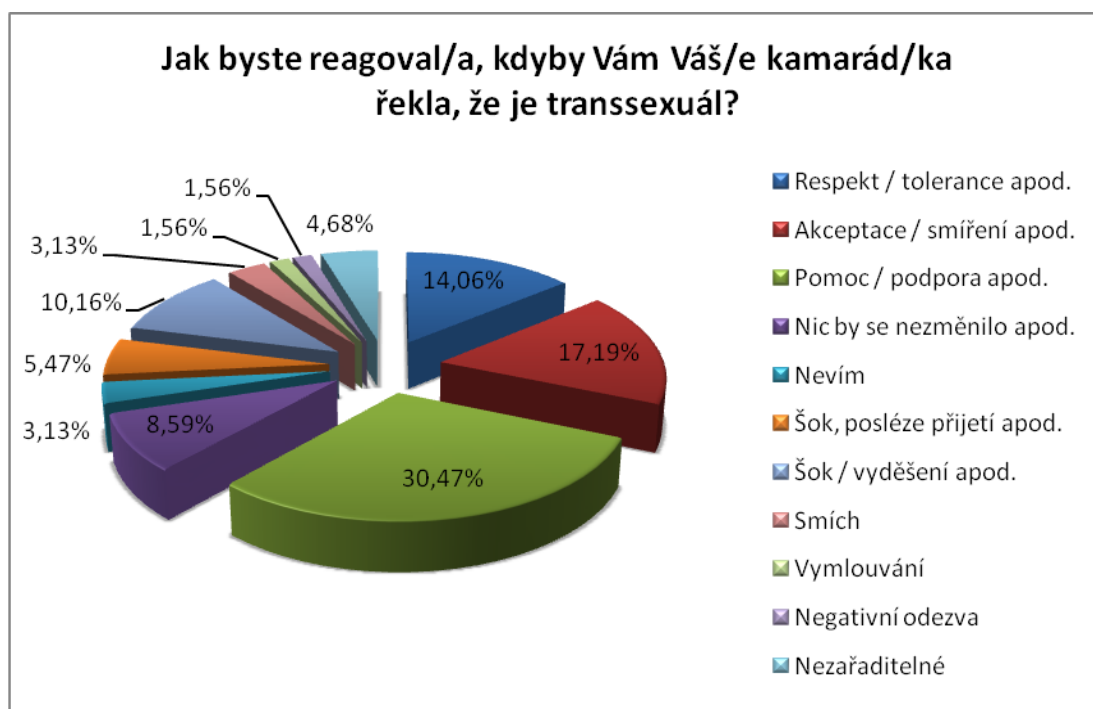
e) Jak byste reagoval/a, kdyby Vám Váš/e kamarád/ka řekl/a, že je transsexuál?

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Respekt / tolerance apod.	18	14,06
Akceptace / smíření apod.	22	17,19
Pomoc / podpora apod.	39	30,47
Nic by se nezměnilo apod.	11	8,59
Nevím	4	3,13
Šok, posléze přijetí apod.	7	5,47
Šok / vyděšení apod.	13	10,16

Smích	4	3,13
Vymlouvání	2	1,56
Negativní odezva	2	1,56
Nezařaditelné	6	4,68
	Σ 128	Σ 100,00

Tab. 4.2.5 Potenciální reakce respondentů na zjištění transsexuality svých přátel

Graf 4.2.5 Potenciální reakce respondentů na zjištění transsexuality svých přátel

Obdobná otázka pro respondenty byla hned následující otázka, která se však zabývala tím, jak by reagovali, kdyby jim někdo z jejich přátel řekl, že je transsexuál. V tomto případě největší procento (30,47 %) respondentů uvádělo, že by v takové situaci byli svým přátelům na blízku a snažili se je podporovat a pomáhat jim. Celkem 22 respondentů, což činí v relativní četnosti 17,19 %, se shoduje v tom, že by se s touto situací vyrovnali a přijali by ji. 14,06 % respondentů by tuto situaci tolerovali, respektovali a brali jako jeho/její věc. Dále 8,59 % respondentů uvádělo, že by se pro ně nic v této situaci neměnilo a zůstali by dál jejich přáteli - tuto položku jsem vyčlenila zvlášť, jelikož se domnívám, že může spadat do všech třech předchozích a v tomto ohledu jsem proto raději volila tuto variantu. V šoku by z této situace pravděpodobně bylo 10,16 % respondentů a 5,47 % respondentů uvádělo, že by sice byli v šoku, avšak by se následovně s tou situací vyrovnali a přijali ji.

3,13 % respondentů uvádělo, že by na tu situaci reagovalo smíchem, což pravděpodobně z rozpačitosti nad danou situací. Celkem 4 respondenti, což v rámci relativní četnosti odpovídá 3,13 %, uvedli, že by nevěděli, jak se v této situaci zachovat. Celkově 2 respondenti se domnívají, že by danou situaci řešili vyloučením a stejný počet, tj. 2 respondenti uvedli, že by reagovali pravděpodobně negativně. Mezi nezařaditelné, které tvoří 4,68 %, jsou zařazeny položky, které nebylo možno zkatégorizovat do tabulky s výše uvedenými kategoriemi.

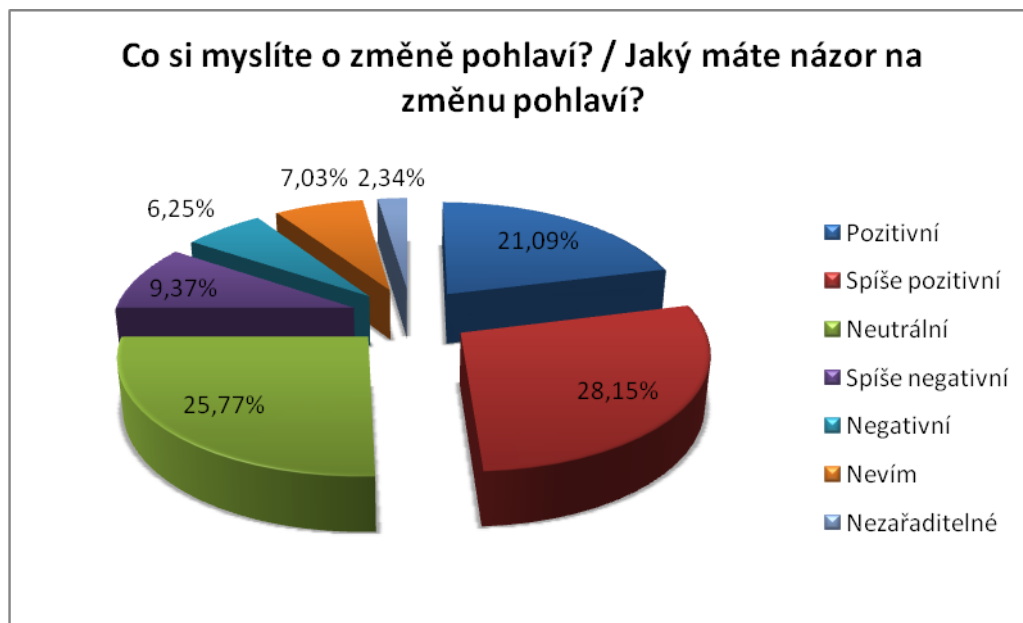
Komentář:

Výsledky této části jsou prakticky shodné s výsledky předchozí otázky, avšak počet negativnějších reakcí stoupl, což si vysvětlují tím, že respondenti by byli schopni akceptovat více výskyt daného fenoménu v rodině než u svých známých a přátel.

f) Co si myslíte o změně pohlaví? / Jaký máte názor na změnu pohlaví?

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Pozitivní	27	21,09
Spíše pozitivní	36	28,15
Neutrální	33	25,77
Spíše negativní	12	9,37
Negativní	8	6,25
Nevím	9	7,03
Nezařaditelné	3	2,34
	Σ 128	Σ 100,00

Tab. 4.2.6 Názor respondentů na změnu pohlaví

Graf 4.2.6 Názor respondentů na změnu pohlaví

Většina (28,15 %) respondentů uvádí, že se na změnu pohlaví dívá spíše pozitivně. Dále 21,09 % respondentů vidí změnu pohlaví pozitivně. Další, avšak poněkud již menší procentuální vyjádření má negativní pohled na změnu pohlaví, které činí 6,25 %. Spíše negativní vnímání uvádí 9,37 % respondentů a 7,03 % respondentů uvádí, že neví, co si myslí o změně pohlaví. Zbýlých 2,34 % respondentů tvoří ti, kteří byli zařazeni do položek, které nešlo specificky zařadit, tyto respondenty buď tato problematika nezajímá a neřeší je, nebo uvádí, že k této problematice vyloženě nemají názor či v tomto kontextu mají sporné myšlenky a uvádí, že záleží na spoustě okolností.

Komentář:

Z mého pohledu je zajímavé zjištění, že někteří respondenti, kteří uváděli, že by své potenciální transsexuální děti chránili, podporovali a různě by se je snažili pochopit či se k nim postavili neutrálním způsobem, tak v rámci otázky co si myslí o změně pohlaví odpovídali spíše negativním až negativním způsobem. Jelikož je změna pohlaví jediná možná léčba pro transsexuály (pokud pomineme, že by se integrovali do své biologické role či spáchali sebevraždu, jak uvádí Fifková (1998)), je celkem zřejmé, že jsou tyto respondenti v jednoznačném rozporu se svými názory.

4.2.1 Vyhodnocení výzkumných otázek kvantitativní části

1.) *Mají věřící respondenti negativnější postoj k transsexualitě?*

Z mého výzkumného šetření vyplynulo, že věřící respondenti neodpovídali negativněji než respondenti nevěřící, dokonce někteří uváděli, že by si dokázali představit vztah s transsexuálním partnerem. Z výzkumu tedy vyplývá, že na obou stranách – na straně věřících i nevěřících – je negativismus vůči tomuto jevu vyrovnaný.

2.) *Jak ovlivňuje respondenty osobní známost transsexuála v jejich postojích k transsexualitě?*

Osobní známost u respondentů nebyla častá, avšak u 99 % z těch, kteří nějakého transsexuálního jedince osobně znají, byl zjištěn neutrální až pozitivní postoj vůči transsexualitě, a to ve všech směrech. Tedy domnívám se, že se u lidí, kteří jsou v osobním kontaktu s transsexuálními lidmi, snižuje výskyt fenoménu transfobie.

3.) *Jaká by byla reakce respondentů, pokud by jim jejich dítě řeklo, že je transsexuál?*

Odpovědi na tuto otázku byly velice různorodé, avšak z výzkumu vyplývá, že největší část respondentů by se k této situaci postavila pozitivně nebo neutrálním způsobem. Tedy by své děti ochraňovali, podporovali, přijali či respektovali.

4.) *Jaká by byla reakce respondentů, pokud by jim jejich kamarád/ka řekl/a, že je transsexuální?*

Jedná se o stejný případ jako v předchozím bodě, otázky byly velice různorodého charakteru. Avšak opět z výzkumného šetření vyplynulo, že by se k této situaci respondenti postavili neutrálním až pozitivním způsobem, ačkoli stoupl procento spíše negativních až negativních reakcí. Což si vysvětlují tím, že respondenti dokážou více akceptovat výskyt tohoto fenoménu u svého dítěte, s kterým jsou pokrevně a emocionálně svázáni než u přítele, který není „jistou“ součástí jejich života.

5.) *Jaký zaujímají respondenti postoj ke změně pohlaví?*

Respondenti zaujímají povětšinou neutrální až pozitivní postoj k transsexualitě, avšak v některých případech jsou jejich názory v rozporu. Pokud ve výše uvede-

ných otázkách uváděli pozitivní postoje, reakce či názory, odpovídali na otázku týkající se změny pohlaví spíše negativně až negativně, což je dle mého názoru velice paradoxní.

4.3 Shrnutí kvalitativní a kvantitativní části

V rámci shrnutí kvalitativní a kvantitativní části bych se chtěla zabývat poslední výzkumnou otázkou, která nebyla plně zodpovězena a jedná se o styčný bod těchto dvou výzkumů.

1.) Korespondují postoje mladých dospělých k transsexualitě (tj. většinové společnosti v rámci tohoto výzkumu) s tím, jak postoje většinové společnosti vnímají samotní transsexuální respondenti?

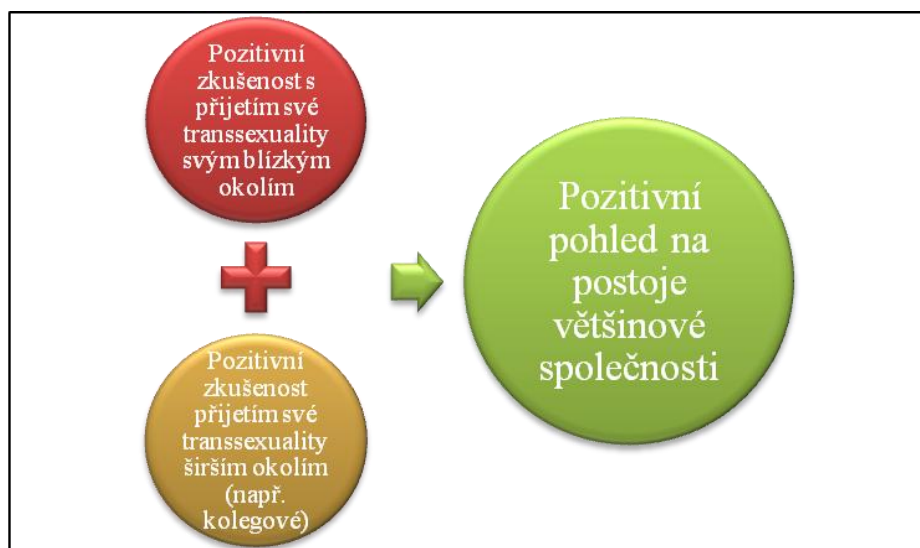
Komentář:

Výsledky kvantitativního výzkumu poukazují na spíše pozitivní přístup mladých dospělých. Popřípadě zauímají neutrálního postoje, kde se obrací k toleranci a respektu k fenoménu transsexuality, nebo k jeho neřešení. Negativních postojů bylo zaznamenáno minimum. Avšak lze jen polemizovat nad tím, jak by se opravdu respondent zachoval, kdyby dané situace opravdu nastaly.

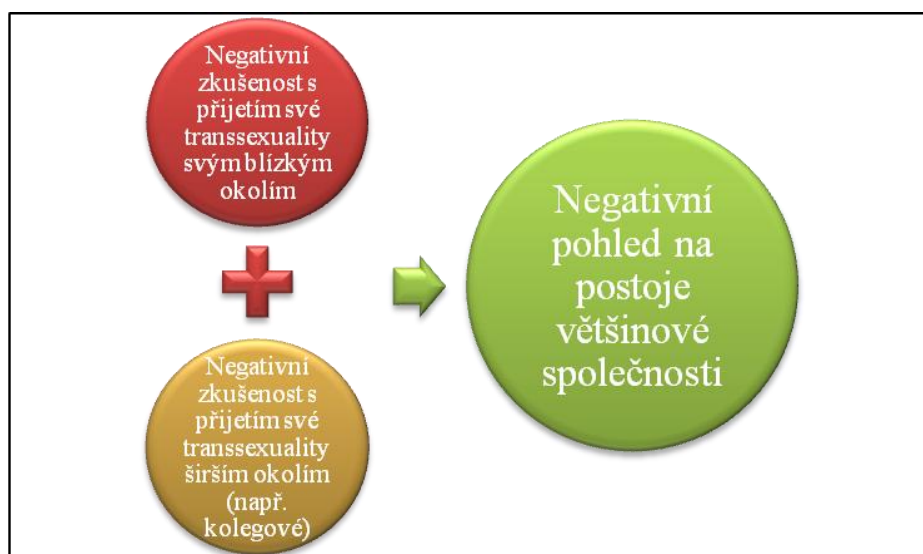
Kvalitativní výzkum poukázal na to, že vnímání pohledu společnosti transsexuálních jedinců se různí, což je pravděpodobně způsobeno různorodými zkušenostmi během přeměny pohlaví a také tím, jak byla přijata transsexualita nejbližšími osobami jednotlivých respondentů. Lukáš vnímá pohled společnosti pozitivně a René spíše pozitivním způsobem (až filozofickým). U Lukáše je tato skutečnost ovlivněna velice kladným přijetím ze strany rodinných příslušníků, kolegů i jeho přátel, nikdy se neseťkal s diskriminací a nepopisuje ani netoleranci ze strany většinové společnosti. René si nebere k tělu narážky na svou osobu, ačkoli se s nimi setkává. K většinovým postojům se René vyjadřuje spíše v tom smyslu, že vnímá přesné hranice genderového rozdělení společnosti a on je na jejich pomezí. Zároveň neměl žádné negativní reakce ze strany svých nejbližších a diskriminaci jako takovou nepocítil. Sam jako jediný vnímá spíše negativní pohled společnosti, což může být způsobeno i tím, jak se k němu zachoval jeho otec, který jej podle jeho mínění vnitřně nepřijal, ačkoli se k němu navenek již chová jako k synovi. Prarodiče se k jeho transsexualitě nepostavili také moc dobře a příbuzní od matky berou transsexualitu všeobecně jako rozmar. Tak konstatuje i pohled většinové společnosti. Podle něj transsexualitu většinová spo-

lečnost vidí jako rozmar, něco, co se dělají transsexuální jedinci jenom proto, aby byli zajímaví.

Tedy lze konstatovat, že transsexuální jedinci, kteří nebyli a nejsou vystavováni negativismu ze strany svého okolí a svých blízkých, vnímají postoje většinové společnosti pozitivněji než ti, kteří tomuto negativismu byli z různých důvodů vystavováni – samozřejmě v rámci tohoto výzkumu, jelikož tato fakta nelze zgeneralizovat na celou skupinu transsexuálních jedinců. Tedy dva transsexuální respondenti nejsou v rozporu s názory většinové společnosti, pouze jeden uvádí spíše opačný názor, a to z důvodu negativních zkušeností. Tyto skutečnosti demonstrují na těchto vztahových modelech:

Obr. 4.3.1 Vznik pozitivního pohledu na postoje většinové společnosti

Obr. 4.3.2 Vznik negativního pohledu na postoje většinové společnosti

ZÁVĚR

Práce se zabývala fenoménem transsexuality. V teoretické části byly řešeny základní aspekty tohoto jevu a praktická část byla zaměřena na smíšený výzkum deskriptivního charakteru, který byl věnován sociálním vztahům transsexuálů a zjištění postojů mladých dospělých k transsexualitě. Cílem této práce bylo nastínit problematiku sociálních vztahů transsexuálních jedinců a popsat stav této situace. Také bylo cílem zjistit, jaké jsou postoje mladých dospělých k transsexualitě. Tyto cíle byly naplněny a výsledky výzkumu lze najít v kapitole Výsledky výzkumu a jeho interpretace. Ze smíšeného výzkumu vyplývá, že transsexuální jedinci, jakožto individuality, mají každý své vlastní zkušenosti, ze kterých vycházejí i jejich tvrzení o postojích většinové společnosti.

Tato práce může sloužit lidem, kteří se zajímají o problematiku transsexuality, popřípadě samotným transsexuálním lidem, kteří již v průběhu výzkumného šetření projeví zájem o tuto práci. Jelikož výsledky kvantitativního šetření neprokázaly větší míru negativismu z většinové společnosti vůči transsexualismu, není potřeba navrhnout případná řešení, ačkoli bych byla určitě pro vyšší informovanost většinové společnosti v oblasti transgenderu.

Práce byla pro mne velkým přínosem a osobně jsem velice ráda, že jsem si tuto problematiku zvolila, jelikož jsem díky tomu poznala tři velice zajímavé muže, kterým jejich osud opravdu nemůže závidět nikdo, avšak je obdivuhodné, jak se svými životními strastmi dokázali vyrovnat, popřípadě stále vyrovnávají. Domnívám se, že se téměř nikdo nemůže vžít do jejich situace a představit si, co zažívali či zažívají. Ráda bych jim proto (i všem ostatním transgender lidem) přála, aby se setkávali s takovými lidmi, kteří tvoří většinovou skupinu mého výzkumu, tedy s lidmi, kteří dokážou respektovat „jinakost“ druhých a na zhruba 2% výzkumného vzorku negativistů opravdu naráželi v minimálním rozsahu, který bude možný.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BRZEK, A. – PONDĚLÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ, J. *Třetí pohlaví?* 1. vyd. Praha: Scientia Medica, 1992. 124 s. ISBN 80-85526-03-4.
- [2] EKINS, R. – KING, D. *The transgender phenomenon*. 1. vyd. London: Sage Publications, 2006. 263 s. ISBN 0-7619-7164-5.
- [3] FAFEJTA, M. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. 1. vyd. Věrovany: Jan Piskiewicz, 2004. 159 s. ISBN 80-86768-06-6.
- [4] FEINBERG, L. *Pohlavní štvanci: Od Johanky z Arku až po současnost*. 1. vyd. Praha: G plus G, 2000. 173 s. ISBN 80-86103-32-3.
- [5] GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 1. vyd. Brno: Paido, 2000. 207 s. ISBN 80-85931-79-6.
- [6] JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. 288 s. ISBN 80-7178-535-0.
- [7] JANOŠOVÁ, P. *Homosexualita v názorech současné společnosti*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000. 218 s. ISBN 80-7184-954-5.
- [8] JANOŠOVÁ, P. *Dívčí a chlapecká identita: Vývoj a úskalí*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. 285 s. ISBN 978-80-247-2284-9.
- [9] KLIMEŠ, L. *Slovník cizích slov*. 6. vyd. Praha: SPN, 1998. 862 s. ISBN 80-04-26710-6.
- [10] MAŘÍKOVÁ, H. *Velký sociologický slovník: P-Z*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996. s. 749-1627 s. ISBN 80-7184-311-3.
- [11] MIOVSKÝ, M. *Kvantitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2006. 332 s. ISBN 80-247-1362-4.
- [12] OAKLEY, A. *Pohlaví, gender a společnost*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. 171 s. ISBN 80-7178-403-6.
- [13] PALA, K. – VŠIANSKÝ, J. *Slovník českých synonym*. 3. vyd. Praha: NLN, 2001. 479 s. ISBN 80-7106-450-5.
- [14] PERRY, M. *Klec pro majáky*. 1. vyd. Zlín: Kniha Zlín, 2011. 335 s. ISBN 978-80-87497-09-8.
- [15] PUNCH, K. *Základy kvantitativního šetření*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 150 s. ISBN 978-80-7367-381-9.

- [16] SKOBLÍK, J. *Transsexualismus: Morálně a duchovně teologické aspekty*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. 211 s. ISBN 80-246-1052-3.
- [17] SPENCEROVÁ, T. *Jsem transd'ák!* 1. vyd. Praha: G plus G, 2003. 124 s. ISBN 80-86103-59-5.
- [18] ŠVAŘÍČEK, R. – ŠEĐOVÁ, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. 377 s. ISBN 978-80-7367-313.
- [19] VAGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II: dospělost a stáří*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007. 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5.

Kapitoly z monografií:

- [20] FIFKOVÁ, H. Když se hádá duše s tělem: Transsexualita. In *O sexu s Hankou*. 1. vyd. Praha: Grada, 1998. Kapitola 12, s. 67-76.
- [21] FIFKOVÁ, H. Základní etapy procesu přeměny pohlaví. In *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. 2. vyd. Praha: Grada, 2008. Kapitola 7, s. 77-84.
- [22] FIFKOVÁ, H. Transsexualita a rodičovství. In *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. 2. vyd. Praha: Grada, 2008. Kapitola 13, s. 135-140.
- [23] FIFKOVÁ, H. – WEISS, P. Etiologie transsexuality. In *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. 2. vyd. Praha: Grada, 2008. Kapitola 3, s. 25-30.
- [24] PAULIS, P. Doplnkové chirurgické zákroky u MtF. In *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. 2. vyd. Praha: Grada, 2008. Kapitola 11.3, s. 118-121.
- [25] PECHOVÁ, O. – RAICHLOVÁ, V. – PROCHÁZKA, I. Transsexualita a české právo. In *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. 2. vyd. Praha: Grada, 2008. Kapitola 14.1, s. 141 – 144.
- [26] PROCHÁZKA, I. Diferenciální diagnostika. In *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. 2. vyd. Praha: Grada, 2008. Kapitola 5, s. 43-48.
- [27] PROCHÁZKA, I. – WEISS, P. Pohlavní identita. In *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. 2. vyd. Praha: Grada, 2008. Kapitola 1, s. 13-18.
- [28] ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*. Brno: Paido, 1998. 286 s. ISBN 80-85931-48-6. Kapitola 7, Náročné, zátěžové a konfliktní sociální situace, s. 133-157.
- [29] SPILKOVÁ J. Pohlavní identita. In *Sexuologie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. Kapitola 6.2.1, s. 102.

- [30] WEISS, P. – FIFKOVÁ, H. – PROCHÁZKA, I. Vývoj v oblasti transsexuality v České republice. In *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. 2. vyd. Praha: Grada, 2008. Kapitola 2, s. 19-24.
- [31] WEISS, P. – FIFKOVÁ, H. – PROCHÁZKA, I. Diagnostika transsexuality. In *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. 2. vyd. Praha: Grada, 2008. Kapitola 4, s. 31-42.
- [32] WEISS, P. – FIFKOVÁ, H. – PROCHÁZKA, I. Rozdíly mezi transsexualitou FtM a MtF. In *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. 2. vyd. Praha: Grada, 2008. Kapitola 12, s. 125-134.
- [33] WEISS, V. – PROCHÁZKA, I. Endokrinologické aspekty a hormonální léčba u transsexualismu. In *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. 2. vyd. Praha: Grada, 2008. Kapitola 9, s. 93-100.
- [34] ZVĚŘINA, J. *Sexuologie nejen pro lékaře*. 1. vyd. Brno: Cerm, 2003. 287 s. ISBN 80-7204-264-5. Kapitola 9.3, Transsexualita, s. 135-144.

Zákony

- [35] Česko. Zákon č. 301 ze dne 2. srpna 2000 o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2008, částka 123, s. 5873-5893. Dostupný také z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/sbirka-zakonu.aspx>>. ISSN 1211-1244.
- [36] Česko. Zákon č. 20 ze dne 17. března 1966 o péči o zdraví lidu ve znění pozdějších předpisů. Dostupný z WWW: <http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701/.cmd/ad/.c/313/.ce/10821/.p/8411/_s.155/701?PC_8411_number1=20/1966&PC_8411_1=20/1966&PC_8411_ps=10#10821>. ISSN 1211-1244.
- [37] Česko. Zákon č. 133 ze dne 12. dubna 2000 o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů (zákon o evidenci obyvatel). In *Sbírka zákonů České republiky*. 2008, částka 126, s. 6123-6141. Dostupný také z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/sbirka-zakonu.aspx>>. ISSN 1211-1244.
- [38] Česko. Zákon č. 198 ze dne 23. dubna 2008 o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon). In *Sbírka zákonů České republiky*. 2009, částka 58, s. 2822-2829. Dostupný také z WWW: < <http://www.epravo.cz/top/zakony/sbirka->

zakonu/zakon-ze-dne-23-dubna-2008-o-rovnem-zachazeni-a-o-pravnich-prostredcich-ochrany-pred-diskriminaci-a-o-zmene-nekterych-zakonu-antidiskriminacni-zakon-17210.html>. ISSN 1211-1244.

- [39] Česko. Vyhláška č. 223 ze dne 30. května 2005 o některých dokladech o vzdělání. In Sbíрка zákonů České republiky. 2005, částka 81, s. 4166-4478. Dostupný také z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2005/sb081-05.pdf>>. ISSN 1211-1244.

Internetové zdroje

- [40] Evropská agentura pro základní práva. *Nenávistné výroky a nenávistně motivované trestné činy vůči lesbicky, homosexuálně, bisexuálně a transsexuálně orientovaným osobám* [online]. 2009 [cit. 31.03. 2011]. Dostupné z WWW: <http://fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/Factsheet-homophobia-hate-speech-crime_CS.pdf>.
- [41] KŘÍŽKOVÁ, A. Genderová identita – základní definice, konstrukce, koncepty. In *GENDER, ROVNÉ PŘÍLEŽITOSTI, VÝZKUM*, 2001, č. 3, s. 1-2 [online]. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2001. ISSN 1213-0028 [cit. 29.03. 2011]. Dostupné z WWW: <http://www.genderonline.cz/download/Rocnik02_3_2001.pdf>.
- [42] MIKŠANIKOVÁ, T., HACSI, B., ORLANDO, D. *Nejen pro LGBTIQ komunitu* [online]. eLnadruhou, 2008 [cit. 29.03. 2011]. Dostupné z WWW: <http://elnadruhou.cz/_data_editor/File/L2_brozurka.pdf>.
- [43] The Harry Benjamin International Gender Dysphoria Association's. *Standards of care for gender identity disorder: Sixth version* [online]. 2001 [cit. 29.03. 2011]. Dostupné z WWW: <<http://www.wpath.org/documents2/socv6.pdf>>.
- [44] Translide.cz. *Přeměna: Přeměna u FtM: Operace*. [online]. 2003-2011 [cit. 24.04. 2011]. Dostupné z WWW: <<http://www.translide.cz/operace-ftm>>.
- [45] Translide.cz. *Přeměna: Přeměna u MtF: Operace*. [online]. 2003-2011 [cit. 24.04. 2011]. Dostupné z WWW: <<http://www.translide.cz/operace-mtf>>.
- [46] WHO. *Mezinárodní klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů (MKN-10)* [online]. 2008 [cit. 10.04. 2011]. Dostupné z WWW: <<http://www.uzis.cz/cz/mkn/index.html>>.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

apod.	a podobně
atd.	a tak dále
č.	číslo
FtM	female to male
LGBTIQ	lesbická, gay, bisexuální, transgender, intersexuální, queer
MtF	male to female
např.	například
RLE	real life experience
RLT	real life test
Sb.	sbírky
tj.	to je(st)
TS	transsexuální
tzv.	tak zvané

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 4.3.1 Vznik pozitivního pohledu na postoje většinové společnosti

Obr. 4.3.2 Vznik negativního pohledu na postoje většinové společnosti

SEZNAM TABULEK

Tab. 4.1.1 Vyhodnocení kategorie Vztahy v rodině

Tab. 4.1.2 Vyhodnocení subkategorie Strach z nepřijetí rodiči

Tab. 4.1.3 Vyhodnocení kategorie Přátelé

Tab. 4.1.4 Vyhodnocení kategorie Kolegové

Tab. 4.1.5 Vyhodnocení kategorie Partnerské vztahy

Tab. 4.1.6 Vyhodnocení kategorie Dítě

Tab. 4.1.7 Vyhodnocení kategorie Člen TS komunity

Tab. 4.1.8 Vyhodnocení kategorie Diskriminace

Tab. 4.1.9 Vyhodnocení kategorie Vnímání pohledu společnosti

Tab. 4.1.10 Vyhodnocení kategorie Změna životního stylu

Tab. 4.2.1 Osobní známost transsexuála respondentem

Tab. 4.2.2 Postoj respondentů k transsexuálním lidem

Tab. 4.2.3 Potenciální partnerský vztah respondenta s transsexuálem

Tab. 4.2.4 Potenciální reakce respondenta na zjištění transsexuality svého dítěte

Tab. 4.2.5 Potenciální reakce respondentů na zjištění transsexuality svých přátel

Tab. 4.2.6 Názor respondentů na změnu pohlaví

SEZNAM GRAFŮ

Graf. 3.5.1 Pohlaví respondentů

Graf 3.5.2 Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů

Graf 3.5.3 Bydliště respondentů

Graf 3.5.4 Víra respondentů

Graf 3.5.5 Věková struktura respondentů

Graf 4.2.1 Osobní známost transsexuála respondentem

Graf 4.2.2 Postoj respondentů k transsexuálním lidem

Graf 4.2.3 Potencionální partnerský vztah respondenta s transsexuálem

Graf 4.2.4 Potenciální reakce respondenta na zjištění transsexuality svého dítěte

Graf 4.2.5 Potenciální reakce respondentů na zjištění transsexuality svých přátel

Graf 4.2.6 Názor respondentů na změnu pohlaví

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA PI: INFORMOVANÝ SOUHLAS

PŘÍLOHA PII: STRUKTURA OTÁZEK K ROZHOVORU

PŘÍLOHA III: STRUKTURA OTÁZEK K ANKETĚ PRO VEŘEJNOST

PŘÍLOHA IV: KAZUISTIKA LUKÁŠ

PŘÍLOHA V: KAZUISTIKA RENÉ

PŘÍLOHA VI: KAZUISTIKA SAM

PŘÍLOHA VII: UKÁZKA KÓDOVÁNÍ

PŘÍLOHA VIII: PRVNÍ POMOC

PŘÍLOHA P I: INFORMOVANÝ SOUHLAS

Informovaný souhlas

Souhlasím, aby mnou poskytnuté informace byly použity pro účely výzkumného šetření. Byl/a jsem seznámen/a s možností svobodného odstoupení z výzkumu kdykoli v jeho průběhu a jsem také informován/a o tom, že bude zachována anonymita a důvěrnost dat, které poskytnu.

---

podpis

PŘÍLOHA PII: STRUKTURA OTÁZEK K ROZHOVORU

Úvodní otázky:

Kolik je Vám let?

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání? / Co jste studoval? / Co studujete

Bydlíte ve městě nebo na vesnici?

Myslíte si, že je lepší bydlet ve městě nebo na vesnici? Co preferujete?

Jakou etapou přeměny právě procházíte?

Jak jste se dozvěděl o transsexualitě? / Jak jste zjistil informace o transsexualitě?

Jádro rozhovoru:

Jak jste prožíval své dětství a dospívání?

Kdy přišlo první uvědomění si, že není něco v pořádku?

Jak jste to měl s partnerskými vztahy během dospívání?

Po tom, co jste řekl své matce, že jste transsexuál, jak se k tomu postavila? Jaká byla její reakce?

Pamatujete si, co vám řekla?

Jak s ní teď vycházíte? Jaký máte vztah?

A jak se zachoval Váš otec po tom, co jste mu to řekl?

Jak s ním vycházíte nyní? Jaký máte vztah?

Máte sourozence?

(Ano) – A jak ten reagoval? Vycházíte spolu?

Co ostatní příbuzní?

Ví o tom? Jak se to dozvěděli? Jak reagovali? Jaký s nimi máte vztah?

Jak reagovali Vaši přátelé, kdy jste jim to řekl?

Setkal jste se i s negativní odezvou?

Hledáte nyní přátele spíše mezi transsexuály?

Máte více přátel v transsexuální menšině?

Řekl jste to i svým kolegům v práci/ve škole?

(ano) – Jak reagovali? Jaký s nimi máte vztah?

Jak dlouho jste se připravoval na to říct to svému okolí?

Pamatujete se, jak jste to prožíval?

Jakým způsobem jste jim to sdělil?

Jak jste se cítil po tom, co jste jim to řekl? Pamatujete se?

Komu jste se svěřil jako prvnímu?

Myslíte si, že existují nějaké osvědčené metody, jak to říci svému okolí? Jaké?

Považujete se za člena transsexuální komunity?

Máte partnera?

(Ano)

Byli jste spolu i před Vaší přeměnou nebo během přeměny?

Podporoval/a Vás v tom, že jste usiloval o změnu pohlaví? / Podporuje Vás v tom, že usilujete o změnu pohlaví?

Je Váš partner/ka také transsexuální?

Pokud jste se seznámili později (po operaci). Ví o Vás, že jste transsexuál?

(ano) Jak reagoval/a, když jste mu to řekl/a?

(ne) Proč to o Vás neví?

Plánujete společnou budoucnost?

Kdybyste partnera/ku neměl, hledal byste jej/ji mezi transsexuály?

(Ne)

Hledáte partnera?

Hledáte nyní partnera spíše v transsexuální menšině?

Co je pro Vás ve vztahu důležité?

Máte nějaké požadavky na partnera? / Jaké?

Máte dítě?

(Ano)

Ví o tom, že jste transsexuál?

Žijete s ním ve společné domácnosti? / Vídáte se?

Jak jste mu řekl o tom, že jste transsexuál?

Jak se k tomu dnes staví?

(Ne)

Jak to vidíte s dětmi do budoucna?

Chtěl byste děti, nebo ne? / Proč ne?

Máte představu o tom, jak byste svému dítěti řekl o tom, že jste transsexuál?

Setkal jste se někdy s diskriminací vůči své osobě kvůli tomu, že jste transsexuál?

Kde? / Jak tato situace proběhla? / Jak jste ji řešil? (Proč jste ji neřešil?)

Změnil jste kvůli transsexualitě svůj původní styl života?

Jak si myslíte, že se dívá většinová společnost na transsexualitu?

Pociťujete nějak její názory? / Jaké máte zkušenosti?

Ukončovací otázky

Napadá Vás něco, na co jsme během rozhovoru zapomněli?

Chtěl byste něco dodat?

PŘÍLOHA PIII: STRUKTURA OTÁZEK ANKETY PRO VEŘEJNOST

Anketa pro veřejnost k práci Transsexualita a sociální vztahy

Dobrý den, jsem studentkou sociální pedagogiky Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Píši bakalářskou práci na téma Transsexualita a sociální vztahy. Touto anketou bych chtěla zmapovat Vaše názory a postoje k transsexualitě.

Transsexualita je definována jako stav, kdy si jedinec přeje žít a být akceptován jako příslušník opačného pohlaví. Transsexuálové většinou usilují o hormonální a chirurgickou změnu pohlaví. Upozorňuji, že se nejedná o transvestitismus (převlékání do šatů opačného pohlaví).

Děkuji Vám za vyplnění ankety.

Kročilová Lucie

1. Pohlaví:

- Žena
- Muž

2. Váš věk: _____ (číslo)

3. Nejvyšší dosažené vzdělání:

- Základní vzdělání
- Středoškolské vzdělání s vyučením
- Středoškolské vzdělání s maturitou
- Vyšší odborné vzdělání
- Vysokoškolské vzdělání
- Jiná odpověď

4. Bydlíte:

- Ve městě
- Na vesnici

5. Jste věřící?

- Ano
- Ne

6. Znáte osobně nějakého transsexuála?

- Ano
- Ne

7. Jaký máte postoj k transsexuálním lidem? (Prosím o stručnou odpověď)

8. Dokázal byste žít s transsexuálním partnerem?

- Ano
- Ne
- Nevím

9. Představte si, že by Vám Vaše dítě řeklo, že je transsexuál, jak byste se zachoval/a? (Prosím o stručnou odpověď)

10. Jak byste reagoval/a, kdyby Vám Váš/e kamarád/ka, řekl/a, že je transsexuál? (Prosím o stručnou odpověď)

11. Co si myslíte o změně pohlaví? (Prosím o stručnou odpověď)

PŘÍLOHA IV: KAZUISTIKA LUKÁŠ

Jedná se o muže, kterému je 37 let, má vystudovanou střední školu s ekonomickým zaměřením a patří do skupiny ekonomicky aktivního obyvatelstva. Bydlí ve městě již od malička a sám upřednostňuje život ve městě před životem na vesnici, zejména z důvodu anonymity. Lukáš je transsexuál, který již šest let žije oficiálně v roli muže, má za sebou několik zásadních operací, kterými jsou hysterektomie a redukční mamoplastika, avšak o třetí operaci tzv. faloplastiku, prozatím nemá zájem. Své dětství popisuje prakticky jako typický transsexuál FtM – jako dívka upřednostňoval spíše chlapecké hračky a dívčím se spíše vyhýbal a vyhledával chlapeckou společnost, kde také vyhledával „chlapecké“ sporty, jako je například fotbal. Vzpomíná na hodiny tělocviku, z kterých neměl dobrý pocit, díky tomu, že jako biologická dívka musel tělocvik trávit v obklopení s dívkami. V pubertě se mu začala líbit děvčata a začal se do nich také zamilovávat, avšak neměl zájem o lesbický vztah. Chtěl být vnímán těmito dívkami výhradně jako muž – ačkoli díky své nejistotě připisoval svým citům k těmto dívkám homosexuální podtext. Vzpomíná také na reakci svého otce, když byl s ním i se svou matkou na dovolené a okomentoval slovy „Jé, to je pěkná holka“, dívku, která šla okolo. Reakce otce byla spíše negativní a okomentoval tuto situaci slovy: „Ježiš, snad nejsi na holky.“, což v Lukášovi vzbudilo tendenci se uzavřít do sebe a o své pocity a vnitřní děje se s okolím nedělit. O tom, že existuje něco jako transsexualita, se dozvěděl díky časopisu 100+1, který odebíral jeho otec. V tomto časopise se náhodou objevil článek, který pojednával o transsexualitě. Byly zde rozhovory s některými transsexuály. Lukáš se s jedním z těchto rozhovorů ztotožnil – viděl v něm sám sebe, avšak situaci v tehdejší době neřešil ze strachu a odsunul toto zjištění do pozadí. Lukáš je jedináčkem, jehož biologická matka zemřela, když mu bylo dvanáct let. Jeho otec se znovu oženil, s ženou, kterou Lukáš znal již z útlého dětství, kdy matka této ženy vychovávala Lukáše, aby jeho biologická matka mohla chodit do práce. Své nevlastní matce údajně neříká „matko“, ačkoli se domnívá, že by si to velice zasloužila. (*pzn. zajímavé je, že v průběhu rozhovoru několikrát, řekl této ženě „matka“*) O své transsexualitě se svěřil jako první své nevlastní matce, ta na tuto skutečnost reagovala velice příjemně, dokonce se jí ulevilo, jelikož Lukáš se svým sdělením přišel velice tragicky a jeho nevlastní matka se domnívala, že má nějakou nevléčitelnou nemoc nebo něco tomu podobného. Otcovi byla tato informace sdělena nevlastní matkou Lukáše a reakce jeho otce byla taktéž příznivá. Přijal tuto skutečnost bez nějakého problému. Důvodem pro velice dobré přijetí Lukášova oznámení může být také to, že Lukášův velice dobrý přítel má stejnou diagnózu, tedy FtM transsexuál, a který v době Lukášova vnějšího coming-outu byl již pár let po přeměně a rodiče Lukáše tohoto přítele znali. Momentálně má Lukáš se svými rodiči velice dobrý vztah a sami rodiče si již nedokážou představit, že by tomu bylo jinak. Ostatní příbuzní vzali transsexualitu Lukáše poměrně dobře, povětšinou bez nějakých negativních odezev, nejčastěji to pro ně byl pravděpodobně šok, ale dokázali se s tím vyrovnat. Lukáš nejvíce vzpomíná v tomto kontextu na svého strýce, pro kterého bylo zprvu problematické přijmout jej

v nové roli muže. Nakonec tento fakt transsexuality u Lukáše přijal a začal jej brát jako svého synovce, nikoli neteř.

Lukáš měl několik období, kdy sám přemýšlel o tom, kdo je, avšak svoji situaci prozatím neřešil. Jednou z nich bylo i zjištění transsexuality již výše zmiňovaného přítele, s kterým v době, kdy byli ještě ženami, hrávali závodně tenis. V té době měl chuť říci svému příteli, že má podobné pocity a že je na tom stejně, avšak stále nebyl připraven přiznat to plně sám sobě. Svou situaci začal řešit po tom, co u něj došlo k vnitřnímu coming-outu, který proběhl díky výměně textových zpráv s ženou, kterou neznal, a proto se jí představil jako Lukáš a v tomto duchu pokračovali s navázanou konverzací. Zamilovali se do sebe skrz textové zprávy, avšak nastal problém, když tato žena chtěla poznat Lukáše. Tak se tedy rozhodl napsat jí pravdu o tom, kdo je. V momentě, kdy si to sám sobě přiznal, objednal se na sexuologické oddělení, rok docházel na psychologická sezení, a po tomto roku mohl podstoupit hormonální léčbu. Poté co začal brát hormony, muselo nastat období, kdy svým přátelům, kamarádům či kolegům z práce řekne, co se s ním děje, jelikož sám začal pociťovat účinky testosteronu v podobě měnícího se hlasu či rychlejšího růstu ochlupení. V rámci kolegiálních vztahů se rozhodl nejprve jít za svým nadřízeným, kterému oznámil, že v rámci operací bude potřebovat několikaměsíční neschopenku a zda toto bude schopen akceptovat. Nadřízený reagoval velice dobře a s danou situací neměl problém. Některým kolegům v práci tuto informaci sdělil, někteří se to dozvěděli zprostředkovaně. Reakce kolegů byla také v pořádku, stále s nimi vychází bez jakýchkoli konfliktů, ačkoli je možné, že někteří kolegové to o něm nevědí, jelikož na své pracovní pozici je již osm let a během těchto osmi let se zaměstnanci firmy měnili. Má spoustu kamarádů, avšak minimum přátel a na reakci lidí, kteří mu nejsou nějak blízcí, mu nezáleží. Za svou minulostí udělal tlustou čáru, avšak pomáhá jednotlivým transsexuálům pomocí fór a diskuzí o tom co a jak, avšak přátele či kamarády v transsexuální komunitě přímo nevyhledává a ani se nějak přímo nepovažuje za člena transsexuální komunity.

V rámci původní role ženy se chtěl začlenit do „normálního“ života, proto se snažil navazovat vztahy s muži a s dvěma muži má sexuální zkušenosti, avšak sám si nedokázal představit sám sebe v roli ženy a matky. Do svých dvaceti sedmi let neměl žádný vztah se ženou, pouze se orientoval platonické vztahy, které vycházely z touhy, aby jej tyto ženy braly jako muže. Před dvěma lety se rozešel s přítelkyní, s kterou se seznámil v nemocnici, kde vykonávala profesi zdravotní sestry a ošetřovala jej. Věděla, že je transsexuál. Momentálně Lukáš nemá partnera a od rozchodu s bývalou partnerkou nehledal další vztah. Momentálně však přemýšlí, že by byl již na další vztah připravený. Nemá zájem o transsexuální partnerku, touží po biologické ženě. Samozřejmě počítá s tím, že by své budoucí partnerce řekl o své minulosti, kvůli sexuálním důvodům, avšak je pro něj velice komplikované odhadnout, kdy toto své potencionální partnerce říct, jelikož mluvit o své transsexualitě na první schůzce mu přijde zvláštní a pokud by ji to řekl později, obává se, že by se

mohla cítit podvedena. V rámci tohoto také od své potenciální partnerky požaduje stoprocentní toleranci.

Lukáš nemá děti, ale do budoucna se jim nebrání a domnívá se, že pokud by je chtěl, tak by pro něj byla nejideálnější volbou partnerka, která již dítě má. Pokud však narazí na partnerku bezdětnou toužící po dítěti, bude muset podstoupit umělé oplodnění. Sám za sebe by to svému dítěti řekl, avšak až v dospělém věku, ale uvádí, že by samozřejmě záleželo i na partnerčině přání.

Nikdy se nesetkal s diskriminací vůči své osobě z důvodu transsexuality, pouze jen s pár nedorozuměními, které byly zapříčiněny nevědomostí daných aktérů. Příkladem může být situace, kdy šel požádat o změnu jména na maturitním vysvědčení, což bylo ze začátku jednou osobou na studijním oddělení odmítnuto, avšak osoba druhá, která se v době drobného konfliktu objevila, vše vyřešila.

Podle Lukáše média transsexuály jeho typu moc často neukazují, což bere pozitivně. Také se domnívá, že informovanost dnešní společnosti je již vyšší. Ale zároveň dodává, že spousta lidí to nemůže pochopit, ale že stačí, když budou tolerantní. Zastává názor, že člověk, který tento problém nezažil, nemůže danou problematiku pochopit. Domnívá se, že Češi jako národ jsou všeobecně tolerantní, ale že záleží na tom, v jakém okruhu lidí se člověk nachází, proto by nerad globalizoval. Také si myslí, že větší povědomí je stále o homosexualitě než o transsexualitě z důvodu toho, že pokud transsexuál podstoupí operativní změnu pohlaví, má tendenci se zařadit od majoritní společnosti.

PŘÍLOHA V: KAZUISTIKA RENÉ

Renému je 29 let, má dokončenou střední školu s maturitou, avšak ze zdravotních důvodů není schopen se plně věnovat práci, proto využívá možnosti práce z domova. Bydlí v městě, které upřednostňuje před vesnicí z důvodu toho, že má blíže k přátelům, může navštěvovat různé akce, kterých se účastní lidé jako on. René není však oficiálně mužem, jelikož je pouze v diagnostice a sám o přeměně pohlaví ani o hormonální léčbě prozatím neuvažuje a žije v ženském těle. Rozhodl se tak ze dvou důvodů, prvním důvodem je jeho víra v Boha a druhým důvodem je funkčnost a zdravotní stav jeho vlastního těla. Nemá pocit, že musí podstupovat nějakou léčbu, aby dokázal své mužství. O transsexualitě se dozvěděl díky jedné knížce, kolem dvanáctého či třináctého roku, kterou našel v knihovně a sám se v ní našel. V dětství a dospívání měl několik problémů, které se týkaly zejména jeho tělesné konstituce, styděl se například za svá prsa a za to, že neměl ramena. Styděl se jak před dívkami, tak i chlapci. Před chlapci zejména z důvodu toho, že i přesto, že se cítil být chlapem, byl jimi brán jako dívka. Problémy také nastaly, když se zamilovával do dívek. A problémy se vztahovaly i k ženským problémům jako je menses, který má však doteď, jelikož žádnou operaci nepodstoupil, avšak bere tuto skutečnost jako samozřejmost. René trpí psychickými problémy, které se projevují například zhroucením (blíže nespecifikováno). Ve svých devatenácti letech měl svůj první vztah s ženou. Měl hodně vztahů, které však ztroskotávaly na základě toho, že šlo o starší ženy, o ženy vdané či o ženy, které potkal v nemocnici.

René má sestru, které jako první řekl o své transsexualitě a tvrdí o ní, že to věděla již od malička. Vztahy se svou sestrou měl a stále má dobré. Matka Reného byla překvapená ze zjištění jeho transsexuality, avšak vychází spolu stále dobře. Matka Reného je dle jeho názoru více společenská a dá se s ní o této problematice lépe mluvit než s otcem. Otec tuto situaci nijak neřeší, nemluví o ní, ale zároveň ji přijal. Ostatní příbuzní se to dozvěděli od rodičů a René se jim od té doby představuje svým mužským jménem. Rodinní příslušníci se k tomu nijak negativně nevyjádřili a berou tuto skutečnost.

Většinu přátel, které René má získal až v období, kdy se začal představovat jako muž, což bylo již v období mezi sedmnácti až osmnácti lety. Dříve se s nikým natolik nebavil, aby jej považoval za kamaráda či přítele. Přátele v transsexuální komunitě nevyhledává, ale má jednoho kamaráda, který je transsexuál FtM stejně jako on. Avšak uvádí i případy, kdy některým lidem, které považoval za přátele, vysvětloval svoji situaci a oni se nezachovali tak, jak očekával od přátel a kamarádů. Dříve také pracoval i v „normálním“ pracovním poměru, některým kolegům to řekl a ti to přijali bez problémů. René se považuje za člena transsexuální komunity, pozoruje různá fóra, ale zdá se mu, že v poslední době nějak situace stagnuje a že by se rád někde zapojil, avšak v místě jeho bydliště se nic takového nevyskytuje.

Ve vzpomínkách na svůj coming-out mluví o velké úlevě, ačkoli měl před tím velký strach z reakce ze strany rodičů. Rodičům předkládal postupně jisté indicie v podobě knih, vyjadřoval se v básních či kresbách o svém problému či jim dával články, které se transsexualitě týkaly. Nakonec jim vše objasnil.

René má partnerku, se kterou je tři roky a ta jej poznala v nemocnici, kde sdíleli stejný pokoj. René se představil jako muž. Téměř celé tři roky spolu sdílí jeden byt. Pokud by neměl partnerku, tak by neměl problém přijmout i partnerku transsexuální. Ve vztahu je pro něj důležité zejména přátelství, upřímnost a tolerance, a aby měl každý svůj prostor.

Děti nemá, ale chtěl by je, pokud by to bylo možné, avšak vidí překážku v psychických problémech, které má on i jeho partnerka. Pokud by dítě měl, řekl by mu to přímo a domnívá se, že dítě by to mnohem lépe přijalo než někteří ostatní lidé.

S diskriminací jako takovou se nesešel, spíše s netolerancí jiných lidí, kteří se k němu chovali hrubě, aby mu ublížili, nejčastěji na ulici či v podnicích. Svůj způsob života René kvůli transsexualitě nezměnil a co se týče pohledu společnosti na transsexualitu, cítí ji zejména v tom, jak společnost razantně odděluje pohlaví, tedy odděluje se ten ženský a mužský svět a ty se navzájem dobírají a dle Reného jde jen o to, aby se následovně tyto světy sblížily. René vidí přínos transsexualitě ve svém životě zejména v umění, vysvětluje to tím, že díky transsexualitě stojí uprostřed dění a jakoby jeho tělo a duše byly na jiném místě než těch ostatních lidí, díky čemuž vnímá svět více ve spojitosti s přírodou a je vděčný za svůj život.

PŘÍLOHA VI: KAZUISTIKA SAM

Jedná se o muže, který má dokončené středoškolské vzdělání s maturitou a momentálně studuje vysokou školu v dvouoborovém programu. Bydlí ve městě a upřednostňuje jej před vesnicí, o které si myslí, že je více zkostnatělá a více nábožensky založená. Je po celkové přeměně, vyjma třetí operace, tedy nemá faloplastiku. O existenci transsexuality se dozvěděl náhodně díky dokumentu a následovně začal zjišťovat vícero informací skrze internet. Od čtrnácti do svých šestnácti let žil vyloženě jako dívka, ale necítil se v této roli dobře, nechoval se jako dívka, což mohlo být zvláštní pro jeho okolí. V šestnácti letech si uvědomil svoji transsexualitu a rozhodl se pro razantní změnu.

Jako první to řekl své matce, a to v šestnácti letech. Ta byla vyděšená a považovala celou záležitost za pubertální nápad, takže se rozhodla, že se daná situace prozatím řešit nebude, avšak nakonec ji řešit začala. Jeho matka jej zprvu přesvědčovala, aby zůstal jako dívka a stále má problémy s tím, že Sam není dívkou. Jejich vztah je proměnlivý. Sam má sestru, která je o dva roky starší, na kterou nedá dopustit, a mají spolu velice dobrý vztah, sestra jej momentálně bere jako svého bratra a z pohledu Sama zde není žádný problém.

Jeho rodiče se vzali zejména z důvodu těhotenství jeho matky. Jeho matka je zaměřena negativně proti mužům, takže v dětství i dospívání byl vystaven jistému vlivu negativismu své matky vůči mužům, díky čemuž je možné to, že Sam v rámci tohoto negativismu zprvu chtěl své mužské ego potlačit, aby nezklamal svoji matku.

Jeho otec se to následovně dozvěděl od jeho matky, jelikož Sam neměl odvalu na to mu to říct. Jeho otec není plně nakloněn menšinám, avšak pod nátlakem rodiny byl schopen v tomto případě ustoupit. Jeho otec na tuto informaci reagoval mlčením a řeší si tuto situaci vnitřně, avšak navenek nedává nic najevo, což na Sama působí jako psychické vydírání, jelikož by očekával nějakou reakci, byť by byla negativní. Otec to nikdy vnitřně nepřijal, ale dělá, že je vše v pořádku a navenek jej bere jako syna. Sam lituje toho, že prakticky díky transsexualitě ztratil otce.

Prarodiče z otcovy strany jsou velice konzervativní a nepřijali jej, také z důvodu toho, že si změnil příjmení a tím se jakoby distancoval od rodiny. Matka tuto změnu příjmení přijala. Prarodiče z otcovy strany se Samem nemají navzájem dobré vztahy, momentálně jej berou stále jako dívku. Rodina z matčiny strany považuje transsexuály za šašky.

Asi čtvrt roku po tom, co to řekl své rodině, jeli navštívit psychiatra a ten je odkázal na jednu sexuologii, s kterou však Sam neměl dobré zkušenosti, a tak se rozhodl pro jinou sexuologickou ordinaci.

Na základní škole se zamiloval do svého spolužáka, šlo o vztah na pomezí přátelství a lásky. Na základní škole vesměs spíše navazoval kamarádské vztahy, avšak na druhém stupni ZŠ se cítil osamoceny, jelikož se nedokázal bavit o věcech, které zajímal dívčí kolektiv a chlapecký kolektiv

jej nepřijímal, protože byl dívka. Na konci deváté třídy ZŠ se pokoušel dostat do kolektivu dívek, což se mu nakonec alespoň jeho vzezřením podařilo. Posléze navštěvoval gymnázium, kde se v počátečních letech – první až druhý ročník – snažil integrovat do dívčí role, proto se pravděpodobně v této době zamiloval i do svého spolužáka, ačkoli sám si není jistý, zda je homosexuálně či heterosexuálně orientovaný, přičemž sám sebe by označil za heterosexuála. Homosexuální vztah si nedokáže představit zejména z pohledu tělesného. Prvky homosexuality považuje spíše za zbytek svého integračního přizpůsobení se dívčí roli.

K vnějšímu coming-outu na střední škole využil webového serveru spolužáci.cz, kde svým spolužákům vysvětlil svoji situaci. Na jeho vzkaz reagovali tři lidé ze třídy. Ti mu napsali, že je to v pořádku. Avšak zbytek třídy se rozdělil do jakýchsi pomyslných dvou skupin - jedna, která byla ta slušná, která to respektovala, a druhou skupinu vytvořili ti, kteří jej po dobu jeho docházky na střední školu šikanovali. Šikana se projevovala zejména oslovováním Sama ženským jménem, dále mu poškozovali věci apod. Sám si uvědomuje, že byl pravděpodobně šikanovaný již od útlého mládí, ale nikdy to tak neviděl. Objevily se u něj i suicidální sklony, které byly způsobeny nenávisť vůči vlastní osobě a svou destruktivní povahou. Podle něj i z tohoto pramení šikanování jeho osoby, což odůvodňuje tím, že nenávist, kterou vůči sobě cítil, vycítili i ti ostatní, tak se na něj zaměřili. Co se týče vyučujících na střední škole, mohl u některých najít podporu a pomoc, jeden z nich i chtěl, aby se podepisoval svým vybraným chlapeckým jménem, avšak našli se i vyučující, kteří jej neustále oslovovali dívčím jménem

Případal si již od malička jiný, celkově se cítil velice zmatený vlastní osobností. Psal a píše si deník, ve kterém vyličuje své pocity zmatenosti. Svě tělo vnímal jako by ho neměl, striktně odděloval dva světy - jeden svůj vysněný fantazijní svět, s kterým ztotožňoval svoji duši a tím druhým byl každodenní svět, ve kterém jej přenášelo jeho tělo. Lidé toto tělo mohli vidět, což v něm vyvolávalo jisté pocity studu. Ve svých fantaziích vystupoval jako muž. K tomu, aby začal uvažovat o řešení svého problému, jej vyburcovala myšlenka toho, že se mu líbily dívky, avšak vztah s nimi nechtěl navazovat jako dívka. Nedokázal si představit lesbický vztah, přestože se ve třetím ročníku na střední škole zamiloval do tří spolužaček.

Momentálně navštěvuje vysokou školu, na kterou nastupoval s neutrálním jménem, což byl zprvu problém v rámci zajištění kolejí, kde by pokoj sdílel s muži, avšak to se následovně vyřešilo. Jeho spolubydlící to o něm neví, rozneslo se to jen mezi vyučující, kteří jsou v tomto ohledu velice vstřícní. Jeho spolužáci údajně nejsou tomuto tématu nakloněni, avšak domnívá se, že by to přijali. Na VŠ nemá žádné výjimečně dobré kamarády. Za svého kamaráda či přítele považuje jednoho vyučujícího, s kterým se dokáže bavit osobněji. Zamiloval se zde také do spolužačky, kterou pozval na schůzku, avšak byl odmítnut. Není si jist, zda by chtěl transsexuální partnerku, avšak důvodem není transsexualita, ale výška potencionální partnerky. Sam měří něco kolem 160 cm, předsta-

voval by si menší či stejně vysokou partnerku. Není si jistý, zda by v případě MtF takovou našel. Vztahům se momentálně vyhýbá, nechce se znova zklamat.

Považuje se za člena transsexuální komunity, ačkoli na žádné větší akce nechodí. Zařazuje se sem zejména z důvodu, že mu fóra, která se touto problematikou zabývají, velice pomohla a díky nim může dále pomáhat ostatním se stejným problémem. Transsexuální kamarády vyhledává skrze internetové portály, protože jsou pro něj lidé ze zkušeností jako on nedocenitelní.

Děti nemá, o dětech však přemýšlel, ale dokáže si představit život bez nich. Variantu zmrazení vaječníků odmítl. Kdyby však dítě někdy měl, tak by mu o své minulosti určitě řekl. Neví však jakým způsobem.

Netouží po tom, aby někdo o jeho transsexualitě věděl, chtěl by vést „normální“ život. S diskriminací se vyloženě nesetkal, spíše se setkal s jakousi nechutí některých lidí. Po změně pohlaví, cítil prázdno, jelikož dovršil svého cíle, o který několik let usiloval, proto si musel stanovit cíle nové, kterým je i mimo jiné hra na klavír a snaží se svůj život žít co nejvíce činorodě. Do budoucna plánuje dovršení svého studia magisterským titulem.

Pohled většinové společnosti na transsexualitu vnímá spíše negativně, tvrdí, že je tento postoj většinové společnosti podmíněn nejistotou a strachem z fenoménu transsexuality.

PŘÍLOHA VII: UKÁZKA KÓDOVÁNÍ

1) Jaké jsou sociální vztahy transsexuála po vnějším coming-outu?

a) Jaké jsou rodinné vztahy transsexuála po vnějším coming-outu? ⇒ **kategorie rodinné vztahy**

○ Jaký je vztah matka – transsexuální jedinec po vnějším coming-outu transsexuála? ⇒ **podkategorie vztah s matkou**

○ Jak je vztah otec – transsexuální jedinec po vnějším coming-outu transsexuála? ⇒ **podkategorie vztah s otcem**

○ Jaký je vztah sourozenec – transsexuální jedinec po vnějším coming-outu transsexuála? ⇒ **podkategorie vztah se sourozencem**

○ Jaký je vztah ostatní příbuzní – transsexuální jedinec po vnějším coming-outu transsexuála? ⇒ **podkategorie vztahy s příbuznými (teta, strýc, prarodiče apod.)**

b) Jaké jsou přátelské vztahy transsexuála po vnějším coming-outu? ⇒ **kategorie vztahy s přáteli**

○ *Hledá transsexuál po vnějším coming-outu přátele spíše mezi transsexuály?* ⇒ **podkategorie transsexuální přátelé**

c) Jaké jsou kolegiální vztahy transsexuála po vnějším coming-outu? ⇒ **kategorie vztahy s kolegy / spolužáky**

d) Jaké jsou partnerské vztahy po vnějším coming-outu transsexuála? ⇒ **kategorie partnerské vztahy**

○ ⇒ **Podkategorie aktuální partnerský vztah**

○ *Hledá transsexuál partnera spíše mezi transsexuály?* ⇒ **podkategorie transsexuální partner**

e) *Pokud má transsexuál dítě, jaký je vztah dítě-transsexuální rodič?* ⇒ **kategorie dítě**

○ Jakým způsobem byla dítěti vysvětlena transsexualita rodiče?

○ Jaký vztah má transsexuální rodič se svým dítětem s odstupem času?

f) Považuje se transsexuál za člena transsexuální komunity? ⇒ **kategorie člen ts komunity**

g) Setkal se někdy transsexuál s diskriminací vůči své osobě kvůli transsexualitě? = ⇒ **diskriminace**

h) *Jak vnímá transsexuál pohled/postoj společnosti na transsexualitu?* ⇒ **pohled společnosti**

Kategorie vycházející z rozhovoru

- ⇒ **Kategorie: Dospívání – milostné a partnerské vztahy**
- ⇒ **Kategorie: vyjádření ohledně dětí**
- ⇒ **Kategorie: strach z nepřijetí rodiči**
- ⇒ **Kategorie změna životního stylu**

Respondent – kurzívou

Tazatel – kurzívou tučně

René

„Takže souhlasíš s nahráváním dnešního rozhovoru?“

„Ano, souhlasím.“

„Kolik je ti let“

„29 let.“

„Jaké máš vzdělání?“

„Střední školu s maturitou.“

„A co tvoje práce?“

„Moje práce? Jako profese?“

„No, profese.“

„Profese. Jsem vlastně domácí pracovník.“

„Takže bydlíš ve městě nebo na vesnici?“

„Ve městě.“

„Myslíš si, že to město je lepší, nebo je...jako že má nějaké výhody oproti vesnicím, co se týče jako té transsexuality, myslím jako to v tomhle kontextu.“

„Aha, no tak to určitě.“

„Jaké třeba?“

„No například, že můžu být blíž svým přátelům, můžu si najít kamarády a setkávat se s nima určitě častěji a můžu chodit do různých klubů. Ohledně transsexuality třeba tady ve městě. Tady ve městě například mám možnosti se setkávat s lidma jako jsem já. I když to vlastně jako nevyhledávám, ale pro mě je město jako pro život lepší.“

„Jakou etapou proměny právě procházíš?“

„Žádnou etapou. No jako... Zůstávám pořád ve stejném těle.“

„No já myslím, jako v tom smyslu jako té léčby. Jestli máš hormonální léčbu nebo takhle jako. Jestli jsi v diagnostice?“

„Jenom v diagnostice.“

„Jenom v diagnostice?“

„Uhm.“

„A hormonální léčbu nic, ještě?“

„Ne, ne...No já jsem, dalo by se říct, jsem se rozhodl, že tu přírodu nechám na tom, jak se rozhodla.“

„Takže zůstaneš tak jak jsi, že to nebudeš nijak dál...?“

„Možná až budu starší, ale zatím, kvůli, kvůli tomu, že věřím v Boha, že to tak chtěl a něco mi tím chce vyjádřit a něco mi tím zároveň chce dát, než abych si bral to zdravé tělo i to, že je zdravé, o to mi jde. Že je funkční, že je zdravé a kvůli tomu, abych dokázal, že jsem muž, necítím potřebu až tak. I když vlastně je to nepříjemné pro mě mít to tělo, ale připadá mi to drastické...drastický krok k tomu, abych byl spokojený se svým tělem.“

„**Jak ses dozvěděl o transsexualitě? Jakože jak ses dozvěděl, že jsi fakt transsexuál nebo jakože asi něco takového s tebou bude?**“

„Že jsem věděl přímo, že se tomu říká transsexualita? Ve dvanácti letech jsem si přečetl knihu z knihovny, jmenovala se Monika Němcová Míla Němců, a to a potom jsem _____ (nerozeznatelné slovo z nahrávky), a pak už jsem věděl, že jsem to já. Tak jsem to tajil jako.“

„**Jako už ve dvanácti?**“

„No ve dvanácti jsem, dvanáct nebo třináct let mi bylo, jsem to věděl.“

„**A jak se ti ta knížka dostala do ruky? To jako jsi tam jenom tak šátral?**“

„Tak protože jsem miloval knihy. Já jsem chodil do pořád knihovny, hodně jsem čet, a tak jsem ji tam našel. Už samozřejmě zaujal název.“

Všeobecné informace o respondentovi

„**A jak jsi prožíval své dětství a dospívání? Pamatuješ si to nějak, jako že v kontextu s tou transsexualitou, jako jestli jsi měl nějaké problémy nebo neměl? Jakože...**“

„Měl.“

„**A jaké?**“

„A to, jich bylo hodně.“

„**No, tak povídej, máme času...**“

„No, to že jsem se styděl za svá prsa, za to, že nemám ramena, za to, že když ještě než jsem to řekl rodině a tak, třeba když jsem trávil čas na koupališti, nebo v létě jsem musel chodit, že nebudu chodit v košili a tak, v tričku a to a že to šlo vidět, tak to bylo, to bylo strašné. To jsem vlastně řešil každý svůj krok, hlavně jsem se styděl před dívkami, ale před kluky taky, protože jsem chtěl být jako kluk a oni mě brali jako holku. **Problémy, aj to, že když jsem se zamiloval, tak jsem to dusil v sobě a bylo to strašné, když někoho milujete, nemůžete mu to ani naznačit.** Teda můžete, ale tak s těmi následky. No i to, že jsem, že pokaždé mám bolestivou menstruaci, tak teď už to, teď už to vnímám tak, že to беру jako samozřejmost, protože každý člověk, který má ženské tělo, kterak jako že i ženy musí trpět, takže mně to nepřijde, že mě to bolí, že jsou i bolestivější věci, že jsem měl ještě...já to klidně řeknu..měl jsem, mám a měl jsem psychické problémy, strašné a ty hrozné stavy, které se dějou v těch psychických s...prostě zhroucení a podobně, tak...tak, tak to není tak strašné jako být transsexuál. Takže mně to, **no, potom problém je ještě v tom, když chci mít děti, tak nemůžu mít děti jako otec, tak s tím jsem se taky smířil, že. No a pokaždé když je řeč o dětech a tak, tak to nějak, že zabolí,** he. No a největší problém, co zůstává, je ten stud, co zůs...co je pořád v člověku ukrytý a když se to, když je chvíle, kdy se můžu zastydět nebo cítit trapnost, tak to přijde hned, a pak to zas přejde.“

„**A jak jsi to měl s těmi partnerskými vztahy během toho dospívání? Navazoval jsi nějaké? Nebo jakože, jako ta holka. Nebo nenavazoval?**“

„**Nenavazoval jsem. Nic.**“

„**Jako jestli jsi jako zkoušel jako?**“

„**Jako během dospívání ne, záleží, kdy je to dospívání. V šest...šestnácti jsem se zamiloval, to je ještě dospívání? A asi v devatenácti jsem měl první vztah. Jaké jsem to měl s těmi vztahy? No...no,dalo by se říct, že jsem, jak to mám říct, že...že jsem, když už jsem dokázal říct ženě, že mám o ní zájem a že jsem jí nabídl svoji lásku, tak se mi to vlastně pokaždé, téměř pokaždé, podařilo. Měl jsem hodně vztahů, ale všechno to ztroskotávalo, protože to byly starší ženy i vdané ženy...ehm anebo to byly dívky, které byly buď nemocné, že jsem je potkával jako v nemocnici a taky to vlastně nemělo budoucnost, protože to jsou, vlastně, to je často vztah jednoho, špatným smě-**

rem, ty vztahy, ne do budoucna. Takže s těmi vztahy jsem to měl v pohodě. Jako v pohodě až teď jako tak pořádně, že ten vztah už je několikaletý a je klidný a já sám jsem jakoby i zklidněný a hlavně ten vztah mě neuráží a nebolí mě ohledně sexu.“

„A komu jsi řekl prvnímu, že jsi transsexuál teda? Pamatuješ si to?“

„Jako první? To bylo asi sestře, no. Sestře.“

„A jak reagovala?“

„Ona už to věděla dávno. Ona už to věděla od malička. Ona to už věděla, tušila a cítila. Ona, ona mi to říkala, já si pamatuju, jak mi to naznačila, když jsme byli ještě docela malí, jako to ještě jsme začínali dospívat, no. A já jsem, něco jí jako: ‚Gábi, víš...‘ chtěl říct a ona, ona říká: ‚Já vím. Já vím.‘ Ale tehdy, jako už jsem cítil, že to jako ví, co jsem jí chtěl sdělit a...a pak mi řekla, že to poznala, že jsem se nechoval jako její kamarádka.“

„Jo, takže Tvoje vztahy se ségrou jsou pořád stejné? Jakože předtím/potom?“

„Jo“

„A co na to mamka teda?“

„No mamka byla překvapená.“

„Překvapená? A jak teďka spolu vycházíte? Jde to srovnat, jakože před tím a potom? Jakože jestli to má nějaký rozdíl v tom?“

„No pořád dobře.“

„Pořád dobře, jakože nějak to neřeší?“

„Ne, ne“

„A co otec?“

„Otec, taky to neřeší, ale i když s ním se nedá o tomhle tolik mluvit, o této věci, protože ho to asi jako, samozřejmě ho to um, asi rmoutí, že? Jako každého rodiče, jenomže máma, ona je možná více společenská, více citová, že se s ní dá o tom více mluvit, o těchto věcech. Ale otec to přijal taky. Říká mi.“

„Takže žádné rodinné etudy nejsou, jo?“

„Ne.“

„A ostatní příbuzní? Ví o tom? Jakože dozvěděli se to nějak?“

„Dozvěděli se to od rodičů a já se představuji normálně mým mužským jménem. Možná protože ti rodinní příslušníci jsou rodinní příslušníci, tak to berou. Že my jsme takoví, my jsme taková rodina, co jako drží jako rodina, hodně. Celá, jako široká. Takže se bereme, snažíme se nějak pochopit ve všem.“

„A co přátelé? Setkal ses s nějakou reakcí, kdy nějaký „kamarád“, jako dejme tomu, že jsi ho považoval za kamaráda a najednou se kvůli tomu, otočil k Tobě zády? Ne?“

„Ne.“

„A máš i nějakou negativní zkušenost jakože, nebo spíše pozitivní? Jakože byli šokovaní nebo něco takového.“

„No ono většinou ti přátele co mám, tak jsem je poznal už v těch letech, kdy jsem se sám představoval jako kluk, a to už bylo někdy v sedmnácti, osmnácti. Jinak já jsem, než jsem se nějak otevřel nebo rozmluvil, protože já jsem se s nikým jako nebavil, ani s rodiči, až do těch sedmnácti, nebo do šestnácti, jsem si opravdu s nikým nepopovídal a s nikým nekamardil, ani ve škole.“

„Jo, jakože jsi neměl tu potřebu a nechtěl, nebo jako...?“

„Měl jsem potřebu, ale nedokázal jsem to a možná, možná to bylo hlavně tou i jako nemocí ještě vlastně navíc.“

„Jako že ses chtěl představovat jako kluk, ale přitom jsi, že jsi byl pořád?“

„Jo.“

„A hledáš teďka kamarády spíše v té transsexuální komunitě, nebo ne?“

„To ne. Vůbec.“

„A máš víc přátel v transsexuální menšině? Co říkáš? Máš, nemáš?“

„No já mám přátele normálně heterosexuální holky, kluky, ale mám i kamaráda, který je jako já, transsexuál muž, tady z města.“

„Řekl jsi svým kolegům – no to je jedno – nebo ve škole, jako i v práci – jako o tom, že jsi transsexuál? U Tebe...jakože ty pracuješ z domu...“

„No ale já jsem i pracoval, já jsem pracoval různě, já jsem vlastně bydlel i v Praze a po různých jiných městech republiky, takže jsem měl i nějaké profese, ale ne dlouhodobé nebo nějak vyhraněné. A po čase jsem se o tom zmínil spolupracovníkům a ono spíš, já jsem s moc těma lidma nekomunikoval, a když jsem náhodou o tom řekl, tak někomu, kdo to bral, ale ti lidé, kterým...kterým jsem to řekl, s kterými jsem mluvil, tak to povětšinou vzali.“

„Jak dlouho ses připravoval třeba to říct tomu svému okolí? Jakože s tím coming-outem jako k tomu vnějšímu okolí? V kolika jsi to tak zhruba řekl?“

„V těch sedmnácti.“

„A pamatuješ si, jak jsi to prožíval nebo něco...?“

„Strašně se mi ulevilo. Hrozně. Hrozně moc se mi ulevilo, ono možná, kdyby to rodiče nevzali, ale já jsem spíš cítil, že aj jo, protože mě milují a...jo? Tak jsem měl strach, že budou, že mě budou proklínat, že budou proti, že se potom poveze i se mnou, že mě to bude ještě víc rmoutit, ale ne. A...občas když jsem to řekl některým lidem nebo přátelům, tak to bylo trapné, neměl jsem se vůbec vyjadřovat a vůbec je považovat za přátele, protože strašně zdlouhavě jsem musel vysvětlovat, kdo jsem a taky jsem z toho zjistil, hodně věci o těch lidech, jestli byli se mnou kvůli tomu, že jsem já člověk nebo kvůli tomu, že jsem holka, anebo po mě něco chtěli, no. Ale ti nejlepší zůstávají a dokonce toho zneužívají, jako mě.“

„A jakým způsobem toho zneužívají?“

„No, třeba René, udělej holku, jo? A běž tak tomu pánovi říct, že bychom chtěli ještě jednu kolu. Usměj se pěkně, jo.“

„Jo, jakože si dělají takovou srandu.“

„No...“

„A pamatuješ si, jakým způsobem jsi to řekl? Jako: „Mami, tati, já jsem prostě transsexuál“?“

„Prosím?“

„Jestli jsi to prostě řekl jenom tím způsobem, nebo jak se doporučuje na některých těch stránkách, jakože máš psát dopisy a takovýhle věci, jestli jsi to řekl na přímo, nebo jsi použil nějakou metodu, jakože postupně?“

„No, postupně.“

„A jak? A jak postupně?“

Vyjádření k rodičům: No že jsem, že jsem dal mámě přečíst tu knížku, třeba, ale to až potom, ale ehm, jelikož jsem psal básně a ták, kreslil, takže jsem i tímto způsobem jakoby chtěl vyjádřit něco o sobě. No a různé články jsme jim tam nenápadně, no a oni si to četli a četli, a pak jim to třeba docházelo a...“

„Takže jak se to nakonec dozvěděli?“

Vyjádření k rodičům: „Že jsem jim to potom jako více vyložil, řekl, kdo jsem, jaký jsem, jaký jsem vždycky byl, jak se cítím a že je mám rád.“

„A vzali to...?“

Vyjádření k rodičům: No tak vzali a oni se s tím jako spíš seznamovali pomalu, protože si uvědomovali další a další věci a vztahy, že? Ale šlo to, s rodiči ano.“

„Taková otázka, jestli si myslíš, jestli existují nějaké „osvědčené“ metody na to jak říct svému okolí. Si totiž vždycky vzpomenu na ty dopisy, víš, jak se to „doporučuje“, jakože když třeba kolegům v práci nebo někomu chceš vysvětlit o té transsexualitě jako tak, takže dojdeš s dopisem?“

„Jakože to napíšu jako dopis? Tak někdo toho určitě využije, ale já bych to tak...možná, nevím...tehda jsem to udělal tak, že jsem to řekl a že jsem používal nějaké ty texty, ale osobní dopis jako korespondovaný někomu, tak by mi to bylo, přišlo takové neosobní ale samozřejmě jde to, když se někdo bojí nebo se stydí, je to perfektní a to je vlastně, toto sdělení se dá aplikovat na kohokoliv, na jakýkoli vztah, milostný nebo já nevím jaký.“

„A považuješ se za člena transsexuální komunity ČR?“

„Ano, považuju.“

„Takže se účastníš některých akcí nebo jenom jako spíš pozoruješ fóra a tak?“

„Pozoruji fóra a všímám si, že to jaksi stagnuje, rád bych se někde určitě zapojil, ale...třeba tady zrovna nic takového není a když už, tak jsou tady vlastně homosexuální kluby většinou a jestli se tam objeví nějaký jedinec transsexuál, tak se obávám, že ani ne, spíš transvestité a tito lidé jsou úplně jiná komunita, mám pocit, jo to je. Jestli abych tam chodil proto, jezdit sem do města jen kvůli tomu, abych se tam kamarádil s homosexuály, to mě jako neláká, to můžu chodit do literární kavárny taky, že.“

„Máš partnera nebo partnerku, teda?“

„Mám partnerku.“

„Takže byli jste spolu...vlastně Ty nepodstupuješ žádnou přeměnu, jak jsi říkal, takže jak dlouho jste spolu?“

„Už tři roky to bude nebo? Ehm...už to bude tři roky. Bude.“

„A Tvoje partnerka je transsexuální nebo ne?“

„Ne. Čistě heterosexuální.“

„Tak jako transsexuál může být taky homosexuál, že jo?“

„No...to jsem jakoby si uvědomil, že to...to už musí být šílené. (No člověk je vlastně odsouzen na život žít sám, protože...tak někteří se, jak se třeba předělají...“

„No a jak jsi to své partnerce řekl nebo jakože ona Tě už poznala v té roli toho kluka, ne?“

„Ne, nepoznala.“

„Nepoznala?“

„My jsme se poznali na pokoji v nemocnici. Takže..“

„A jak jsi jí to teda řekl?“

„Jak jsem jí to řekl...no normálně. Já jsem se představil, ahoj, já jsem René ten a ten a ona se potom tak styděla, potom mi to později, po měsíci mi řekla, že se přede mnou styděla a že se chodila převlíkat jako do sprchy a já když jsem se převlíkal na pokoji, tak že mě pozorovala. No tak nevím, kdo se teď má stydět jako. Ona se styděla, já bych se měl spíš stydět.“

„Plánujete nějakou společnou budoucnost už teďka?“

„No my už žijeme spolu, my vlastně žijeme spolu už téměř celou tu dobu, spolu v jednom bytě.“

„A co se týče, kdybys partnerku neměl, hledal bys ji třeba v té transsexuální jako komunitě nebo ne?“

„**Tak kdybych to měl jako blíž, jako kdybych měl tu možnost, tak by mě to zajímalo, určitě.**“

„A co je pro Tebe ve vztahu důležité?“

„Přátelství, partáctví, upřímnost, hravost a vlastně ehm tolerance, aby nebyli lidé spoutaní aby si každý, jak to mám říct, aby měl každý určité svůj...“

„Prostor?“

„Prostor, ano. No.“

„A máš nějaké, jestli máš nějaké specifické požadavky na partnera. Ale to by bylo v případě, že bys ho neměl, teď máš určitě tu dokonalou.“

„Nemám dokonalou.“

„Není dokonalá?“

„Ne. (Smích) To ještě nahráváme, jo? Ne, tak vždycky se dá něco vylepšovat.“

„Takže Ty děti nemáš?“

„Ne.“

„Tak jak to s nimi vidíš do budoucna? Vidíš to nějak, jak bys to chtěl teda řešit třeba. Nějakým tím umělým oplodněním, nebo jako jak...?“

„No bude-li to možné, tak možná i ano, ale zase tam hraje roli jistá nemoc, kterou my máme oba dva.“

„Můžu se zeptat, jakou nemoc?“ _____

„No, no já Ti to řeknu tak normálně.“

„No, já to tam nemusím zapsat.“

„Poruchu osobnosti. Ono by to ani tak stejně tak či tak, i kdyby byly ty finance a možnosti, že?“

„Takže by Ti ještě řekli, že...“

„...že to nejde kvůli tomu, i hlavně kvůli ní jako mamince.“

„No a tak jako kdybys ho, když ho teda nemáš, ale kdybyste ho někdy náhodou měli, máš třeba představu o tom, jak bys tomu dítěti řekl, že jsi transsexuál?“

„No, normálně. Jo.“

„Na férovku?“

„Jo, na férovku. (smích) Já myslím, že dítě by spíš pochopilo, než někteří tvrdohlavci.“

„Setkal ses někdy s diskriminací vůči své osobě, jako kvůli tomu, že jsi transsexuál? Setkal ses s tím někdy?“

„No je to možné, ale nějak, že bych byl přímo diskriminován pracovně nebo tak, to ne. Jenom, jenom to chování některých. To jako bylo drsné, ale to ne, to se...“

„Spíš jako netolerance?“

„Ta netolerance.“

„No a jak nějaká situace netolerantní, ne diskriminující, třeba proběhla? Že jakoby, jestli a Tebe pokřikují, nebo já nevím. Já si to nedokážu představit, víš, já nejsem v Tvé roli.“

„No vlastně jak se jenom dá. Prostě hlupáci, co když chtějí někomu ublížit.“

„A kde se třeba s nimi setkáváš?“

„Tak všude možně.“

„A nejčastěji? V hospodách, nebo jakože někde v klubech?“

„V hospodách, i v hospodách. No tak jako určitě i někde na ulici, nebo někde ve společnosti lidí to cítím, jako i slyším, vidím.“ (netolerance)

„Změnil jsi kvůli transsexualitě svůj původní způsob života? Jako bys nějak, že bys začal navštěvovat jiná místa nebo jako takhle? Jako seznamovat se s jinými lidmi a podobně?“

„Ne, nezměnil.“ (změna životního stylu)

„A jak si myslíš, že se na transsexuální menšinu dívá ta širší veřejnost? Jako jestli pocítuješ nějak ty její názory jako že, myslím, třeba média a tady tyhle věci?“

„Cítím, protože společnost jako razantně odděluje pohlaví a vlastně už to jde vidět jo, jak obě ty dvě strany buď si něco dokazují, nebo se perou nebo se porovnávají nebo naopak se zase sblíží. Oni se vlastně, ten mužský a ženský svět, jak to mám říct, že se tak dobírá a jakoby jen aby se sblížil. Takže...myslím, že jakože že jsme pořád jedno jako člověk, že ale...třeba jsem si všimnu, že...Ale to jsou takový ty blbci, to si ani nemusím všimnout, co jako dokážou používat hrubý a trapný slovník vůči lidem, kteří nejsou na jedné nebo na druhé straně pohlaví.“ (rozpolcenost pohlaví ve společnosti – vnímání pohledu společnosti)

„Tak jako upřímně, mám nějaké ukončovací otázky – Chtěl bys něco dodat? Jakože říkal jsi něco, nějakou zajímavou příležitost, kterou Ti ta transsexualita nabídla, nebo říkal jsi, že v tomto směru máš nějaký...“

„No v tom umění, v tom, umění.“

„Že se jako v něm můžeš vyjadřovat?“

„Ano, v tom se můžu vyjádřit, protože díky té transsexualitě si stojím uprostřed dění, jakoby má duše i moje tělo je na jiném místě než většina ostatních. A to vnímání vlastně toho světa je více spojeno s přírodou, teda pro mě a přináší mi strašně moc a vlastně mně, mně určitě a třeba i ve společnosti když jsem a vidím partnery, kteří se buď hádají, nebo naopak si chtějí nějak něco sdělit a neumí to, protože ten je chlap, jo? A chová se tak jako muž a žena jako žena a já vím proč, já vím, proč to tak je, ale oni to nikdy nepochopí, proč.“ **(filozofické pojetí své transsexuality)**

„A tak proč to tak je?(smích) Jde to nějak vysvětlit?“

„Muž a žena odjakživa dělají jiná a muž taky, nevím. Ale...“

„Ale Ty to jako vnitřně pocít'uješ...jako prostě...“

„Vnitřně jako poznám, proč žena je žena se vším všudy jako žena, se chovající, cítící a muž jako muž. (...) Je to dobré pozorovat, jo, a když už jsem tam někde mezi, uprostřed, tak, tak je mi tam nakonec dobře, protože ten život jako.... já jsem vděčný za svůj život. **(filozofické pojetí své transsexuality)**

„Můžu se ještě zeptat, jako víru jako takovou, takže kvůli víře nechceš, jakože si změnit ten svůj zevnějšek?“

„Ne, ne nejenom kvůli víře.“

„Kvůli sám sobě?“

„Kvůli všemu.“

„Tak jako jo, jestli už nic jako teda nechceš opravdu nic dodat, nebo jestli se nechceš na něco zeptat...“

„Něco zajímavého?“

„Jako jestli Tě napadne něco kolem vztahů, tak můžeš klidně říct, já budu jenom ráda.“

„No...“

„Si nech chvílku na rozmyšlenou.“

„Takže jsem poznal učitele, který je můj velice dobrý přítel a který vlastně, kterého to obohatilo, to že poznal člověka, jako jsem já a který se i na svět dívá jinak teď a řekl, že díky tomu, že mě poznal, že jsem mu hodně pomohl, takže spolu máme pro co žít to naše přátelství, protože to bych nikdy neřekl, že tím někoho můžu tak obohatit i v životě i v uměleckém směru jako, že na tom byl hodně špatně a samozřejmě, že jsem mu pomáhal, ale nepřipadá mi, že jsem se tak snažil, že to šlo téměř samo. Nevím, možná sám potřeboval poznat takového člověka, jako jsem já, možná jsem tady i proto, abych jsem někomu něco přinesl _____“ **(vnímání své transsexuality jako poslání)**

„Ještě Tě něco napadá?“

„Ne. Ne.“

„Teda jestli ne, tak to můžeme ukončit, jako.“

„Uhm.“

Chceš teda?

„Uhm“

„Jo? Tak já to ukončím.“

PŘÍLOHA VIII: PRVNÍ POMOC

Fifková (1998, s. 74-75) ve své knize O sexu s Hankou uvádí body, které mají sloužit jako rada pro ty, kterých se problematika transsexuality týká a zároveň apeluje na rodiče, kteří mají dítě, které se potýká s transsexualitou.

„Co dělat, pokud se mi zdá, že problém transsexuality by mohl být i mým problémem?”

- ❖ *Nevyčítejte si nic, protože za to nemůžete.*
- ❖ *Nestydte se za nic, protože to není ke stydění.*
- ❖ *Pokud máte zázemí, svěřte se alespoň jednomu člověku.*
- ❖ *V žádném případě neodkládejte návštěvu sexuologa, najdete v něm člověka, který vám pomůže vnést do všeho větší jasno, najdete v něm i člověka, který vás pochopí.*
- ❖ *Pokud nemáte sexuologa v dosahu, obraťte se na jakoukoli psychologickou poradnu (včetně linky důvěry). Najdete zde přijetí a kontakty na další odborníky.*
- ❖ *Neztrácejte čas.*

Co dělat, pokud se problém transsexuality týká mého dítěte?

- ❖ *Nevyčítejte mu nic, protože za to nemůže.*
- ❖ *Nevyčítejte nic ani sobě, ani vy za to nemůžete.*
- ❖ *Vaše rodina se nemusí za nic stydět, smát se vám mohou jen hlupáci a zakomplexovaní lidé.*
- ❖ *Pokuste se dítě pochopit a neodsuzovat, stálo ho spoustu sil se vám svěřit.*
- ❖ *Neodmítejte ho, možná jste jediný, na koho spoléhá.*
- ❖ *Navštivte spolu s ním odborníka.*
- ❖ *Nemlčte, čeká na vaši odezvu i na vaše otázky.*
- ❖ *Klidně plačte a vztekejte se, je to k vzteku a k pláči, že zrovna vaše dítě má takovou starost.*
- ❖ *Dejte mu najevo, že nadále vašim dítětem zůstává.“*